

דף כ"ג ע"ב

(יא) גמ', וכי אתא קרא למישרייה לנבילה בהנאה הוא דאתא. המשך חכמה (פרשת צו על הפסוק לא תאכלוהו) הקשה מה ענין נבילה לכאן, הא כאן איירי בחלב בהמה, ותירץ דבתורת כהנים פרשה י' יליף מקרא דאכל לא תאכלוהו דמותר בהנאה, והוה אמינא דהאי קרא אתי דוקא לחלב נבילה, דכשם שאיסור חלב מוציא אותו מטומאת נבילה כך איסור נבילה מוציא אותו מאיסור הנאה של חלב, אבל שחוטה כשירה הוה אמינא דאיסור בהנאה, קא משמע לן קרא דיעשה לכל מלאכה, ואי כתב קרא לשחוטה הוה אמינא דדוקא שחוטה כשירה, משום דבקדשים שייך אכילת מזבח הלכך בחולין מותרת בהנאה, מה שאין כן נבילה על זה קא משמע לן קרא דכל מלאכה, על חלב נבילה להתירו בהנאה, ולהכי נקט נבילה להשמיע חידוש זה.

(יב) תוס' ד"ה ומה. וי"ל דהכי פירושו ומה חלב נבילה שענוש כרת ואסור באכילה וכו'. והקשה הפני יהושע דאי עבדינן ק"ו הכי אם כן מה מקשה הגמרא ור' שמעון דאסר אמאי לא יליף האי ק"ו, דפשיטא הוא דלא יליף דהא מסקינן לעיל (כב.) דר' שמעון כיון דסבר אין בגידים בנותן טעם אין חלב בכלל היתר נבילה, והניח בצ"ע.

(יג) בא"ד, אבל חלב הוה שפיר בכלל נבילה דלטומאה לא הוה צריך קרא. במהרש"ל מבואר דהתוס' אתו להביא ראייה לר' יוסי הגלילי דחלב הוה בכלל נבילה דהא לא צריך קרא לטמא החלב אלא לטהרו, והא דלא יליף מכל מלאכה דאתא לטהר למלאכת גבוה כר' עקיבא, משום דסבירא ליה דאין חילוק בין מלאכת גבוה למלאכת הדיוט וכמו שטהור במלאכת הדיוט כך טהור במלאכת גבוה. וכן ביאר הפני יהושע.

(יד) תוס' ד"ה בבהמה וכו'. אין להקשות וכו'. המהר"ם חלאוה תירץ בתירוץ א' בשם התוס' דילפינן הכי, ומה חלב בהמה שענוש כרת ולא הותר מכללו בבהמה גופה מותר בהנאה, גיד שאין ענוש כרת לא כל שכן שיהא מותר בכל מקום.

(טו) תוס' ד"ה מאי בינייהו, תימה לרשב"א וכו', ולא תירצו, ורבינו דוד תירץ דאפשר דלא פסיקא ליה האי מילתא. משום דאיכא מאן דאמר לקמן (מג.) שבחמץ נוקשה ותערובת אינו עובר כלום, ולמאן דאמר שעובר אפשר לומר שאסור בהנאה, דכיון דאיתרבי איסור הנאה בחמץ מלא יאכל חמץ כל איסורי חמץ בכלל, והר"ן כתב כדברים האלה והוסיף דאין להקשות שיהיה מחמת כך כרת, [וכמו שהקשו התוס'] דשאני איסור הנאה ואכילה דכי הדדי נינהו וסגי בגילוי מילתא, מה שאין כן כרת דלא ילפינן לחמץ נוקשה ותערובת. והמנחת ברוך (סימן מ"ח ענף ב') הוכיח דחמץ נוקשה הרי הוא בכלל חמץ האמור בקרא, דהא הירושלמי (א, ד), מסתפק בשוחט את הפסח על השיאור מהו, כיון דאמר רב הונא מותר להאכילו לכלבו פטור, או דלמא כיון דלוקה על אכילתו חייב, מבואר דלמאן דאסר חמץ

לכתחילה דרבנן אין להם כח לאסור בכהאי גוונא, וכן כתב להדיא בתוס' רבינו פרץ.

(ז) גמ', ולחזקיה למה לי למיכתב לא יאכל וכו'. כתב המהרש"ל דאין לומר דאי לא כתיב לא יאכל ולא כתיב לכם הוה אמינא דשרי אפילו לכתחילה, משום דכתיב בהוייתו יהא לאיסורא. ואין לומר דאי הכי יהא אסור אפילו בנודמנו לו [כיון דלא כתיב קרא מפורש להתירא] דא"כ לכתוב לא יאכל ולא לכתוב יהיו. והמהרש"א ביאר, דליכא למימר דמיהיו יאסר אפילו נודמנו לו, דמשמעות דקרא יהיו דבהוייתן יהו הוא איסור לכתחילה, ולהכי לא איצטריך לכם אלא לאפקוי ממשמעות דלא יאכל דמשמע איסור הנאה.

(ח) גמ', והרי חמץ דרחמנא אמר לא יאכל חמץ. מתוס' ד"ה שאני מבואר, דסברי דקושית הגמרא היא גם לחזקיה, והמהר"ם חלאוה כתב מכח קושית התוס' דליכתב לא יאכל ולא בעי לך, דהגמרא מקשה רק לר' אבהו וכדאיתא בסמוך דר' אבהו סבר כר' יוסי הגלילי, והצל"ח הוכיח דלשיטת התוס' קושית הגמרא היא רק לחזקיה, דלר' אבהו לא קשה כלל, דאפשר לומר דר' יוסי הגלילי דמתיר חמץ בהנאה, סבר נבילה כר' יהודה לעיל (כא:)) דדברים ככתבן, ובחולין שנשחטו בעזרה סובר דהוי דאורייתא, ואם כן אין שום מקור לאיסור הנאה דחמץ בפסח וכמבואר לקמן (כג:).

(ט) גמ', ר' יוסי הגלילי אומר תמה על עצמך. המצפה איתן ביאר הלשון תמה על עצמך, דר' יוסי הגלילי לשיטתו דסבירא ליה במכות (יב.) דהפסוק ורצח גואל הדם את הרוצח משמעותו חובה, ואם יסבור דלא יאכל דחמץ אתי לאיסור הנאה אם כן טפי ליה יותר מתרי"ג מצות, [דמוני המצות מנו לאיסור הנאה בתור מצוה נפרדת], מה שאין כן ר' עקיבא דסבירא ליה דאיכא איסור הנאה דחמץ בפסח לשיטתו, דסבירא ליה התם במכות דהוא רשות. אמנם רש"י לקמן (כח:)) ד"ה תמה על עצמך כתב, דקא מתמה אהני דאסרי.

(י) גמ', ר' עקיבא אומר שיכול למלאכת הדיוט יהא טהור למלאכת גבוה יהא טמא, הקשה המהר"ם חלאוה היאך אפשר שיהא חלב נבילה טהור, דאף אם תמצא לומר דאין החלב בכלל נבילה, מכל מקום הא נגע בה ולא עדיף חלב מאדם הנוגע שהוא טמא, וכי אמרינן אין אוכל מטמא אוכל הני מילי בטומאת אוכל בעלמא שהוא ראשון, אבל נבילה דאב הטומאה הרי היא כשרץ דמטמא אוכל, ועוד הקשה היכן מצינו חילוק בין טומאת הדיוט לטומאת גבוה, ועוד הקשה דלפי זה בלא קרא טמא החלב לגבוה, וא"כ לר' יוסי דלא יליף מקרא לטומאה קשה, היאך הותר למלאכת גבוה כיון דהוא טמא, ועל כן פירש דלכולי עלמא חלב נבילה טמא, והכא איירי בחלב טריפה דפשיטא דאין לו טומאה בהדיוט, ופליגי, דלר' יוסי הגלילי אין לטריפה טומאה כלל, ולא צריך קרא לטומאה אלא לאיסור והיתר, ולר' עקיבא יש לה טומאה ואיצטריך קרא דשרי לגבוה.

דלנותר עצמו לא איצטריך קרא דילפינן ללאו בק"ו מטומאת בשר שאין בו כרת ויש בו לאו, כל שכן נותר שיש בו כרת ודאי שיהא בו לאו, ואף דאין מזהירין מן הדין, הכא שאני שכבר אסרה התורה בעשה מדכתיב ושרפת את הנותר באש, מכלל דאסור באכילה, כמבואר ברמב"ם (ריש פרק ב' ממאכלות אסורות), גם המהרש"א (סוף ד"ה היקשא) הקשה כן, ותירץ דניחא ליה למיפרך מהאמת.

כא) רש"י ד"ה כל שבקודש פסול. מדכתיב וכו' כגון פיגול ויוצא ונשפך דמו, הקשה הזרע אברהם (י"א, כ"א) דהא איתא במכות (יח:): דכל מה דאמרינן כל שבקודש פסול וכו' הוא דוקא במידי דקודם פסולו חזי [ופירש רש"י בנותר], והכא שנשפך דמו קודם זריקה חשיב דלא חזי, ותירץ דכלל זה נאמר דוקא במידי דלא חזי מחמת מצותו כעולה או אימורים שאין בהם אכילה, מה שאין כן נשפך דמו שנפסל ומחמת עצמו חזי ראוי לאכילה בזה אמרינן מה לי חד פסול מה לי תרי פסולי.

כב) תוס' ד"ה הא אין לוקין הקשה הר"ר אליעזר ממיץ וכו'. הריטב"א (מכות יב:): תירץ, דלאחר דפירט הכתוב לאו מיוחד בחטאת, גלי לן לכל פסולי קדשים דלא חשיבי לאו שבכללות, דהא כל דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד על כולו יצא. והשפת אמת תירץ, דחייבי כריתות שאני כיון דמפורש בהם עונש גם על לאו שבכללות.

כג) גמ', אלא אמר רב פפא מהכא. המנחת חינוך (מצוה קמ"ה ד"ה שלא לאכול) הקשה, הא לר' אבהו דכל מקום שנאמר לא תאכל אחד איסור אכילה ואחד איסור הנאה במשמע, האי קרא דוהבשר אשר יגע בכל טמא איצטריך לגופיה ולעבור עליו בשני לאוין, אם כן הרמב"ם שפסק כר' אבהו (בפרק ח' ממאכלות אסורות ט"ו). איך בפרק י"ח מפסולי המקודשים הלכה י"ב פסק, דאוכל קדשים שנטמאו לוקה, לא הזכיר שלוקה על שני לאוים, ותירץ, דהרמב"ם בשורש התשיעי של ספר המצוות כתב, דבכל ריבוי הלואים אף דעובר בהם אינו לוקה אלא אחד, ואף דבסוגיין מבואר לכאורה דלוקה שנים וכמו אכל פוטייתא שמביאה הגמ' בסמוך, עיין שם במגילת אסתר שביאר שזה דוקא התם.

כד) תוס' ד"ה הקישא הוא, וי"ל דצריך הקישא משום איסור הנאה. המהרש"א ביאר דאי לאו הקישא ידעינן רק שיש איסור הנאה לקודש טמא ולא ידעינן איסור לאו, ואיצטריך לא יאכל לאיסור לאו לנהנה מקודש טמא באם אינו ענין. אבל השתא דאיכא הקישא למעשר, ומבואר בשבת דילפינן גם איסור הנאה ממעשר, אם כן הוה ידעינן לאו לאיסור הנאה בטמא, והשתא לא יאכל אתא באם אינו ענין לשאר איסורים שבתורה ליתן לאו על הנאתם.

דף כ"ד ע"ב

כה) תוס' ד"ה צירעה לוקה שש, וקשה דבפרק ד' מיתות וכו'.

נוקשה, הרי הוא אסור בהנאה, ומה שפטור מכרת הינו משום דמיעטה התורה בהדיא, לקמן (מג.), ועל תערובת חמץ לא קשה מידי דודאי אסור בהנאה כיון דלא בטל.

טז) שם. הצ"ח הקשה אמאי לא קאמר דאיכא בינייהו, דלחזקיה דיליף לחמץ בפסח ולשור הנסקל מלא יאכל אם כן הוי איסור לאו, ולוקה על הנאתם, מה שאין כן לר' אבהו אליבא דר' יהודה דיליף מאותו וכפירוש רש"י, אינו לוקה על הנאתם דהוי לאו הבא מכלל עשה, ומוזה הוכיח כדעת הרמב"ם (פרק א' ממאכלות אסורות ט"ז) דאין לוקין על איסורי הנאה. [אמנם המשנה למלך כתב, דטעמיה דהרמב"ם שאינו לוקה משום דפסק כרבי אבהו, וסבירא ליה דאיסור הנאה אינו נכלל בפשטא דקרא באיסור לא תאכל, אלא ילפינן ליה מדרשה, ואם כן אדרבה הדרה קושיא לדוכתא דלחזקיה צריך להיות מלקות].

יז) רש"י ד"ה חולין בעזרה וכו'. וכי אמר וכו' אליבא דר' מאיר וכו', ומבואר בדבריו, דלר' יהודה אין איסור הנאה בכלל הלאו, וכן כתב הצ"ח [ועיין לעיל אות יז קושית רבינו עקיבא איגר ותירוץ הצ"ח בזה]. אמנם הפני יהושע (לקמן כד: ד"ה בגמרא אמר ר' אבהו) כתב בדעת התוס', דאותו הוי גילוי מילתא, דדוקא בלא יאכל דטריפה שרי בהנאה, מה שאין כן כל לא יאכל שבתורה יש בו גם איסור הנאה, [ובזה מיושב קושית הצ"ח בהערה הקודמת דגם לר' יהודה לוקה על חמץ ושור הנסקל, כיון דהוי בכלל לא יאכל ולא חשיב לאו הבא מכלל עשה].

יח) תוס' ד"ה דהא, פרש"י וכו' הקשה הרב רבינו שלמה מטריוש וכו', הקובץ שיעורים (אות צ"ו) תירץ, דיש לומר דהא דביצא הדם בעי עיבור צורה היינו משום שביציאת הדם נפסל רק הדם היוצא, מה שאין כן בפסול דנכנס הדם לפנים קיי"ל דנפסל כל הדם אפילו המשוייר שלא נכנס, והוא הדין דנפסל כל הקרבן, והוי כפסולו בגופו, דלא בעי עיבור צורה, והתוס' ס"ל דנפסל רק הדם ולהכי הקשו דהא בעי עיבור צורה, וכן כתב בקהילות יעקב (סימן ט"ו) עיין שם שהוסיף לבאר ענין זה בטוב טעם ודעת.

דף כ"ד ע"א

יט) גמ', ואם אינו ענין לאכילה תנהו ענין לאיסור הנאה. הקשו התוס' היכי מצי לאוקמי באיסור אכילה הא כתיב באש תשרף, ובפני יהושע כתב לבאר דברי הגמרא, דהא בחמץ ושור הנסקל דאיירי בהו כתיב לא יאכל, ויליף מיתורא דבאש תשרף דאתא לגילויי דכי היכי דלא יאכל דחטאת אסור בהנאה, הוא הדין לא יאכל דחמץ ושור הנסקל, אלא דמצינו למימר דבאש תשרף אתי ללמד על איסור אכילה דשאר איסורים באם אינו ענין לחטאת, ועל זה קאמר דלשאר איסורים נמי אינו ענין לאכילה.

כ) גמ', ההוא מיבעי ליה לכדר' אלעזר, הקשה הצ"ח אמאי איצטריך למימר כדר' אלעזר שבא ללמד על כל פסולי קדש תיפוק ליה דאיצטריך ללמד על נותר עצמו שיהא בלאו. ותירץ

לאכול כל האבר, ואי משכחת אבר בלא בשר היה חייב, ואם כן כשאוכל הבשר כשהוא חי לא גרע מאוכל עצם כיון דסוף סוף אכל כל האבר.

(א) גמ', א"ל אביו בשלמא אי אשמעינן פירא גופיה. כתב הצ"ח דלכאורה נראה דלא אתא אביי למימר דאין מכאן סייעתא לדברי ר' יוחנן בלבד, אלא אדרבה איכא תיובתא לר' יוחנן, דלר' יוחנן קשה אמאי נקט היוצא מהפרי דהוא זיעה בעלמא, היה לו למינקט הפרי עצמו שהוא שלא כדרך הנאתו, וכתב דבאמת אביי מודה לר' יוחנן אלא דפליג על ר' זירא בפירוש דברי ר' יוחנן, דר' זירא סבר דבעינן שישתמש במאכל כדרך הנאתו שעומד לכך מתחילה, וגם באופן שעתה אין לו הנאה אחרת, כגון היוצא מתותים ורימונים שהוא משקה, מכל מקום פטור דחשיב שלא כדרך הנאתו, ולכך הביא ראיה מהך ברייתא דפטור אשלא כדרך הנאתו. ואביי סבר דשלא כדרך הנאתו, הוי דוקא כגון חלב, שעתה יכול לבשלו ולאכלו כדרך הנאתו, אבל משקה היוצא מן הפרי חשיב כדרך הנאתו כיון שעתה אין לו הנאה אחרת, ולכך סבר דליכא ראיה מהך ברייתא דהתם הוי זיעה בעלמא, וסיים דמפירוש רש"י לא משמע כן.

(ב) תוס' ד"ה אלא, בסוה"ד, מיהו תימה אמאי אמר דזיעה בעלמא הוא והא טעם כעיקר דאורייתא. כתב הפני יהושע, דלכאורה קושית תוס' היא רק להסוברים דטעם כעיקר לוקים עליו, אמנם התוס' בעבודה זרה (סז.) ד"ה א"ר יוחנן הביאו שיטה הסוברת דטעם כעיקר אין לוקין עליו, וכן דעת רש"י בחולין (צח:) ד"ה לטעם כעיקר, דטעם כעיקר הוי דרבנן ולפי זה לא קשה קושיית התוס', אלא דאפשר דתוס' סברי דהכא דאיירי במשקה שיוצא מגוף הפרי וחשיב טעמו וממשו דאסור ולוקין עליו כמבואר שם בעבודה זרה. והמנחת חינוך (סימן נ"ט ענף ב') כתב ליישב קושייתם, על פי הרא"ש בברכות (פרק ו' סימן י"ח) שכתב דמשקין היוצאים מן הפרי אין בהם טעם הפרי כלל.

(ג) גמ', הכל מודים בכלאי הכרם וכו', צ"ע אמאי לא אמר הכל מודים בעבודה זרה דהתם נמי לא כתיב אכילה, אלא לא ידבק בידך מאומה מן החרם, וכמו שכתבו התוס' לקמן (כו.) ד"ה שאני (א.ג.).

(ד) תוס' ד"ה הכל מודים, והא דלא קאמר הכל מודים בחולין שנשחטו בעזרה. הפני יהושע והצ"ח תמהו על קושית התוס' דהא חולין שנשחטו בעזרה אין לוקין עליהן כלל כדאיתא במתני' דחולין (עח.) והצ"ח כתב ליישב, דאולי סברו התוס', דדוקא שוחט חולין בעזרה פטור ממלקות, אבל אוכל חולין שנשחטו בעזרה לוקה, ולא כדעת הרמב"ם (פרק ב' מהלכות שחיטה הלכה ג').

(ה) שם. בא"ד, והא דלא קאמר הכל מודים בבשר בחלב שמא משום דאין מזהירין מן הדין. הקשה המהרש"א הא הכא בדעת אביי קיימינן, ואביי קאמר לקמן דבבשר וחלב לוקין על אכילה

הריטב"א (עירובין כח. ד"ה והאמר אביי) תירץ, דהתם מיירי בנחש קודם שנתקלל שלא היה הולך על גחונו אלא אדם משלחו לצפון ולדרום, וכן כתב המגילה אסתר, (שורש ט' עמוד ק"י מהדו' פרנקל) והמצפה איתן כתב דהתוס' סברו דודאי רומש על שם סופו קרו ליה דבהליכתו אינו נקרא רמישה.

(ו) גמ', איכא דאמרי א"ר אבהו א"ר יוחנן, הר"ן בחדושו ביאר, דאיכא דאמרי אתו לאפושי התיירא טפי מלישנא קמא, דללישנא קמא אפילו שלא כדרך הנאתן חשיב הנאה ולוקה עליה משום איסורי הנאה, וללישנא בתרא כי היכי דאכילה שלא כדרכה לא מיקרי אכילה, כך הנאה שלא כדרכה לא מיקרי הנאה. וכן כתב הרבינו דוד, [והביא בשם רבותיו דפירשו להיפך דהמחלוקת היא באכילה שלא כדרכה, אבל בהנאה כולי עלמא מודו דאין חייבין שלא כדרכה, והיינו דללישנא קמא נקט אכילה שלא כדרכה וכל שכן הנאה שלא כדרכה, וללישנא בתרא נקט דוקא הנאה שלא כדרכה ולא אכילה], והרש"ש ביאר, דללישנא קמא פטר דוקא באופן שאכל חלב חי ששינה מדרך אכילתו, אבל כשהניח חלב על מכתו לא שינה מדרך הנאתו באופן השימוש, אלא שהחלב עצמו עומד לשימושים אחרים, ולישנא בתרא סברה דגם דכהאי גוונא חשיב שלא כדרך הנאתו, ובמשנה למלך (פרק ח' מיסודי התורה הלכה ח') כתב סברא זו, וביאר על פי זה מה שכתב רש"י ד"ה חלב וכל שכן אוכל חלב חי ובחלב חי יש יותר סברא לפטור וכמו שנתבאר, ועיין שם עוד שהאריך לבאר סוגיין.

(ז) שם, המגיד משנה (פרק ח' ממאכלות אסורות הלכה ט"ז) כתב דלדעת הרמב"ם שם דאין לוקין כלל על איסורי הנאה, הני לישני דהכא איירו שנהנה מדבר מאכל כדרך הנאתו, אלא שכל דבר הראוי לאכילה אין דרך הנאתו אלא דרך אכילה כתקנו. וכן כתב המשנה למלך. (פרק ה' מיסודי התורה הלכה ח').

(ח) גמ', שאם אכל חלב חי פטור. כתב המהר"ם חלאוה דנראה דדוקא חלב חי פטור אבל בשר נבילה חי חייב דאורחיה הוא.

(ט) שם. הרא"ש (סימן ב') כתב דהכא איירי דוקא לענין מלקות, אבל איסורא איכא גם שלא כדרך הנאתן, ושרי לכתחילה רק לצורך רפואה אף על גב דלית ביה סכנה אבל שלא לצורך רפואה אסור, והמרדכי (ריש פירקין) כתב בשם האבי עזרי, דשרי לכתחילה להנות שלא כדרך הנאתן, והא דנקט פטור לאו דוקא והוא הדין דמותר, וכן מבואר בתוס' לקמן (כו.) ד"ה שאני היכל, ובתוס' קידושין (נו:) ד"ה המקדש בערלה. וכן נקטו רוב הראשונים.

(ל) תוס' ד"ה פרט וכו', והא דאמר בגיד הנשה אכל ציפור טהורה בחייה וכו'. רבינו עקיבא איגר ביאר דאפשר לומר דקושית תוס' מהרישא, דבחייה בכל שהוא, אמנם אפשר לבאר דקושית תוס' היא בדוקא מהסיפא דבמיתתה בכזית, ואף שאכלה בלא בישול, דהוי דומיא דבחייה, אבל מחייה בכל שהוא לא קשה, דעיקר החיוב על הגידים והעצמות אלא דבעינן שיהא בהם בשר דצריך

שעת הכושר, אמאי לא אמרה הגמרא מיד כשפרכה מה לערלה שכן לא היתה לה שעת הכושר, כלאי הכרם יוכיחו, ותירץ, דאיכא שני עניני כלאיים זרוע ובא [דהיינו שלאחר ההשרשה הביא לשם כלאים] זרוע מעיקרא, [היינו שמתחילת הזריעה היה כלאיים]. זרוע ובא חשיב שלא היתה לו שעת כושר, ולכן ליכא למימר לעיל כלאי הכרם יוכיחו דאיכא למיפרך מה לכלאי הכרם שלא היתה להם שעת הכושר בזרוע ובא, מה שאין כן השתא דאתינן למימר דכלאי הכרם יוכיחו נגד חמץ שאף על פי שליכא בהו כרת אסורים בהנאה, ליכא למיפרך מה לכלאי הכרם שכן לא היתה להם שעת הכושר בזרוע ובא. דאז נימא זרוע מעיקרו יוכיח שלא שהיתה לו שעת הכושר ואסור בהנאה, ועיין במהרש"א דהוכיח מחולין (קטו). דלא כהמהרש"ל.

(לט) תוס' ד"ה עיקרן. אומר ר"י שגם הגבעולים והקש שגדל ממנו נאסר. הגר"א בביאורו לשולחן ערוך (יו"ד, רצ"ו ס"ק י). פליג אתוס', וסבירא ליה דהגבעולים והקש אינם נאסרים, ומה שהוכיחו התוס' מתנור שהסיקוהו בקשין של כלאי הכרם כתב הגר"א דאיירי דתלתן דטעם עצו ופריו שוה.

(מ) גמ', חוץ מעצי אשירה. התוס' בד"ה חוץ וכו', ביארו דאסור משום דאתי למיטעי בתר עבודה זרה ודוקא באופן שאינו יכול להתרפאות בשאר עצים, והר"ן בחידושו (ועל הרי"ף ה: מדפי הרי"ף) כתב, דמוכח מירושלמי דהאיסור משום ולא ידבק בידך מאומה מן החרם, דאיתא התם שאפילו באומר הבא לי עלים סתם והביא לו של עבודה זרה אסור, ואף על גב דאינו עבודה זרה ממש, מכל מקום גם אביזרייהו דעבודה זרה חשיבי עבודה זרה, וכן בגילוי עריות ושפיכות דמים החמירה התורה, וכמו בסנהדרין (עה.). ימות ולא תעמוד לפניו ערומה, והמנחת חינוך (רצ"ו ד"ה והנה באותם עבירות) כתב, דהתוס' סברי דאביזרייהו דעבודה זרה לא חשיב כעבודה זרה ממש, ושאני היכא שאין יכול להתרפאות משאר עצים דהוי כעבודה זרה ממש. ובנודע ביהודה (אבן העזר תנינא, ק"ג) הוכיח דדעת הש"ך (יו"ד קכ"ו י"ד) דכל יהרג ואל יעבור באביזרייהו הוא דוקא באיסור דאורייתא, אבל באביזרייהו דרבנן אין דין יהרג ואל יעבור, אמנם רש"י בד"ה למה נאמר כתב, דנראה כמודה בה משמע דהוא איסור דרבנן ואפילו הכי אמרינן ביה יהרג ואל יעבור וצ"ע. [ואולי י"ל דכיון דנראה דמודה בה הוי אביזרייהו דע"ז (י.צ.ב.).]

(מא) גמ', דתניא ר' אליעזר אומר, הקשה הר"ן (על הרי"ף דף ו. מדפי הרי"ף) אמאי הוצרך הש"ס להביא דרשה זו, תיפוק ליה מדכתיב בכל נפשך שצריך למסור נפשו לאהבתו של הקב"ה, ותירץ, דאתא לאפוקי מדר' ישמעאל שאמר שעל כולם הוא אומר וחי בהם ולא שימות בהם, ולדידיה קרא דואהבת את ה' לא משמע ליה שימסור נפשו לאהבת ה', אלא שיאהב אותו בכל לב ובכל נפש ובכל מאודו, ולהכי מייתי דרשא דר' אליעזר דמשמע מדבריו דצריך למסור נפשו וממונו לאהבת ה' מדקשיא

שלא כדרכן, משום דלא כתיב ביה אכילה, ותירץ, דשאני הנאת אכילה שלא כדרך כיון דאיסור אכילה בבשר וחלב אתי מגזירה שוה דנבילה, ולא מן הדין, מה שאין כן איסור הנאה דילפינן מק"ו מערלה בזה אמרינן דאין מזהירין מן הדין, והמשנה למלך (פרק ה' מיסודי התורה הלכה ח' ד"ה ודע דאהא דאמר אביי) ביאר, דודאי גם בבשר וחלב אינו לוקה על אכילה שלא כדרכה דלא עדיף איסור אכילה מאיסור הנאה, דבהנאה ודאי אינו לוקה שלא כדרכה דיליף מקל וחומר וכמו שנתבאר, ומכל מקום איסור הנאה כדרך עדיף מאיסור אכילה שלא כדרך, דבאכילה שלא כדרך אינו לוקה [אף על פי שיש בה הנאה], ובהנאה כדרך לוקה, ומה שאמר אביי אטו בבשר וחלב אכילה כתיב ביה, היינו שאי אפשר לפרוך מה לכלאי הכרם שלוקה עליהם שלא כדרך הנאתן תאמר בבשר וחלב, דגם בבשר וחלב היה לוקה שלא כדרך הנאתן דלא כתיב בה אכילה, אלא שאין מזהירין מן הדין דלא עדיף מהנאה, (ועיין שם שהאר"י לבאר דבריו).

דף כ"ה ע"א

(לו) תוס' ד"ה מה לחמץ. ומשור הנסקל לא מצי למימר יוכיחו וכו' המהרש"א ביאר דודאי שור הנסקל היתה לו שעת הכושר קודם שנגח, אלא שמחיים לא היה לו שעת הכושר לאכילה משום איסור אינו זבוח.

(לז) תוס' ד"ה מה לכלאי וכו', תימיה לרשב"א היא גופה נילף במה מצינו מכלאי הכרם. המלוא הרועים תמה על קושית הרשב"א דמבואר מקושייתו דס"ל דאי יליף דעונשין מדין במה מצינו, והא בנדרים (ד: ד"ה למה לי, ובבבא מציעא (סא.)) ד"ה אמרי, מבואר מדבריהם דאין עונשין מדין בבמה מצינו, וכן מוכח מתוס' ד"ה כלאי הכרם שכתבו, דניחא ליה למילף מכל הני בק"ו דאלים טפי, ואיכא לדייק דאין עונשין מדין במה מצינו, דאי לאו הכי איכא חומרא בבמה מצינו, וכן דייק הצ"ח, ורבינו עקיבא איגר (דף כד: ד"ה והא דלא קאמר) ביאר, דכיון דאיכא למילף מלקות אלא שאינו לוקה משום דאין מזהירין מן הדין לא חשיב פירכא (וכמו שהבאנו בשם המשנה למלך באות סה) אלא דהקשה דהתוס' בחולין (קטו:) ד"ה מה לחמץ כתבו על פירכת הגמ' מה לחמץ בפסח שכן כרת, דכרת גופיה לא שייך למילף דאין עונשין מן הדין, הא חזינן דגם על ידי אין עונשין מן הדין עבדינן פירכא, ותירץ, דשאני התם דפרכינן מה לחמץ בפסח שכן כרת והיינו באכילה, ולהכי יש בו איסור הנאה, מה שאין כן בשר בחלב דלית ביה איסור אכילה לא יהא בו איסור הנאה, אבל הכא דאיירי באיסור הנאה עצמו ליכא למיפרך מה לכלאי הכרם שכן לוקין על הנאה שלא כדרך, דגם בבשר וחלב היו לוקים על איסור הנאה אי לאו דאין עונשין מן הדין.

(לח) גמ', א"ר אדא בר אהבה זאת אומרת כלאי הכרם עיקרן נאסר. הקשה המהרש"ל דאי כלאי הכרם חשיב שהיתה להם

(מו) שם. בחידושי רבינו חיים הלוי (יסודי התורה פ"ה הלכה א') כתב, דדעת הרמב"ם דאין לחלק בין אם עושה מעשה או לאו, דבכל אופן תהרג ואל תעבור ועיי"ש שחילק בין רוצח לגילוי עריות. אמנם המנחת חינוך (רצ"ו ד"ה והנה הר"מ כתב) כתב דבספר תוס' יוה"כ דייק מהרמב"ם דגבי רוצח נמי בכל גווני יהרג ואל יעבור ואף בגוונא שזורקים אותו על התינוק.

(מו) שם, הקשה הקובץ הערות (סימן מ"ח) איך דימו התוס' רוצח לגילוי עריות, הא בגילוי עריות כתיב ונכרתו הנפשות העושות ותרווייהו במשמע, ובזאת גילתה התורה דאין לחלק בין הבוועל לנבעלת, כיון שחישבה התורה הנאה כמעשה, מה שאין כן ברציחה, כשזורקים אותו על התינוק אינו עובר על איסור רציחה כלל דהזורקו הוא הרוצח, ותיריך, דתוס' סברו דמה דחייב ליהרג בג' עבירות חמורות אינו משום שפיקוח נפש נדחה מפני איסורים הללו, אלא להיפך דכל התורה כולה נדחית מפני פיקוח נפש, וג' עבירות הללו אינן נדחות מפני פיקוח נפש, ומכל מקום גם פיקוח נפש אינו נדחה מפניהם, ומשום הכי במקום שיש שני דברים שאינם דוחים זה את זה אמרינן שב ואל תעשה עדיף ולא יעשה שום מעשה, כמבואר בעירובין (ק:). ועל כן אין חיוב לאשה למסור עצמה להריגה, והשתא אתי שפיר הראיה מרוצח דברוצח לא למדנו שפיקוח נפש נדחה מפני איסור רציחה דהא אינו חייב למסור עצמו להריגה כשרוצים לזורקו על התינוק כיון דאינו עובר על איסור רציחה, אלא למדנו דרציחה אינה נדחית מפני פיקוח נפש והיינו כשעושה מעשה רציחה, וכתב שם דלרמב"ן שיטה אחרת בדין זה עיי"ש. וכעין זה כתב הגר"ח (עי' באות הקודמת) אלא שהביא ראיה מבבא מציעא (סה:). דפיקוח נפש נדחה מפני איסור רציחה וביאר שכן דעת הרמב"ם.

(מח) גמ', איכא דאמרי א"ל מידי דרך הנאה קעבדינא. כתב הר"ן בחידושו, דאף על גב דמדרבנן אסור במקום חולי לא גזרו רבנן באיסור הנאה של דבריהם, וכן כתבו רבינו דוד והמהר"ם חלאוה, עוד כתב שם הר"ן (וציינו שם שהוא מהרמב"ן בתורת האדם) דבאיסורי אכילה אפילו בשל דבריהם אין להתיר אלא במקום סכנה, והר"ן עצמו כתב לבסוף שאפשר לחלק ולומר דאסור להתרפאות באיסור הנאה של דבריהם כדרך הנאתו, ומה שהתירו הכא הוא דוקא באיסור תורה שלא כדרך הנאתו דקיל טפי.

(מט) שם. המשנה למלך (פ"ה מהלכות יסודי התורה הלכה ח') ד"ה אבל שלא כדרך הנאתו) ביאר בשני אופנים פלוגתת האיכא דאמרי, א', דלישנא קמא סבר, דבוטר זיתים קטנים חשיב דרך הנאתו ולישנא בתרא סבר דהוי שלא כדרך הנאתו, ולפי זה כו"ע מודו דבשלא כדרך הנאתו שרי להתרפאות אפילו שלא במקום סכנה וכדרך הנאתו אסור, ב', דלישנא קמא סבר דחשיב שלא כדרך הנאתו, אלא דמכל מקום אסור בחולי שאין בו סכנה, דס"ל דאף על פי שאין לוקין מכל מקום אסור מן התורה, ולישנא

ליה למה לא נכתב החביב יותר ואתיא שאינו חביב מק"ו.

(מג) גמ', אם נאמר בכל נפשך למה נאמר בכל מאורך, הקשה הקובץ שיעורים (אות ק"ה) דשפיר איצטריך בכל מאורך, דבכל נפשך אתא לעבודה זרה בלבד, ובכל מאורך לכל איסורים שבתורה שחייב למסור כל ממונו עליהם, ותיריך דאי משום הא לא איצטריך בכל מאורך, דאפשר למילף לכל איסורים שבתורה מדאיצטריך קרא וחי בהם ולא שימות בהם משמע דעד מסירת הנפש חייב למסור כל שיש לו על כל איסורים שבתורה, והיינו כל ממונו.

דף כ"ה ע"ב

(מג) גמ', בכל מתרפאין חוץ מעבודה זרה וגילוי עריות ושפיכות דמים. הראש יוסף ביאר דר' יעקב לעיל לא נקט גילוי עריות ושפיכות דמים, משום דאיהו איירי אף באופן שאין עושה שום מעשה כשמתרפא בעבודה זרה, דבגילוי עריות ושפיכות דמים כתבו התוס' ד"ה אף דאין בזה איסור, מכל מקום בעבודה זרה אסור משום שנראה כמודה בה.

(מד) גמ', מה רוצח יהרג ואל יעבור אף נערה המאורסה תיהרג ולא תעבור, כן גרס הר"ף וגירסת ר"י בתוס', והתוס' והבעל המאור (דף ו. מדפי הר"ף) דחו גירסא זו, משום דאין האשה נהרגת כיון דקרקע עולם היא, וכתב הר"ן (שם) דהא איתא בסנהדרין (עד:). על הקושיא והא אסתר פרהסיא הואי, שני תירוצים, א' תירוץ אביי, אסתר קרקע עולם היתה. ב' תירוץ של רבא, הנאת עצמו שאני, ולפי רבא נמי הקשו התוס' והבעל המאור שפיר, דבכל פעם דהנכרי מתכוין להנאת עצמו ולא לעבירה תעבור ולא תיהרג, ואסתר היתה אשת איש ואפילו הכי שרי, אמנם הביא הר"ן בשם אחרים וכך כתב הרמב"ן במלחמות שם, (ורבינו דוד הביא כך בשם רבו) דהא דאמר רבא דהנאת עצמו שרי, היינו דוקא בכל העבירות שבתורה שמוותרים בצנעא ואסורים בפרהסיא משום ונקדשתי, ועל כן כשמתכוין הנכרי להנאת עצמו ליכא חילול ה', מה שאין כן בשלש עבירות שאסורות אפילו בצנעא דליכא חילוק בזה, אלא דרבא סבר דאסתר לא היתה אשת איש, ועל כן לדידיה ליכא כלל להיתר דקרקע עולם.

(מה) תוס' ד"ה אף וכו', אבל לעשות מעשה כגון שאומר לה שתביא הערוה עליה וכו'. רבינו דוד נמי כתב כהר"י, והקשה היכי אמרינן דתהרג ואל תעבור בכהאי גוונא, הא נערה המאורסה פטרה הכתוב בשביל האונס, ודוקא בועל הקישו הכתוב לרוצח, ותיריך דאף על פי שפטורה ממיתת בית דין מחמת האונס מכל מקום מצותה שתעבור ואל תיהרג כרוצח. ועוד תירץ דקרא איירי דוקא באונס שלא היה בידה להשמט, שהבוועל אנסה בידיים, אבל אם לא אנסה בידיים אלא שאמר לה להזקק לו ואי לאו יהרגנה, תהרג ואל תעבור.

סברת אביי דשרי, משום דהנאה הבאה לו לאדם מאליה מותרת, והאיסור דוקא אי עושה מעשה של לקיחת ההנאה, ובוה פליגי ר"י ור"ש לר"ש עצם הכונה מחשיבה את הדבר שנעשה בו מעשה על ידי האדם, ור"י ס"ל דהכל תלוי באפשר ואי אפשר דכשהולך כדרכו חשיב שההנאה באה מאליה.

דף כ"ו ע"א

נה) והא הכא דלא אפשר ומיכוין ושרי. ופירש רש"י דלא אפשר מלדרוש לרבים הלכות החג, וקא מיכוין ליהנות מצל הקדש, ורבינו דוד פירש, שצריך היה הרב לדרוש במקום רחב שיהא מחזיק את כולם ומאליו היה צל ההיכל מהנה אותם, והם היו רוצים בכך ומתכוונים לדבר, אבל באופן שהיו באים העם לשבת בצל לא חשיבי הנאה הבאה לו לאדם מאליה. והיעב"ץ ורבי אלעזר משה הורוויץ ביארו, דחשיבי מתכוונים ליהנות כיון שישבו שם כל היום, ובאמצע היום פנה הצל לצד אחר והם פנו לשבת שם.

נו) רש"י ד"ה דלתוכו עשוי. ואין הנאת צילו נאסרת דאין זה דרך הנאתו, הר"ן בחידושו ורבינו דוד הקשו, הא כל מה דשרינן לעיל (כה:), שלא כדרך הנאתו הוא דוקא במקום חולי, והר"ן תירץ, דהכא התיר ר"י בן זכאי מפני צורך הרבים לשמוע דרשתו, ורבינו דוד כתב דהכא דלא אפשר לא גזרו עליו רבנן.

נז) שם. הר"ח פירש דהיכל לתוכו עשוי ואין קדושה בצילו, והמהר"ם חלאוה ביאר דלא הוקדש על דעת הצל והנאת צילו ממילא בא, והתוס' שניץ פירש דהיכל מחובר ואין מעילה במחובר, ואף על פי דתלוש ואחר כך חיברו מועלים בו, היינו דוקא בהקדישו ואחר כך חיברו, אבל חיברו ואחר כך הקדישו אין מועלים בו, והיכל חשיב חיברו ואחר כך הקדישו דהא בונים בחול ואח"כ מקדישים. והמגיה על המהר"ם חלאוה פירש, דכוונת התוס' שניץ דבאמת איכא איסור גם במחובר מדרבנן וכמו שכתב הבית יוסף (יו"ד סוף סימן רכ"א) בשם הרשב"א, ולהכי צריך לטעם דלתוכו עשוי דהוי שלא כדרך הנאתו ושרי באיסור דרבנן. ורבינו דוד כתב, שאין הצל שחוצה לו חשוב הנאה כלל, [וכוונתו צריכה ביאור], והשער המלך (הלכות יסודי התורה פ"ה ה"ח) כתב דבצל אין ממש.

נח) שם. הפני יהושע ביאר, דהא דאמר אביי מנא אמינא לה והוכיח דלא אפשר וקא מיכוין שרי, אתי שפיר נמי ללישנא קמא דפליגי באפשר ולא מיכוין דלישנא קמא העדיפה לאוקמא פלוגתייהו באפשר ולא מיכוין ואליבא דר"ש דהכי הלכתא, אבל אכתי איכא למימר דפליגי נמי אליבא דר' יהודה בלא אפשר ומכוין, ומה שאמרה הגמרא לא אפשר ומכוין לכו"ע אסור היינו דוקא אליבא דר"ש [דלדידיה תליא בכונה], ומייתי ראייה דלא אפשר ומכוין שרי לר' יהודה וכ"ש דשרי לא אפשר ולא מיכוין, ואם כן מאי דאוסר ר"י הוא באפשר ולא קא מיכוין ובוה פליגי ר"ש

בתרא סבר דשרי מן התורה, ואפשר דסבר דאסור מן התורה, אלא משום שאין בו לאו שרי במקום חולי ואפילו שאין בו סכנה.

נ) גמ', אפשר וקא מיכוין כו"ע לא פליגי דאסור, פירש רש"י בד"ה הכי גרסינן אפשר, דמתכוין להתקרב כדי ליהנות, והר"ן בחידושו ורבינו דוד, כתבו דבגוונא דאפשר וקא מיכוין חשיב הנאה הבאה לו בעל כרחו, כיון דעבר שם כדרכו ולא נתכוין לבוא שם כדי להריח, והוסיף רבינו דוד דצריך לומר נמי דאיירי באופן שגם כשעובר שם לא נותן דעתו לקבל הריח ולהנות ממנו אלא שנהנה מחמת שהריח ערב לו, וכן כתב הריטב"א בשם הרא"ה. (ועי' בחפץ חיים הלכות לשה"ר כלל ו' בבאר מים חיים ס"ק י"ד) שהאריך בענין זה.

נא) גמ', שם. הרמב"ם (פרק י"ד ממאכלות אסורות הלכה י"ב) כתב, דבכל האיטורים הנאה הבאה לו לאדם בעל כרחו אם מתכוין אסור ואם לא מתכוין שרי, וכתב שם הכסף משנה דרש"י פליגי דכתב בד"ה אפשר כגון ריח של עבודה זרה [וצ"ע טובא מאי ראייה איכא מרש"י דרש"י רצה לצייר אופן של הנאה הבאה לו בעל כרחו באפשר וקא מיכוין ובהנאת אכילה לא שייך. נ.מ.פ.].

נב) תוס' ד"ה לא אפשר וכו', ללישנא וכו' ולא פליגי דשרי היינו לר' שמעון וכו'. כתב המהרש"א דהוא הדין דאיכא למימר איפכא דאפשר ולא מיכוין לכו"ע אסור לר' יהודה, כי פליגי בלא אפשר ולא קמכוין, רבא כר"י ואביי אמר ע"כ לא קאמר ר' יהודה אלא היכא דאפשר אבל דלא אפשר שרי. והרש"ש כתב, דאיכא למימר דללישנא קמא לר"י אסור לכו"ע בכל גווני, כמבואר בסוגיא בכתובות ה:.

נג) בא"ד, וצריך לומר דכל הנהו דמייתי לא הוי פסיק רישא, והרא"ש (סימן ב') ביאר, דיכול לסתום את נחיריו, והקשה הקובץ שיעורים (אות קט"ז) דמה בכך דיכול לסתום כל זמן שלא סותם הא הוי פסיק רישיה וצ"ע. ובחפץ חיים (כלל ו' סעיף ה' בבאר מים חיים ס"ק י"ד בהגה"ה) הוסיף להקשות דאין זה דומה לפסיק רישא דעלמא, דהתם איירי שעושה מעשה אך אינו מיכוין, ואמרינן דבפסיק רישא הוי כאלו עשה מעשה בכוונה, אבל הכא הא איירינן שהלך לכתחילה באותו הדרך לענין אחר, רק ממילא בהליכתו מריח ונהנה בהריח או שומע ונהנה בהשמיעה, וכתב דהפני יהושע דחה בזה את דברי התוספות. ותירץ, דסברת התוס', כיון שבשעת הליכתו יודע שבודאי באותו הדרך יוכרח ליהנות מהאיסור על ידי ראייה שמיעה או ריח, אף דלא ניחא ליה בהנאה זו, כיון דהוא פסיק רישא נחשב הליכתו כאלו הלך לכתחלה כדי ליהנות מהאיסור והוא המעשה האסור, ועל כן משום שיכול לאטום אזניו, לא נוכל לשייך הליכתו למעשה הראייה או השמיעה וההרחחה מטעם פסיק רישא, דהרי על ידי ההליכה לא יוכרח שיהנה, ואם כן לא נשאר כי אם הראייה או שמיעה שבאה ממילא ולא ניחא ליה בהנאה זו.

נד) גמ', כי פליגי דלא אפשר. הקובץ שיעורים (אות קט"ז) ביאר

אמאי מייתי רב פפא קרא דעגלה ערופה לגבי פרה אדומה, הוה ליה לאתוויי האי קרא על ברייתא דהכניסה לרבקה, אבל לפי מה שהביאו התוס' בשם התוספתא דהכניסה לרבקה איירי בפרה אדומה, לא קשה מידי דמאי אולמא האי מהאי.

סו תוס' ד"ה עלה עליה זכר. וא"ת אמאי פסולה וכו'. בתוס' רבינו פרץ תירץ בשם הריצב"א, דאיירי באופן שהיו הבעלים שם בשעה שעלה עליה זכר, ומדלא סילק הזכר מעליה יש לנו לתלות שיש לו שום ריוח בהאי עלייה, ויש לומר דניחא ליה.

סו בא"ד. והא דתנן פרה מעוברת וכו'. התוס' בבבא מציעא (ל). ד"ה אף, ורבינו דוד תירצו, שמה שנחלקו בפרת חטאת המעוברת לענין הולד נחלקו, שלא לקנות פרה כשהיא מעוברת כדי שיהא ולדה פרה אדומה, משום דדריש ר' אליעזר ויקחו אליך פרה אדומה דבעינן פרה בשעת לקיחה.

סו גמ', נזדמנו לו אורחים לא ישטחנה לא על גבי מטה ולא על גבי מגוד. פירש רש"י הואיל ומתכוין להתכבד בשל חבירו גזל חשיב ליה ואסור. וכתב הפרי יצחק (חלק ב' סימן נ"ז), דמבואר בסוגיין דאי נימא דלא אפשר ומכוין אסור, אסור גם לצורכו ולצורכה, ואם כן כיון דקיימא לן כר"ש אסור בכה"ג, ואם כן קשה מאי מבעיא לגמ' בבבא מציעא (ל). אי לצרכו ולצרכה אסור, תפשוט מהכא דאסור, ועוד הקשה, דבתוס' בבבא מציעא שם ד"ה לצורכו ולצורכה מבואר, דמאי דאסור לצורכו ולצורכה משום דחיישינן שמא יניחנה יותר מכדי צרכה ותתקלקל, והכא מדמי ליה ללא אפשר ומכוין ומבואר דהוא איסור גזל בעצם השימוש וכמו שכתב רש"י, ולא גזירה דרבנן. ותירץ דסוגיא דהכא היא בתורת אם תימצי לומר דלצורכו ולצרכה אסור, והיינו משום דחיישינן שמא יניחנה יותר מכדי צרכה, ובכהאי גוונא הוי קפידיא דבעלים והוי גזל, א"כ אי אמרינן דלא אפשר ומכוין אסור היה אסור מצד חשש גזל, ואי לא אפשר ומכוין שרי לא אכפת לן בקפידיא דבעלים ושרי.

סו גמ', והא הכא דאפשר למעבד כצנועין וכי לא מכוין שרי. התוס' בשבת (כט:): ד"ה ובלבד כתבו, דהכא איירי באופן שאינו פסיק רישיה כגון שהוא לבוש מלבושים אחרים להגן עליו מפני החמה ומפני הצינה, ורבינו דוד הביא את שיטת הערוך דפסיק רישיה דלא ניחא ליה, דהיינו שאינה נעשית לתועלתו ולהנאתו שרי, והוא הדין הכא שהוא לבוש הכלאים ואינו נהנה בהם, ועוד הביא בשם רבו (והוא ברמב"ן שבת קיא.), דהכא אין זו מלאכה גמורה, דהתורה אסרה רק דרך לבישה דהיינו לבישה שיש בה הנאה והכא אינו מכוין להנאה [ולר' יהודה דלא שני לן בין מכוין לשאינן מכוין חשיב לבישה שיש בה הנאה].

סח גמ', לא קשיא הא רבי והא רבנן. דרבי סבר זה וזה גורם אסור ורבנן סברי דזה וזה גורם מותר, והקשה רבינו דוד מה שייך לומר דגורם ההיתר מבטל את גורם האיסור, מאי שנא מכל איסורי תורה שאינן בטלין ברוב, ותירץ דכל דין זה וזה גורם

דשרי, וא"כ נפשט גם ללישנא קמא.

נט גמ', דתנן לולין היו פתוחין בעליית בית קדשי הקדשים. התוס' יו"ט (מדות פרק ד' משנה ה') הביא בשם הראב"ה שהתיבות היו פרוצות לרוח אחת במקום שהיה להם לבנות אצל החומה וג' צדדים סתומים, ואצל החומה אין דרך להסתכל ימין ושמאל, והשפת אמת רצה לומר, דלא הכניסום בתיבות דרך הפתח ודוקא דרך הגג, על מנת שלא יהא עליהם איסור ביאה אל הקדש ודרך הגג לא הוי דרך ביאה. אמנם דיחה דבריו מתוס' זבחים (פד). ד"ה לא, ומנחות (כו:): ד"ה למעוטי דכתבו דהנכנס דרך לולין הוי דרך ביאה הואיל ולכך נעשו.

ס תוס' ד"ה מעולה וכו', בסוה"ד, ובירושלמי דייק מינה דקול ומראה וריח אין בהם משום מעילה. המהרש"א ביאר דבלא הירושלמי היה אפשר לומר דלאו בוררים ממש אלא יכולים להנות לאורה, וכך כתבו התוס' בסוכה (נג). ד"ה אשה. והמהר"ם חלאוה תירץ, דכיון שאין האיסור אלא מדרבנן, הקילו להשתמש לאורה שלא לצורך גבוה אלא לשמחה בעלמא, והקילו אפילו לצורך הדיוט, ואסרו רק שלא לצורך כלל.

סא גמ', וריח לאחר שתעלה תמרתו אין בו משום מעילה הואיל ונעשית מצותו. המהרש"א (על תוס' ד"ה לאותן) נסתפק, האם לאחר שתעלה תמרתו שרי לכתחילה או דאכתי אסור מדרבנן. והגרי"ז (כריתות וי). תמה אמאי כלל בר קפרא קול ומראה וריח אין בהם משום מעילה, הא בריח איכא טעמא שנעשית מצותו, [ובפרט אי נימא דלאחר שתעלה תמרתו שרי לכתחילה, נ.מ.פ.], ותירץ, דאפשר דקאי על ריח שנשאר מהקטורת דהאי ריח חשיב קודם שנעשה מצותו ואין בו מעילה מטעם דאין בו ממש, דהקטורת איננה ונשאר רק הריח, אמנם דייק מהרמב"ם (מעילה ה, ט"ז) דקאי על המריח מהקטורת בריח שנעשה לאחר שנעשה מצותו.

סב רש"י ד"ה וריח, בסוה"ד, דמשום דנעשית מצותו ואין צורך גבוה עוד בה יצתה מכלל קדשי ה', והאי טעמא שפיר בקדשים שאסורם נובע מחיוב הקרבתם, אמנם התוס' תמורה (לג): ד"ה הנשרפין כתבו, דהוא הטעם דבכל איסורי הנאה הנשרפין אפרן מותר, ובקובץ שיעורים (חלק ב' סימן כ"א) הקשה מה הדמיון לקדשים, שהאיסור נובע מחיוב ההקרבה ומשום הכי אי נעשית מצותן נפקע האיסור, אבל גבי אסורי הנאה חיוב השריפה נובע מהאיסור הנאה, ומה שייך לומר שנעשית מצותו ונפקע האיסור, ותירץ, דשיטת התוס' דהוא גזירת הכתוב דנעשית מצותו מתיר האיסור, ועיין שם שהאר"ך.

דף כ"ז ע"ב

סג תוס' ד"ה הא וכו'. מייתי וכו' לפי שהוא משנה. המהרש"א בבבא מציעא (ל). על תוס' ד"ה בשביל ביאר, דקושיית התוס' לפירוש דהכניסה לרבקה איירי בעגלה ערופה, ואם כן קשה

חדר היוזמי

מסכת פסחים דף כו - דף כז

ט אב - י אב התשע"ג

גורם לא נחשב גורם ואין הנגרם מתייחס לגרמת האיסור, א"כ הכא נמי לא יחשב מעמיד.

עב גמ', וממאי דטעמא דר' אליעזר כאביי, הקשה הפני יהושע, דהיה לש"ס להקשות מנא ליה לאביי הא מילתא דפליגי בהכי, ועוד הקשה, דהא מסקנה דגמרא בעבודה זרה (עג): נראה כאביי. ותירץ, דבאמת תמוה מנא ליה לאביי להוציא דברי ר' אליעזר מפשטם ולומר דסבר זה וזה גורם אסור, אלא ודאי דטעמא דאביי הוא לבתר דידעינן דסבירא ליה לר"א בעלמא דזה וזה גורם אסור כדמסיק הש"ס הכא, ולא מטעם דאחר אחרון אני בא, ולהכי פריך מהיכן ידעינן דסבר ר"א הכי וטעמו כאביי, דלמא סבר דזה וזה גורם מותר והכא סבר דיש שבח עצים בפת.

עג תוס' ד"ה עד שיהא בו, פירוש באיסור דאי יש באיסור וגם בהיתר כדי להחמיץ נראה לרשב"א דשרי וכו'. **המהרש"ל** ביאר, דתוס' לא הביאו ראיה מהא דבכהאי גוונא דיש בשניהם כדי להחמיץ הוי זה וזה גורם ושרו רבנן, משום דזה וזה גורם שייך רק באופן ששני הגורמים מצטרפים יחד ואי אפשר לאחד בלא חבירו, מה שאין כן באופן שיש בשניהם כדי לחמץ אין היתר בזה וזה גורם דמאי חזית דהיתרא גרם דלמא איסורא גרם.

עד גמ', נתערבה באחרות. אומר ר"ת דלא גרסינן ואחרות באחרות. **ובתוס' בעבודה זרה** (מט). ד"ה נתערבה, וכן ברבינו דוד מבואר שהוא משום דספק ספיקא שרי אפילו בעבודה זרה, והתוס' בעבודה זרה שם הביאו דברי ר"י בר ברוך דגרס ואחרות באחרות, וביאר דאיירי דכל האחרות או אפילו רובם נתערבו באחרות, דאיכא למימר איסורא ברובא איתיה.

עה גמ', אמרו לו אין פדיון לע"ז. ביאר רבינו דוד דודאי דלית ליה לר' אליעזר פדיון לעבודה זרה דהא קיימא לן עבודה זרה (נד): מוהיית חרם כמוהו, דכל המהנה ממנו הרי הוא כמוהו, אלא שהיה מתיר ר' אליעזר באיסור שנתערב הואיל ואינו נהנה מן האיסור, ואמרו לו שדרך פדיון הוא זה ואין פדיון לעבודה זרה.

עו גמ', ואם תמצוי לומר זה וזה גורם מותר והכא משום דיש שבח עצים בפת הוא. הקשה הצ"ח וכי אי סבר רבי דזה וזה גורם אסור לא צריך למימר דיש שבח עצים בפת, הא בלא זה אין כאן גורם של איסור, וכתב דמכאן ראיה דלפי מאי דאמרינן דלכולי עלמא זה וזה גורם מותר והכא משום דיש שבח עצים בפת קאי על תנור ישן שלא הוצן, והפת אסורה לרבי משום דשבח עצים בפת קאי על תנור ישן הוצן, ודלא כמהרש"א הובא לעיל אות ק, [והנפקא מינה בין זה וזה גורם לשבח עצים בפת הוא בתנור חדש שלא הותץ והסיקו אותו כך בעצי היתר דמצד זה וזה גורם אסור ומצד שבח עצים שרי]. והכא קאי על תנור ישן שלא הוצן, ובזה קאמר דאי זה וזה גורם שרי ואסור מצד שבח עצים הכא נמי אמרינן דשבח העצים הוא עיקר ואסור, ואי אסור מצד זה וזה גורם אפשר לומר ששניהם שוים ואין שבח עצים

נאמר דוקא היכא שאין בהם טעמו וממשו של איסור כגון הכא, אלא שנעשו בסיועו של האיסור, וכן כשנאפה בעצי איסור למאן דאמר דאין שבח עצים איסור בפת, והר"ן (עבודה זרה דף כא: מדפי הרי"ף) כתב, דהטעם דזה וזה גורם מותר, משום שנתבטל האיסור בהיתר, דכי היכי דאי איתא לאיסורא בעיניה בטל חד בתרי כל היכא דהאי לחודיה קאי והאי לחודיה, אי נמי כשנתערב כל היכא דליכא טעמא, הכא נמי היתר הבא מכח גרמת איסור, כל היכא שאיסור והיתר גרם לו הרי הוא כאילו נתבטל איסור זה. **ובשערי יוסר** (שער ג' פרק כ"ה עמוד רע"ט ד"ה ונלענ"ד) ביאר את דברי הר"ן, דכמו שרוב מבטל מיעוט, כך גורם האיסור בטל לגבי ההיתר, דכיון דלא נתהווה עדיין האיסור הרי אין לנו בפועל ממשות שצריכה ביטול של רוב, אבל ההיתר שצריך לבטל האיסור במה ששוללו, לא בעי להיות ממשות בעצם, ומספיק מהותו בשלילת האיסור, ועל כן הווי כרוב לגבי האיסור ומבטלו.

סט תוס' ד"ה בין וכו', ואף וכו' ולא מפסיד מידי אלא איסור הנאה לחודה לכך צריך צינון, ורבינו דוד ביאר דמכל מקום הפת נגמר בגרמת העצים יותר מגרמת התנור.

ע גמ', אימור דשמעת ליה לרבי וכו'. כתב המהרש"א דלפי מאי דבעי השתא לאוקמי פלוגתא דרבי ורבנן ביש שבח עצים בפת, ולכולי עלמא זה וזה גורם מותר, על כרחך צריך לומר דאפה בו את הפת קאי אחדש בהיסק ראשון, דישן בהיסק שני לכו"ע מותר כיון דזה וזה גורם מותר [דהיינו התנור שנגמר בהיתר והעצים האסורים] אם כן קשה אמאי בשלה על גבי גחלים מותר לכולי עלמא, הא איכא הכא את התנור שנגמר באיסור ואוסר הפת, ועל כן פירש דצריך לומר דאפה בו את הפת מילתא באפי נפשה הוא, ואיירי שאפה את הפת נגד האבוקה על הקרקע, ובזה בשלה על גבי גחלים שרי. **והפני יהושע** פליג עליה וכתב דהתנור לא חשיב כלל גורם ההיתר כשיש עצים שהם עיקר הגורם, והתנור עשוי רק לשמור החום שלא יתפור. **והצל"ח** כתב, דהגחלים עצמם שנעשו אפר הם הגורם המתיר, וגורם האיסור הוא התנור בהיסקו הראשון, וזה וזה גורם שרי לכולי עלמא.

דף כ"ז ע"א

עא גמ', אלמא זה וזה גורם אסור. הקשה **הקובץ שיעורים** (אות קי"ט) דהא איסור גורם שייך רק באיסורי הנאה, וכמו שכתבו **התוס'** (כו:): ד"ה חדש יותץ, ואם כן מה מדמה הגמרא איסור מחמץ לזה וזה גורם, דאיסור מחמץ הוי משום משום טעם כעיקר ובוזה כשהאיסור לבדו אין בו כדי נתינת טעם אלא בצירוף ההיתר, וודאי שאינו אוסר, ותירץ דאיסור מחמץ אינו משום טעם כעיקר אלא משום מעמיד, **והקהילות יעקב** (סימן י"ח) ביאר יותר, דכיון שהשאור דאיסור מעמיד את חימוץ העיסה אינו בטל גם בשישים, ובוזה פשיטא לגמ' דאי זה וזה גורם מותר, דהיינו שחצי

חדרף היוזמי

מסכת פסחים דף כז – דף כח

י אב – יא אב התשע"ג

האיסור עיקר.

דף כ"ז ע"ב

עז גמ', אלא עצים דאיסורא לרבנן היכי משכחת להו אמר רב בשרשיפא, הקשה רבינו דוד דהא מאי דפליגי רבנן עליה דרבי דסברי דאין שבח עצים בפת היינו בצירוף זה וזה גורם כשהוא בתנור של היתר דאמרינן דגרמת העצים כגרמת התנור. ואם כן משכחת שפיר עצים דאיסורא לרבנן בגוונא שצלה את הצלי באבוקה כנגדו שלא בתנור, ותירץ דאיכא למימר דהשתא דהדרינן למימר דטעמא דרבי משום דיש שבח עצים בפת, א"כ לא פליגי כלל בגוונא של זה וזה גורם, אלא בשבח עצים בלבד גם באופן דליכא תנור, והפני יהושע כתב, דקושיית הגמרא ממתני' דעבודה זרה דקתני התם לגבי עצי אשירה נטל ממנה עצים אסורים בהנאה, ומשמע דאתי לכולי עלמא, מה שאין כן גבי ערלה וכלאי הכרם איכא למימר דלרבנן לא משכחת להו כלל [ודלא כרבינו דוד שהקשה מברייתא דערלה וכלאי הכרם].

עח גמ', הקדש אפילו באלף לא בטיל. הקשה רבינו דוד הא עצי אשירה נמי אפילו באלף לא בטלי ואפילו הכי סברי רבנן שהפת מותרת [דרך לר' אליעזר חדש יותץ בעצי אשירה כמבואר לעיל עמוד א'] ותירץ, דהכי קאמר הקדש אפילו באלף לא בטיל וכיון דלא משכחת ביה ביטול הוא הדין הכא לא יתבטלו העצים על ידי הסק כל זמן שנהנה מהם, אבל עצי אשירה יש להם ביטול על ידי גוי שיבטל אותם ויהיו מותרים, ובעצי אשירה של ישראל אפשר דמודו רבנן שהפת אסורה או דאמרינן לא פלוג רבנן, ועוד תירץ, דרבנן פליגי אר' אליעזר בעצי אשירה דוקא לגבי חדש דלא בעו רבנן נתיצה, אלא סגי בציון משום זה וזה גורם דשרי, אבל לאפות קודם ציון בעצי אשירה שנהנה מעצי איסור אסור מפני שאין ביטול לעצים.

עט שם. המהרש"ל הקשה מאי קמבעיא ליה, ממה נפשך אי איירי בעצי הקדש שמועלים בהם כגון בשוגג אם כן יצא מיד לחולין, ואי איירי במזיד או בשלמים שאינו יוצא לחולין, אם כן פשיטא שאסור דהא כל מה דשרו רבנן הוא משום דסברי שהשלהבת באה מן הגחלים שמוותרים, והכא בהקדש אפילו אפרו אסור וחשיב שהאיסור בעין, ותירץ, דמיבעיא ליה בתנור חדש שלא הותץ ובתנור ישן שלא הוצן דחשיב זה וזה גורם, ועל זה פסק רב חסדא דיש להחמיר ואפילו שיש כאן רק את חום התנור, ולפי זה קמיייתא היינו תנור שהוא הדין הראשון שהוזכר בברייתא, והמהרש"א תירץ דאכתי לא אסיק אדעתיה הא דמבואר לקמן בברייתא דאפר הקדש לעולם אסור.

פ גמ', כגון שנפלה דליקה מאליה בעצי הקדש, הקשה המהרש"א דמכל מקום הנהנה אחר כך מהאפר למעול ויצא האפר לחולין ואמאי קאמר לעולם אסור והניח בקושיא, והצל"ח תירץ דבהקדש דמעילה הוא רק בשוגג לא במזיד, אם כן חשיב

שאינ בידו לגרום שיצא לחולין ולכך לעולם אסור, מה שאין כן בעבודה זרה דיש לה ביטול על ידי נכרי חשיב שבידו לגרום ביטול כיון דנכרי מבטל עבודה זרה אפילו בעל כרחו, ואם כן יכול לכופף לתינוק נכרי שיבטלנה ולכך אין אוסר לעולם.

פא גמ', לא מצא עצים יהא יושב ובטל. הצ"ח הביא את הכלבו (דף מ"ז ע"ד) דהוכיח מהכא דלא מהני ביטול לחמץ ידוע דאי לאו הכי למה יהא יושב ובטל יבטלנו, וביאר הצ"ח דהוכחה זו היא לדעת רש"י לעיל (יב:): ד"ה שלא בשעת ביעורו, דבשעה שביעית מודה ר' יהודה שהשבתתו בכל דבר, והכא איירי ביוצא בשיירה תוך ל' יום, ואז הוא ברשותו לבטלו, אבל לשיטת התוס' שם ד"ה אימתני, דפלוגתתם לאחר זמן איסורו אין ראייה כיון דאין בידו לבטלו. והצל"ח דחה ראייה זו גם לדעת רש"י דמה דביטול מועיל הוא להציל מאיסור בל יראה, אבל אינו מקיים בזה מצות השבתה.

פב תוס' ד"ה אין וכו'. נראה וכו' וא"ת א"כ בהא דקאמר ר' יהודה. המלוא הרועים תירץ קושיתם, דהא הקשו המפרשים מאי קאמר לר' יהודה יהא יושב ובטל הא יכול לבטל (עיינן בהערה הקודמת) ולדעת התוס' דסבירא להו דעיקר הביעור בשריפה לאחר שש אתי שפיר דאז אין יכול לבטלו, ולר"ש דס"ל דחמץ לפני זמנו מותר אם כן מועיל ביטול, ולפי זה מיושב קושיית התוס' דאנו פוסקים כר' יהודה משום דאנו סוברים כר"ש וכמו שפסקו הר"ז"ה והעיטור והראב"ד דחמץ לפני זמנו מותר, ואין כאן כלל סופו להקל דיכול לבטלו ואינו עניין לסוכה.

דף כ"ח ע"א

קיג גמ', מסתברא ע"ז דלים המלח קא אזלה, חמץ דלשאר נהרות קאזיל וכו'. ביאר המהר"ם חלאוה דבע"ז מצי לעכוברי לה עד דאזל להתם לים המלח, אבל חמץ הרי לא מצי לעכוברי ליה. [וביאור דבריו, דכיון שעובר בבל יראה, ומצווה בתשביתו, איך יכול להשהותו עד שילך לים המלח, נועיין לקמן אות קטז דהפני יהושע על תוס' בד"ה חמץ דלשאר, הקשה מהאי סברא, לפירושם.]

קיד תוס' ד"ה ותנן וכו'. אומר ר"י דרבנן דמתניתין היינו רבי יוסי וכו'. בגמ' לעיל (כג.) איתא בברייתא דרבי יוסי הגלילי סבירא ליה דחמץ בפסח מותר בהנאה. והמהרש"ל שם מחק תיבת "הגלילי" וגרס רב יוסי אומר וכו'. והקשה עליו הצ"ח הכא מדברי תוס' אלו, דאם רבנן דמתניתין היינו רבי יוסי, אם כן ודאי אין לומר דסובר שמותר בהנאה, דאם כן למה אמר מפרר זוורה או מטיל לים. היה לו לומר מאכיל לבהמתו דאיכא הנאה, אלא ודאי דגרסינן התם רב יוסי הגלילי.

קטו בא"ד. דבחמץ כתיב לא יאכל ואינו אסור אלא כדרך הנאה. בקובץ שיעורים (אות קכ"ח) ביאר דהיינו מדאורייתא, אבל מדרבנן אסור אפילו בזבל הנעשה מהחמץ, דאי לאו הכי אמאי

אתאן לתנא קמא, אולם המהר"ם חלאוה סבר דלרבי שמעון נמי אסור בהנאה לאחר ו' שעות, וכן כתב לעיל (ד'): דכיון דחייב להשבית אסור גם בהנאה, וביאר סוגיין, דהאי דלא אוקימנא כרבי שמעון, משום דרבי שמעון לא הזכיר בפירושו שעובר עליו אפילו באכילה, ועל כן אליביה לא שייך למתני איסור הנאה, כיון דאפילו אכילה לא הזכיר, אלא העמדנו כתנא קמא דקאמר בהדיא עובר עליו.

קכב) גמ', מאי טעמא דר' יהודה, תלתא קראי כתיבי וכו'. כתב בחידושי הר"ן דליכא למימר דלא מסיימי, ואפשר להעמיד לכל הפסוקים לפני זמנו ותוך זמנו ולאחר זמנו. דודאי מסיימי במשמעות הפסוקים, דהפסוק דלא תאכל עליו חמץ היינו בזמן שחיטת הפסח והיינו לפני זמנו, והפסוק דכל מחמצת לא תאכלו, היינו בתוך זמנו דכתיב ביה בכל מושבותיכם תאכלו מצות, ועל כרחיק הפסוק דלא יאכל חמץ, מוקמינן ליה לאחר זמנו כיון דלא כתיב ביה תאכלו מצות. וכן מבואר בגמ' לקמן (כט). דאקשינן אלא לרב אחא בר יעקב משום לא יאכל חמץ מיבעי ליה, והיינו דהוא הפסוק דלאחר זמנו. וכן כתב המהר"ם חלאוה, ועל פי זה כתב ליישב קושיית תוס' ד"ה וחד לפני זמנו. דכיון דהפסוק לא יאכל על כרחיק בא ללאחר זמנו וכנ"ל. אם כן ודאי שתוך זמנו אסור, שהרי לאחר זמנו מה שאסור הוא בודאי משום לתא דזמנו, שעבר עליו הפסח, ולא יהיה יפה כח הבן מכח האב. והוא הדין בלפני זמנו, ולוקין עליו, וכתב דלא שייך כאן אין מזהירין מן הדין, דהוי רק גילוי מילתא בעלמא.

קכג) תוס' ד"ה וחד וכו'. וא"ת וכו' ואומר ר"י כיון דחד מהנהו משמע איסור הנאה לא נחלק ביניהם. השער המלך (פ"א ה"ב מהל' חמץ ומצה) הקשה דתוס' דידן סתרו דבריהם בתוס' לעיל (כא): ד"ה כל מקום וכו'. שהקשו שיהא נהנה מחמץ בפסח לרבי אבהו חייב כרת, ואין לומר דאין הכי נמי דא"כ הגמ' בדף כג: שהקשתה מאי איכא בין חזקיה לרבי אבהו, אפשר לתרץ דאיכא בינייהו חיוב כרת דלרבי אבהו חייב, ולחזקיה אינו חייב, ולפי מה שכתבו הכא בדעת חזקיה, דלא נחלק ביניהם, אפשר לומר דמאותו טעם חייב כרת גם לחזקיה דלא נחלק ביניהם, ורבינו עקיבא איגר תירץ קושייתו, דהנה בחולין (קכ). גבי המחזה חמץ וגמעו שענוש כרת, וקשיא לגמ' הא אכילה כתיב ביה, וביארו שם בתוס' ד"ה אלא וכו'. דאף שחמץ אסור בהנאה מ"מ אין חיוב כרת בהנאתו, אם כן מוכח מהתם דאין חיוב כרת בהנאת חמץ, אלא דאפשר לדחות דהתם היינו אליבא דחזקיה, ומחמת כן הקשו תוס' דאם לרבי אבהו חייב כרת בנהנה אם כן איכא בינייהו חיוב כרת בנהנה, והיינו דלחזקיה אין חיוב כרת כמדמוכח מהסוגיא דחולין.

קכד) גמ', ור' יהודה מיבעי ליה לטמא ושהיה בדרך רחוקה. כתב רבינו דוד דצריך לפרש דילפינן להא מהפסוק דלא תאכל עליו חמץ, אבל הפסוק דבערב תאכלו מצות, אתא לקובעו חובה בזמן

אפר חמץ אסור, אלא על כרחיק שמדרבנן אסור בין זבל בין חמץ. ודלא כמשנה למלך (פ"ה מהל' יסודי התורה ה"ח) שפירש כוונת תוס' דמותר אפילו מדרבנן.

קטז) תוס' ד"ה חמץ דלשאר נהרות וכו'. הקשה הפני יהושע למה הוצרך תוס' להביא ראיות שבחמץ אין דין להוליך דוקא לים המלח, והרי זה דבר פשוט שהרי עובר בכל שעה בבל יראה, ומצווה בתשבינו. וכפירוש המהר"ם חלאוה בגמ', לעיל אות קיג.

קיו) תוס' ד"ה ע"ז דלא ממיסה וכו'. לכך נראה דגם לרב יוסף וכו'. רבינו דוד פליג על תוס' וכתב, דלדברי תוס' לא היה לרב יוסף למימר אדרבה איפכא מסתברא, שהרי אינו מרבה עבודה זרה לשחיקה אלא בשאר נהרות, ואם כן אלו דברי רבה עצמו דדוקא ים המלח לא בעי שחיקה, אבל שאר נהרות בעי שחיקה, ומשום הכי כתב דבתרתי פליגי, דרב יוסף מצריך שחיקה בעבודה זרה דלא מאיסה אף בים המלח, ולרבה בכהאי גוונא לא בעי שחיקה. ועוד דרבה מצריך פירור בחמץ בשאר נהרות ולרב יוסף אין צריך פירור אף בשאר נהרות, כיון דחמץ מאיס.

קיח) שם בא"ד, משם ראייה הרי הוא אומר ויזר על פני המים וכו'. המראה כהן הגייה שהראיה היא מואכות אותו ושלך עפרו אל הנחל וגו', וכן הוא בסוגיא בע"ז (מג): והתוס' שם ד"ה אמר להם ר' יוסי וכו'. [והיינו דויזר על פני המים נאמר על המים שהשקה אותם ולא השליכו].

קיט) מתני', חמץ של נכרי וכו' מותר בהנאה. בקובץ שיעורים (אות קכט) הוכיח מכאן דחמץ של חרש שוטה וקטן ישראל אסור בהנאה, כיון דהוא בכלל ישראל, ומכח זה הוכיח דאיסורא דבל יראה אינו דוקא על בעליו אלא אף על ישראל אחר שאינו בעלים יש איסור בל יראה, דאם לא כן הרי הא חרש שוטה וקטן לא עוברים בבל יראה על חמצם ולמה אסור לאחר הפסח, אלא ודאי כיון ששאר אנשים עוברים בבל יראה על חמצם שלהם אסורים לאחר הפסח.

קכ) מתני', ושל ישראל אסור. כתב הריטב"א מגדולי המפרשים דמתני' תני מילתא פסיקא דלכל ישראל אסור, ואפילו שלא מדעת הבעלים ושלא בהנאתן וברצונם, ואפילו לרבי שמעון שטעם האיסור הוא משום קנס, מכל מקום אסור לכולם, עוד כתב דאפילו חמץ בתערובת כל שיש עליו חיוב לבערו והיינו כזית בכדי אכילת פרס, אסור בהנאה, אבל בתערובת דלית בה כזית בכדי אכילת פרס, יצניענו במקום שלא ישלבו בו לאוכלו בפסח ויכול לאוכלו אחר הפסח.

דף כ"ח ע"ב

קכא) גמ', אתאן לתנא קמא, פשטות דברי הגמ' דלרבי שמעון אין כלל איסור לאחר ו' שעות, אולם כבר הוכיח תוס' ד"ה רבי שמעון וכו', דמודה רבי שמעון שיש איסור אכילה אחרי ו' שעות, אמנם באיסור הנאה סבר דליכא לאחר ו' שעות, ולכן אמרינן

חדף היומי

מסכת פסחים דף כח – דף

יא אב – יב אב התשע"ג

לומר דאפילו באכילה שרי, ומאי טעמא אמרינן גם בכהאי גוונא איידי וכו'. (א.ל.).

קלא) תוס' ד"ה בדין הוא וכו'. וקשה דאי אפשר אם לא יהא שלו בשעת אכילה דאם נתן לו הנכרי הרי הוא שלו, כתב בקובץ **שעורים** (קל"א) ליישב דעת רש"י, דיש לומר דאף דהנכרי נותן לו מי"מ הוא אינו רוצה לזכות אלא רוצה לאכול של נכרי ואינו זוכה בעל כרחו, והוכיח זאת מהר"ץ **בנדרים** (ל"ד): לאפוקי דאי אומניה, ומהשיטה מקובצת **בבא מציעא** (פ"ח). ומה שכתב בשם הרשב"א, אמנם הביא דהרשב"א **בנדרים** שם, הביא פירוש אחר דאי אומניה שוב אינו קרוי ככרו של הנותן, והיינו כדעת תוס' כאן דכיון שאוכלו הרי הוא שלו.

קלב) בא"ד, ואם פדאו הרי הוא שלו, כתב הקובץ **שיעורים** (קל"ב) דלולא דברי תוס' היה אפשר לומר, דאף אחרי הפדיה אין הכרח שיהיה שלו דיתכן שהפדיון הועיל שיצא לחולין ומכל מקום הוא לא יזכה בזה, אלא יהיה הפקר. וכתב דמדברי תוס' אלו וכן **לקמן עמוד ב' בתוס' ד"ה רב אשי וכו'** מוכח, דאי אפשר לומר שיפדה ויצא לחולין, והוא לא יזכה בזה. וכתב שכן משמעות הפסוק ונתן הכסף "וקם לו", דהיינו שרק באופן זה מצאנו פדיון.

קלג) גמ', ורבי שמעון קנסא קניס הואיל ועבר וכו'. הרש"ש דן, האם יהיה שייך כאן דין מודה בקנס פטור, ואף דהוי קנס דרבנן, מכל מקום הש"ך (ח"מ שפ"ח ס"ק נ"א) הביא דעת המהרש"ל, דגם בקנס דרבנן אמרינן מודה בקנס פטור, ואין לחלק דדוקא בקנס דבין אדם לחבירו אמרינן דהמודה ביה פטור, דהא איתא ברש"י **בזבחים** (עא.). ד"ה **נתערבו וכו'** דשור שהמית על פי בעלים פטור מסקילה מדין מודה בקנס, (והביאו התוס' בבבא קמא מא: ד"ה על פי וכו') אף דאינו בין אדם לחבירו, ומכל מקום כתב הרש"ש דנראה דאין דין מודה בקנס אלא במקום דבעינן דיינים שיחייבוהו, וכמו דיני קנסות דבעינן דיינים מומחים, וכן שור הנסקל בעינן גמר דין, וכן דייק בלשון הגמ' **בבא קמא** (ס"ד): אם המצא בעדים תמצא "בדיינים".

קלד) גמ', שם. מלשון הגמ' משמע דדווקא בגוונא דעבר אבל יראה ובל ימצא קנס רבי שמעון, אבל בגוונא דאינו עובר לא קנס, וכן כתב מהר"ם חלאוה בשם יש מפרשים, אבל דחאם. וכן כתב הרא"ש (סי' ד') וכן במאירי כאן בשם חכמי לונגל. אולם הריטב"א כתב בשם הרמב"ן, וכן רבינו דוד ועוד, דאף באופנים שאינו עובר בבל יראה מכל מקום קנסינן ליה, ועיין לקמן אות. קעה. (וכן הוא ברמב"ן לקמן לא:). וכן יש אופנים שעובר בבל יראה ואפילו הכי לא קנסינן ליה ומותר בהנאה, והיינו בחמץ של נכרי. וביאר הריטב"א את לשון הגמ' הואיל ועבר עליו שהוא לשון תרגום, ורוצה לומר הואיל והוא עובר עליו כלומר שראוי לעבור עליו.

קלה) רש"י ד"ה ויש אומרים וכו'. כדמפרש וכו' ובמקום שאין

הזה, דהכי אמרינן לקמן (קכ.). "בערב תאכלו מצות הכתוב קבעו חובה".

קכה) גמ', הואיל ובפסח לא יאכל, מצה ומרור נמי לא ניכול. בחידושי הר"ן ורבינו דוד כתבו דהא דנקט מרור, לאו דוקא אלא בשיגרת הלשון, דהרי באמת מדאורייתא אינו חייב במרור אלא כשאוכל הפסח, כדכתיב על מצות ומרורים יאכלוהו, ורק במצה אהדריה קרא לכותבו בנפרד ולחייב בכהאי גוונא, אבל מרור לא, ומשום הכי חיובו בזמן הזה רק מדרבנן, אבל מצה חיובה מדאורייתא אף בזמן הזה דליכא פסח.

קכו) גמ', כתיב בהאי וכתוב בהאי. כתב המהר"ם חלאוה דאיכא צריכותא בכולהו, דאי אשמעינן ערל משום דלבו לשמים, אבל בן נכר דאין לבו לשמים אימא לא, ואי אשמעינן תרווייהו, משום דלא מדחו לפסח שני, אבל טמא ושהיה בדרך רחוקה דמדחו לפסח שני אימא לא, ואי אשמעינן בהני משום דישנן בכל המצוות, אבל ערל ובן נכר דאינן בכל המצוות אימא לא. הלכך צריכא כוליהו.

קכז) תוס' ד"ה כל ערל וכו'. תימיה וכו' דהא חייב בכל מצוות האמורות בתורה וכו'. הקשה המלוא הרועים נימא דכיון שפטור מפסח, פטור נמי ממצה דכתיב על מצות ומרורים יאכלוהו, ואף דכבר אשמעינן לרבות מצה בזמן הזה אף שאין פסח, היינו דוקא בזמן הזה דליכא פסח כלל, אבל בזמן דאיתיה פסח ולא מצי לאוכלו איכא סברא לפוטרו אף ממצה, כיון דבעינן על מצות ומרורים, ותירץ דהתוס' לשיטתם לקמן (קכ.). ד"ה כל בן נכר וכו' דחייב לאכול גם פסח.

דף כ"ט ע"א

קכח) גמ', ויליף שאור דאכילה משאור דראיה וכו', אבל אתה אוכל של אחרים. דהיינו למיעוטי חמץ של נכרים. ובקובץ **שיעורים** (אות קל.) הביא מקשין להסוברין דעל חמץ של ישראל אחר אינו עובר בכל יראה, אם כן יהיה מותר גם באכילה מגזירה שווה דידן, ותירץ דהגזירה שוה להתיר באכילה נאמרה רק באופן שבחפצא דחמץ ליכא כלל בל יראה, אבל בחפצא דחמץ של ישראל אחר, דאית ביה בל יראה, אלא דאותו אדם אינו עובר עליו בבל יראה כיון שאינו שלו.

קכט) גמ', ובדין הוא דאיבעי ליה למיתנא דאפילו באכילה נמי שרי, ואידי דתנא וכו'. הריטב"א לעיל (כח.). במשנה, הביא סברא זו בשם הרי"ף ורב אחא משבחה בשאלתות (צ"ו ע"ה) ור' שמעון קיירא בבה"ג (ה' פסחים פ"ב), ואולי לא גרס כן בגמ'. עוד הביא שם לתרץ, דנקט רק היתר הנאה כיון דלאכילה לא פסיקא ליה, דבכלל חמץ זה יש אפילו פיתן של נכרים, וכבר גזרו על פיתן אפילו בשאר ימות השנה, והביא שכן משמעות הירושלמי (פ"ב ה"ב).

קל) גמ', שם. צריך עיון דלכאורה הרי הווי חידוש גדול להיתרא

קלט) גמ', דכולי עלמא אין פודין את הקדשים להאכילן לכלבים, והכא בהא קמיפלגו וכו', הקשה הצ"ח אמאי לא אמרינן דלכולי עלמא פודין וכו', אלא דבפסח כיון שאסור בהנאה אי אפשר לפדותו, ואין שום ענין בפדיה, דמיד כשיפדהו יעבור על בל יראה כיון דהוי שלו, ואף דכתבו בסוף ד"ה רב אשי וכו' דאם משהה חמץ כדי לבערו אינו עובר בבל יראה דהוי ניתק לעשה, מכל מקום כתב הצ"ח דהיינו דוקא לשיטת ר' יוסי הגלילי שמוותר בהנאה [ועוד עיין לקמן אות קמג.. בדברי רבינו דוד] וסיקנו בפסח תחת תבשילו, ועל ידי זה מקיים את העשה דתשביתו, וחשיב ניתק לעשה, אבל לדעת רבי שמעון שאסור להסיקו בפסח תחת תבשילו, כיון דאסור בהנאה, ואם ישהה את החמץ עד לאחר הפסח דשרי בהנאה לרבי שמעון, הרי אחר הפסח אין דין תשביתו, ולא הוי ניתק לעשה ואם כן עבר למפרע בשעת הפדיה, ואם יבערנו בפסח הרי בכל גוונא אסור בהנאה ולא יזוה צורך יפדנו. והוכיח מכאן דאם היה הדין שפודין וכו' היה יכול ההקדש למוכרו לנכרי בפסח, ואם כן ודאי שייך מעילה ולא אתי שפיר למאן דאמר דלא מעל, וכן הוכיח מדברי רש"י ד"ה הכי גרסינן רב אחא וכו' שכתב, ולנכרי לא מזדבן דאין פודין וכו' ומבואר שאם היו פודין היה מזדבן לנכרי.

קמ) תוס' ד"ה רב אשי וכו', בא"ד ולא גזרו רבנן אלא שלא להאכילו לכלבים וכו'. מבואר בתוס' דבדאורייתא אין חלוק בין כלבים להסקה, והחילוק בדרבנן משום דלא גזרו וכו', והתוס' הרא"ש חילק גם בדאורייתא וכתב דכל האיסור דוקא להאכיל לכלבים, כיון דהלימוד הוא מ"ואכלת" ולא לכלביך בלכך המיעוט דוקא על אכילה דכוותה ולא הסקה.

קמא) בא"ד, והא ראוי להסיקו תחת תבשילו. הקשה בקובץ ענינים דלהסיקו תחת תבשילו הוי שלא כדרך הנאתו, ובהקדש שרי שלא כדרך הנאתו כדאיתא בתוס' לעיל (כו). ד"ה שאני וכו'. קמב) בא"ד. וכן לעיל דרשינן ואי אתה משליך לכלב וכו'. אלמא מדאורייתא אין לחלק וכו'. התוס' הרא"ש (הובא לעיל אות קמ) הביא בשם ריצב"א שהקשה כן על שיטתו דגם בדאורייתא מחלקים בין אכילת כלבים לשאר הנאה, ותירץ דדוקא משום בזיון קדשים שייך לחלק, אבל בשאר איסורין לא שייך לחלק.

קמג) בסוה"ד. ומכאן מוכיח ר"י שהמשהה חמץ בפסח ודעתו לבערו אינו עובר וכו'. בחידושי הר"ן דחה ראייה זו, וכתב דמשכחת לה בשפודה אותה בשעה שהוא ניסוק תחת תבשילו, דבאותה שעה שבאה לידו הוא מתבער. ובחידושי רבינו דוד כתב על ראייה זו, דודאי כן הוא לרבי יוסי הגלילי, אבל אי אפשר ללמוד מזה לרבנן, דדוקא לרבי יוסי הגלילי שמוותר בהנאה, וגם בזמן איסורו רשאי למוכרו ונחשב לו במקום השבתה הלכך אינו עובר, אבל לא לרבנן דפליגי וסברי דבזמן איסורו אין היתר הנאה, ובחזו"א (או"ח סי' קכ"ד לדף כט:) כתב, דתוס' נמי לא נתכוונו אלא לדעת רבי יוסי הגלילי, וביאר דמסתבר ליה לרבי

קרן אין חומש ואין מעילה. ומבואר דסבירא ליה שהפטור מחומש הוא מאותו טעם שפטור ממעילה, דהיינו כיון שאין קרן, ואין הפטור מחומש משום קים ליה בדרכה מיניה, דאין החומש ממון. אולם התוס' ד"ה רבי נחוניא וכו' כתבו דכיון דפטר מקרן וחומש, פטר נמי מקרבן, ומבואר שחומש אינו כקרבן, אלא פטור מדין קים ליה בדרכה מיניה כיון דנחשב לממון. וכתב הקובץ שיעורים (קל"ד) דלענין חומש דשבועת הפיקדון מצינו בבבא קמא (קג:): דחומשא ממונא, משום דאמרינן דמשלם חומש על חומש, אי כפר על החומש, דהיינו כדעת התוס' הכא, ולרש"י צריך טעם לחלק בין חומש דמעילה, לחומש דשבועת הפיקדון. וכתב קצת ראייה לרש"י, מהא דבמעילה דרבנן אינו משלם אלא קרן ולא חומש, ומשמע דחומש דינו כקרבן. ועיין במה שהקשה על רש"י מדלקמן.

קלו) רש"י ד"ה את יום הכפורים כשבת, בסוה"ד, וטעות הוא זה וכו', הקשה הפני יהושע אמאי הוצרך רש"י לזה ולא פירש כמו שכתב תוס' ד"ה רבי נחוניא וכו' שכיון שקיימא לן כחזקיה דחייבי מיתות שוגגין פטורין מן התשלומין הוא הדין לחייבי כריתות לרבי נחוניא. ותירץ דשיטת רש"י שכל מה שרבי נחוניא עושה את יום כיפור כשבת זה רק לענין מזיד. והיינו כיון דיליף מגזירה שוה דאסון אסון והפטוק הוה הרי נאמר במזיד לכן דין זה נאמר רק במזיד ולא בשוגג, ובפרט לפי מה שכתב הפני יהושע בכתובות (ל): דהגזירה שוה דאסון אסון אינה גזירה שוה גמורה אלא גילוי מלתא בעלמא ואם כן פשוט דהגילוי מילתא הוי רק לענין מזיד.

קלז) תוס' ד"ה אין פודין וכו'. תימה לר"י וכו' יכול לפדותו ומותר בהנאה. כתב הפני יהושע דלכאורה נראה דתוס' אזלי לשיטתם לעיל שפסקו כרבי יהודה דאין ביעור חמץ אלא שריפה, הלכך סברי דאפרן מותר והוא כדיון כל הנשרפין, אולם הקשה דאם כן מה תמהו תוס' על מאן דאמר אין פודין וכו', דילמא איהו סבר כחכמים שדינו בקבורה והנקברין אפרן אסור וכדברי הטור (סי' תמ"ה), ותירץ, דדעת תוס' דאף לחכמים חמץ אינו בכלל הנקברין, ולכולי עלמא אפרן מותר.

קלח) בסוה"ד, קשה הא חזי בעיניה שלא כדרך הנאה. הקשה הקובץ ענינים דמשמעות דברי תוס' דאף מדרבנן אין אסור שלא כדרך הנאתו, דאי היה אסור לא היתה צריכה להיות מקודשת כמו כל אסורי הנאה דרבנן, מדין אפקעינהו רבנן לקידושין, והקשה דהא אמרינן לעיל (כא). דלא יסיק בו תנור וכירים ואף שהוי שלא כדרך הנאתו, וכן מוכח מהא דהנקברין אפרן אסור תמורה (לד). ואף דהוי שלא כדרך הנאה, וכתב דשמא היה משמע לתוס' דאינה מקודשת היינו מדאורייתא גם בלי הטעם דאפקעינהו רבנן.

קמו) גמ', במאי עסקינן אי לימא בנותן טעם וכו' הא יהיב טעמא. כתב המהר"ם חלאוה דהיה אפשר להקשות דרב ושמואל דאמרי תרוויהו כל איסורין שבתורה במינן במשהו, אלא דניחא ליה לאקשווי מיניה וביה. [והיינו כפירוש רש"י ד"ה אי נימא וכו' שרב "גלי דעתיה" דכר' יהודה סבירא ליה וכו'].

דף ל' ע"א

קמו) גמ', אמר רבא הלכתא חמץ בזמנו וכו'. כתב הר"ן (ז): בדפי הרי"ף (דמו' שעות ולמעלה עד לאחר הפסח מיקרי בזמנו. דאין לומר בזמנו היינו דוקא בפסח עצמו ומו' שעות ולמעלה נחשב שלא בזמנו ורבא שרי כרבי שמעון. דהרי לעיל (כח:)) מוכח דרבי שמעון מו' שעות ולמעלה מודה דאסור באכילה, דילפינן מ"תשבתו", וכיון שנאסר באכילה אי אפשר שלא יאסור בנותן טעם.

קמו) גמ', אמר רבא הלכתא חמץ בזמנו בין במינו בין שלא במינו אסור במשהו כרב. עיין רי"ף (ז): בדפי הרי"ף (דלא גריס "במשהו", וכשיטת בה"ג ור"ת בתוס' ד"ה אמר רבא. ואף על פי כן כתב דהלכה דאפילו משהו אסור, מדלא יהיב שיעורא למילתיה. והקשה הבעל המאור דכל מה שרב אמר דסגי במשהו, לטעמיה אזיל דכל איסורין שבתורה אסורין במשהו, אבל לדידן דקיימא לן דכל איסורין שבתורה אסורין בשישים, אסצ כן כשאומר רבא בסתם "אסור" מסתמא כוונתו כשאר איסורים, דרק בנותן טעם אסורין. ותירץ במלחמות, דאין לדמות חמץ בפסח לשאר איסורין, משום דבחמץ גזרו, דהוא בכרת ולא בדילי מיניה כולי שתא, ועוד דהוי דבר שיש לו מתירין ואפילו באלף לא בטיל, וביאר הר"ן מאי טעמא הווי דבר שיש לו מתירין הא חמץ בעיניה אסור גם לאחר הפסח, דמכל מקום בתערובת שרי, ונמצא שיש לתערובת זו היתר לאחר הפסח. והר"ן כתב, דאף שתערובתו יש לה היתר, מ"מ כיון שגוף האיסור מצד עצמו אין לו היתר מסתבר שהחשיבוהו לדבר שאין לו מתירין, דמה שדבר שיש לו מתירין אינו בטל היינו חומרא דרבנן ומסתבר דכאן לא החמירו.

קמו) גמ', הני מילי בעיניה אבל על ידי תערובת לא. עיין רא"ש (סי' ה) שהביא בשם רבינו יונה דהוא הדין אם עירב את החמץ במזיד, מותר. והרא"ש פליג וכתב דלא נהירא, דמאי שנא משאר איסורין שאם מערבן במזיד אסורים. ובמגן אברהם (סימן תמ"ז ס"ק מ"ד) פסק כהרא"ש. וכתב המשנה ברורה (שם ס"ק ק"ג) דאם עירב חמץ בפסח במזיד [על דעת להשהותו לאחר הפסח שיתבטל או בשישים] הוי כמבטל איסור לכתחילה ואסור. והחזון איש (ק"ט ס"ק כ"ב), תמה על זה, שהרי בשעה שעירב היה עדיין פסח ואין כאן ביטול איסור כלל, ורק אחר כך נתבטל האיסור, ואין כאן ביטול איסור אלא גרמא לביטול האיסור, ושרי. [ותמוה שלא ראו דברי הב"ח (הובא במג"א ס"ק מ"ב) שמתיר לערב,

יוסי הגלילי דהא דאמרה תורה תשביתו, היינו בדרך הנאתו ולכן כשמשהה כדי ליהנות ממנו בשעת ביעורו, אינו עובר בעשה דתשביתו בשהייתו, ותוס' הכא חידשו דאף בבל יראה אינו עובר בכהאי גוונא דכיון דבל יראה הווי ניתק לעשה דתשביתו, שמע מינה דתרוויהו חד מילתא היא וכשאינו עובר בתשביתו, גם בבל יראה אינו עובר, אבל לדידן דקיימא לן דתוך הפסח אסור בהנאה מן התורה, קם ליה בעשה דתשביתו ובאיסור בל יראה בכל שעה ושעה ששוהה מלבערו.

קמו) בא"ד שם. השאגת אריה (סי' פ"א) הקשה על דברי ר"י אלו, אם כן מאי טעמא פליגי רבי אליעזר ורבי יהושע לקמן (מו). גבי הפרשת חלה בטומאה. ואמר רבי אליעזר לקמן (מח.). לדברייך הרי הוא עובר בבל יראה ובל ימצא, הא לדברי ר"י אף אם תחמיץ יכול להשהותו על מנת לבערו אחר יום טוב, דבאופן זה אינו עובר על שהייה זו, ועוד הקשה דגם לאו הניתק לעשה אף שאין לוקין עליו, מיהו איסורא עביד. (יעו"ש שהוכיח כן) וכתב דלדעת ר"י צריך לחלק דדוקא כשעושה מעשה בידיים איכא איסורא, אבל חמץ הרי אינו עושה מעשה ולכן אין גם איסור, אולם לפי זה אם קנה או חימץ בידיים בתוך הפסח עובר, ועוד האריך שם להקשות על ר"י, ועל קושיית הר"י מאי טעמא האוכל חמץ של הקדש במועד מעל לרבי יוסי הרי מיד שיפדה אותו הוא שלו וכו'. תירץ דאיידי כשפודה פחות פחות מכזית, דאינו עובר בבל יראה דוקא בכזית וכדמוכח לקמן (מה.). גבי בצק שבסדקי העריבה, וכתב דאפילו איסור דרבנן ליכא ולא שייך בזה גם איסור דחצי שיעור (עיין שם). והחזו"א (סי' קכד לדף כט:) הקשה, דאם כן עדיין יקשה קושייתו מהפרשת חלה בטומאה, לקמן (מו.) דשפיר איכא תקנה להפריש פחות מכשיעור, או להקנות להרבה כהנים לכל אחד פחות מכזית, ועוד הקשה דפחות מכזית בסתמא הוא פחות מפרוטה, כדמשמע מרש"י לקמן (לב:)) ד"ה דאית בה, וכל שכן הכא דחזי רק להסקה, ואם כן קשה דהרי אי אפשר לפדות להקדש בפחות משהו פרוטה, והביא לתרץ מהגאון רבי מרדכי שלמה ברמן, דיכול לצרף שאר חפץ של הקדש עם החמץ ולפדותו בפרוטה, וסיים על זה ושפתיים ישק.

קמה) [שם, משום דלא יראה ניתק לעשה, נראה דתוס' אזלי לשיטתייהו לעיל (ז):] ד"ה מדאורייתא וד"ה וכתוב, דתשביתו הוי בקום ועשה אחר שש שעות, וגם מוכח דסבירא להו כשיטת רש"י לעיל (ד.). ד"ה בין לר"מ, דמשעה שישית איכא נמי ללאו דבל יראה, דמשום הכי שייך לומר דהלאו דבל יראה שמתחיל בשעה שישית ניתק לעשה דתשביתו שחיובו באותו זמן, דאילו לשיטת רש"י (ד: ד"ה בביטול בעלמא) שכתב דתשביתו מתייחס לדין ביטול והרי דין ביטול הוא קודם זמן האיסור והיינו קודם חצות, וסבירא ליה דתשביתו הוי קודם לחצות, על מנת שבשב ואל תעשה שוב לא יהיה חמץ מחצות והלאה, אם כן העשה דתשביתו אינו אחר זמן הלאו, וממילא אין הלאו ניתק לעשה.]

וכדעת החזון איש].

קנ גמ', שם. עיין רש"י ד"ה שלא בזמנו, שכתב דאפילו בנותן טעם, וכן כתב לעיל (כט:): ד"ה כרבי שמעון, דהיינו דלא אסרו כלל על ידי תערובת, אמנם דעת הטור (סימן תמ"ז) דרק בשישים שרי, כשאר איסורים, דלא הקילו בו טפי משאר האיסורים. וכתב **הקרבן נתנאל** (סימן ה', אות פ') דאפשר דמקורו ממה שכתב הרא"ש דאין היתר תערובת במבטל לכתחילה, משום שדינו כשאר האיסורין, ומזה הוציא הטור דדיני תערובת בחמץ שעבר עליו הפסח שוים לשאר איסורים.

קנא גמ', פוקו וזבינו חמירא דבני חילא. כתבו המהר"ם חלאה, רבינו דוד ותוס' רי"ד, דצריך לומר דאיירינן בשאור או עיסה, אבל פת הווי פת עכו"ם, ואין לומר דרב נחמן התיר פת עכו"ם דהא בעבודה זרה (לה:): איתא, דרב נחמן עצמו אסר פת עכו"ם, ורש"י בר"ה בני חילא. כתב אף על פי שאפוהו יום זה וכו', משמע דהנכרים כבר אפוהו, והבית יוסף (יו"ד סי' קיב) דחק בדברי רש"י דגם לישא נקראת אפיה, וכוונת רש"י שהנכרים לשוהו וכבר צויין בגליון הש"ס כאן.

קנב רש"י ד"ה אמר רבא וכו', שמעינן מיניה חלב שנפל לקדירה וכו'. מבואר בדבריו דחלב ובשר חשיב מין במינו, ועיין בשולחן ערוך (יו"ד סי' צ"ח ס"א) דחלב ובשר חשיב מין בשאינו מינו, וכן דייקו שם בנושאי כלים, והביאו דעת הראב"ן דחלב ובשר חשיב מין במינו וחילקו דדוקא בבשר שמן איירי, והמהרש"ל כאן הגיה ברש"י וכתב דאיירי כשיש בה שומן. וביד אברהם על השולחן ערוך הנ"ל כתב, דהמהרש"ל לא הרגיש דברש"י בחולין (קח:): ד"ה ברוטב עבה, מבואר דסבירא ליה שחלב עם בשר הוי מין במינו, ועוד ציין שם לרש"י חולין (קט:). ד"ה ותו, דלכאורה סותר לזה. וכתב לתרץ דסבירא ליה כהראב"ד (איסור משהו פ"ב קכא ב) דחלב נקרא בשר, ודבר זה תלוי אם בתר שמא אזלינן או בתר טעמא.

קנז תוס' ד"ה אמר רבא וכו' אבל סתם ייגן דשרי בהנאה וכו'. רבינו עקיבא איגר כאן בגליון הש"ס הקשה, הא סתם ייגן אסור בהנאה, וכתב דהוא טעות סופר בתוס'. ובקובץ שיעורים (קמב) כתב ליישב הגירסא, דכוונת התוס' לזמן הזה דשרי בהנאה, כדאיתא ברמ"א (יו"ד סי' קכ"ג ס"א) דבזמן הזה שאינו שכיח שהאומות מנסכים לעבודה זרה, יש אומרים דמגעם אינו אסור בהנאה.

קנד גמ', וליעבד בהו שלא במינו. הקשה רבינו דוד הרי גם שלא במינו נאסר בנותן טעם, וכתב דעל כרחינו בעינן למימר, דהכונה על ידי שיטעימנו לקפילא ויראה שאין בו טעם, דהיינו כיון דמשמעות דברי רב שאמר "ישברו" דליכא שום תקנה, ומקשה דמכל מקום יש תקנה באופן זה על ידי שיטעימנו לקפילא.

קנה תוס' ד"ה אמר רב וכו', בא"ד דנותן טעם לפגם דוקא

בדיעבד וכו', דגזרינן שאינו בת יומא אטו בת יומא. רבינו עקיבא איגר הכא הביא שאלוהו דלפי טעם זה, אם כן אחר הפסח שחמץ בן יומו מותר לא שייך למיגור, ואם כן יהיה מותר נותן טעם לפגם, והשיב רבינו עקיבא איגר, דאמנם במשמרת הבית להרשב"א (דף קכ"ו) פירש בזה פירכת הגמ' דידן דלישהינו לאחר הפסח וליעבד בהוא שלא במינו, דהיינו שבזה יהיה ההיתר מחמת נותן טעם לפגם, כיון דלא שייך למיגור אטו בן יומו, דהא אי אפשר עכשיו לבוא לידי איסור בדמיונו, וכתב דמכל מקום אין להקשות מסברא זו על תוס' דאדרבה דברי הרשב"א אינם מובנים כראוי, כיון דמשכחת בן יומו לאחר הפסח אם בישל בכלים של נכרים, דהא רב סובר כרבי יהודה דחמץ דנכרים אסור בהנאה לאחר הפסח כדלעיל (כט:). ועוד כתב דגם אם בחמץ לא שייך בן יומו, מכל מקום שייך לגזור שאם יראו שמשתמשים בכלי חמץ יבואו להשתמש גם בכלים בלועים נבילה בת יומא.

קנו תוס' ד"ה דילמא אתי וכו'. בא"ד וי"ל דשומן שעל החרס אינו יכול לקנח יפה. הקשה הקובץ שיעורים (קמ"ג) הא כיון שכל החיסרון הוא מחמת השומן שעל החרס, אם כן עדיין קשה דהרי הטעם דלא מהני היסק היינו משום דכלי חרס אינו יוצא מידי דופיו והיינו הבליעה, אבל השומן שעל החרס ודאי נשרף, ומה שבלוע בדפנות הוי נותן טעם בר נותן טעם, ונשאר בצ"ע.

דף ל' ע"ב

קנז תוס' ד"ה והלכתא וכו', בסוה"ד, מחמיר על עצמו היה. כתב המהרש"א דדברי התוס' אלו היינו לתירוצם השני, שחילקו בין התירא בלע לאיסורא בלע, ואם כן קשה למה מצריך הכא ליבון והרי הוא עצמו מיקל בהתירא בלע, והרי הכא התירא בלע, ועל כרחיק צריך לומר שמחמיר על עצמו היה.

קנח רש"י ד"ה עץ פרוו, שמגיסין בו קדירה, והר"ן (ח: בדפי הרי"ף) כתב בשם הרמב"ן דלאו היינו כף שמנערין בו הקדירה על גבי האור, אלא הוא עץ שתוקעין בו עצים ובוולטים ממנו אילך ואילך, וממחין ומפריין בו כל מאכל עב, ועיקר תשמישו הוא לאחר סילוק הקדירה מהאש על הקרקע, ומשום הכי מהני לו הגעלה בכלי ראשון, דהיינו לאחר סילוקו מן האש. והחידוש הוא דאף דלפעמים מגיסין בו גם כשהוא על האש, מכל מקום סגי בכלי ראשון. ובחידושי אנשי שם (שם בהגהות הרי"ף) הביא מהר"ן שפירא שביאר, דאין לומר שבאותו כף מנערים על האש ממש, דאם כן לא סגי בכלי ראשון ובעינן הגעלה, עוד עיין שם שהוכיח שכלי ראשון אינו שהוא על האש ממש, אלא שהוסר מהאש מהגמ' דשבת (מב:): דמלח אפילו בכלי ראשון לא בשלה, דמילחא צריכה בישלא כבשרא דתרא, ואם כלי ראשון היינו על האש, הרי גם בישרא דתורא מתבשל באופן זה. אלא ודאי שכלי ראשון היינו כשהוסר מאש.

קנט רש"י ד"ה דמידייתי וכו', בסוה"ד, שהרי בכלי עץ ומתכות

הלוקח יכול לסלקו למלוה במעות, על כן אביי מודה הכא דחשיב מכירה ועל כן גובה את השבח.

דף ל"א ע"א

קסד) גמ', אנן מטלטלים שבק אבון גבך וכו'. הצל"ח הביא דברי רש"י בכתובות (פד.) ד"ה ינתנו לכושל וכו', דאף דמטלטלי דיתמי לא משתעבדי לבעל חוב, מכל מקום מלוה או פיקדון שביד אחרים משתעבדים, ואם כן אמאי הכא לא משתעבדי, וכתב דהיינו דוקא לרבי טרפון בכתובות שם, או באופן שהיה לבעל חוב נאמנות מפורשת גם נגד היורשים, דאז אמרינן שיד הבעל חוב שווה ליד היורשים כיון שמונחים אצל אחרים והיורשים לא זכו בזה, אבל לרבי עקיבא דהתם דאמר שינתנו ליורשים שכולם צריכים שבועה מלבד היורשים, אם כן אין ריעותא במה שזה ברשות אחרים, דמכל מקום היורשים זכו בהא, משום דאינהו בלבד לא בעו שבועה והוי מטלטלי דיתמי.

קסה) תוס' ד"ה ופייסיה בזוזי. רבותא נקט וכו'. וביאר המהר"ם חלאוה דמשמעות "פייסיה" היינו דמעיקר הדין גובה מהקרקע [ואפילו באפותיקין], וזה אינו דהרי הלוקח במקום מוכר קאי, וכמו שהמוכר מצי לסלק בזוזי הכי נמי לוקח מסלק בזוזי, דהא מצי למימר ליה אי לא שתקת מהדרנא ארעא למריה. עוד ביאר המהר"ם חלאוה את הרבותא וכתב, דכיון דפייסיה בזוזי איכא למימר דהני זוזי משום ארעא הם, דבעל חוב אצי לטרוף את הקרקע שיש לו זכות בה, והנהו זוזי דהאי ארעא נינהו כיון דבאו בתורת פיוס להאי ארעא, וכל שכן כשלא פייסיה אלא הבעל חוב מעצמו בא וטרף זוזי דודאי מצו למימר ליה דהפסיד אנפשיה במה שטרף מהזוזי כיון דלית ליה לבעל חוב בהני זוזי.

קסו) גמ', ואמר רבא אי פקח שמעון מגבה להו ארעא. כתב המהר"ם חלאוה בשם הראב"ד דאף על גב דקיימא לן דכל היכא דאית ליה זוזי לא מצי מסלק בארעא, מכל מקום הכא שאני דכיון דהני זוזי משום האי ארעא נינהו, כיון דמהדר להו ארעא שפיר דמי.

קסז) גמ', רבי נתן אומר מנין לנושה בחבירו וכו', שמוציאין מזה ונותנין לזה וכו', כתב הריטב"א דרבנן נמי מודו שהמלוה גובה מכל נכסיו של הלוח אף דהם עכשיו במלוה או בפקדון ברשות אחרים, ואפילו בלי שבועה, משום דאינם נכסים משועבדים ולית ליה פסידא, והנפקא מינה בין רבנן לרבי נתן היינו דוקא לגבי השיעבוד, דלרבי נתן איכא למלוה שיעבוד על שאר נכסי הלוח מה שהלוח והפקיד, וכשגובה מבעל חובו של הלוח הרי הוא כגובה מבעל חובו, ולרבנן אף דודאי יכול לגבות ממנו, אין לו שיעבוד בנכסים אלו, ונפקא מינה בסוגיין כשגובה מיתומים, שצריך להגיע לשיעבוד על מנת לגבות.

קסח) גמ', אי אמרת בשלמא למפרע הוא גובה, אמטו להכי מותר בהנאה. הקשה בחידושי הר"ן, דהא דלאביי למפרע הוא

כתב לך ישטף וכו'. הרש"ש מחק תיבת ישטף, דהוא כתוב לגבי טומאה בפרשת מצורע, וכן ברש"י שבריי"ף ליתיה, אולם לפי זה אין פסוק לכלי עץ דמהני ביה הגעלה.

קט) גמ', כל הכלים שנשתמשו בהם חמץ בצונן משתמש בהם מצה חוץ מן בית שאור וכו', מפשטות דברי הגמ' משמע שמותר בהם מצה בין בצונן בין בחמץ. אולם גירסת הרי"ף (ט. בדפי הרי"ף) מותר להשתמש בהן מצה "בצונן". והקשה הרי"ן (שם) א. כיון שהשתמש בחמץ רק בצונן, איזה איסור יש להשתמש בחמץ במצה, ועוד הקשה, דלגירסת הרי"ף שההיתר להשתמש הוא רק בצונן, אם כן בבית שאור שאסור להשתמש בו מצה היינו אפילו בצונן. וקשה דאף אם חימוצו של בית שאור קשה כמו חמץ ובלע מהחמץ, מכל מקום עכשיו ששתמש בו צונן אינו פולט על ידי הצונן ומדוע אסור. והבעל המאור (שם) כתב, דמה שכתב הרי"ף משתמש מצה בצונן לאו דוקא, אלא כספרים שלנו ומשתמש בין בחמץ בין בצונן והכי הלכתא, אולם המלחמות וכן הרי"ן כתבו דדעת הרי"ף דחמץ דינו כיון נסך דאית ליה חורפא, וביין נסך הדין דכלי שנשתמש בו יין נסך בצונן, נאסר אם מכניסו לקיום, או בכלי חרס ותחילת תשמישו ביין נסך אף שהוא צונן, והוא משום דיין נסך דאית ליה חורפא אוסר, וכמו כן חמץ חשיב חריף כיון נסך, ואף שנשתמש בו צונן נאסר בחמץ. וכן הביא הרמב"ן מהירושלמי שהשוו יין נסך לחמץ לענין הכשר כלים, וחזינן דשוו בענין זה, ומה שמבאר בדברי הרי"ף שבבית שאור אסור להשתמש אפילו בצונן היינו אם הוא כלי חרס, ומשום דאין לו תקנה אלא שבירה. [ועיין במלחמות שהאריך בזה].

קסא) גמ', חוץ מבית שאור הואיל וחימוצו קשה, כתב המהר"ם חלאוה דהיינו דוקא שדין צונן אין לו, אבל מכל מקום סגי ליה בהגעלה כדין רותח, עוד כתב דאם אין לו יורה גדולה מהני על ידי שישפוך עליהם רותחים ויהיב בה אבנים שרופים כי היכי דלירתח, ומכל מקום כתב, דנהגו לא ללוש בכלי שרגילים ללוש בו כל השנה, ומנהגן של ישראל תורה היא.

קסב) גמ', אמר רב אשי ובית חרוסת כבית שאור וכו'. ביאר הריטב"א דבית חרוסת יש בו קמח וחומץ וחוזר החומץ ומחמיץ אותו כבית שאור. ואחרים פירשו שיש בו חומץ בלבד, וכתב דשיבוש הוא.

קסג) גמ', כולי עלמא לא פליגי דאתי מלוה וטריף וכו'. הקשה המלוה הרועים דגם בכהאי גוונא איכא נפקא מינה בין אביי לרבא, באופן שהלוקח השביח, דדינא הוא דבעל חוב גובה את השבח, ויהיה נפקא מינה אם הלוקח יוכל לחזור ולגבות את השבח מהלוח, דלאביי דלמפרע הוא גובה, מכירת הלוח לא חשובה מכירה, והוי כלוקח מהגולן, ואיתא בבא מציעא (יד:): דאין ללוקח שבח בקרקע, אולם לרבא דמכאן ולהבא הוא גובה, אם כן עד עכשיו הויא מכירה גמורה ויגבה הלוקח את השבח מהלוח. ותיירך, דכיון שיכול לסלק את המלוה במעות, ואף

שנמצא באבדה שלא מדעת חוששין שמא קודם הפסח אבד, ושמא במקום שאין מכניסין לו חמץ היה או שבדק ולא מצא, שכל שהוחזק אבוד יש לחוש שמא מוזמן מרובה היה אבוד ולא נמצא אלא עכשיו, כאבדה המתבקשת ואינה נמצאת לשעתה.

קעג) ורבינו חננאל גרס להיפוך, דהיינו דלא אזלינן בתר בעל החנות והמלאי, אלא בתר הפועלים דאם הם ישראל אסור, ואם הם נכרים שרי אף שבעל החנות ישראל, והרמב"ן כתב דגירסא זו עיקר, וכן נמצאת בכל הספרים הראויין לסמוך עליהן, אלא שרבינו האי גאון גרס להיפך וכן בתוספתא, ועל זה סמך רש"י. וביאר הרמב"ן הסברא שתולים בפועלים, משום דבחנות של ישראל אמרינן דודאי כיבדה מחמץ בערב פסח, ובפסח עצמו ודאי אין חמץ ביד הישראל, ועל כרחך תלינן החמץ בפועלים הנכרים שהביאוהו בפסח עצמו, ובחנות של נכרים ופועלים ישראלים, אף דודאי לא חיישינן שנפל מהפועלים הישראלים בפסח, מכל מקום תולים שנפל מהם קודם הפסח, והבעלים הנכרי לא מכבד את החנות לפני פסח.

קעד) שם, לגירסת הר"ח דן הרמב"ן מאי טעמא אסור בהנאה אם הפועלים ישראלים, דאף דתלינן דנפל מהן מהם לפני פסח, מכל מקום הרי חמץ זה אבוד מהם שנמצא בחנות של נכרים, וביאר על פי המשנה בבבא מציעא (כו:): מצא בחנות הרי אלו שלו, דהיינו שבעל החנות נכרי לא זכה בחמץ ורק המוצאו זוכה בו, דהיינו דכל זמן שהמוצא לא זכה בו עדיין עומד ברשות הבעלים הראשון שהוא ישראל, וכתב דלא מיבעיא למאן דאמר (נדרים מג.) דהפקר כמתנה, דעד דאתא לרשות זוכה לא יצא מרשות בעליו, אלא אפילו מאן דפליג, מודה בחמץ דגורנין.

קעה) שם, עוד דן הרמב"ן דכיון דטעמיה דרבי שמעון דאסר לאחר הפסח היינו משום קנס, אם כן הכא שהחמץ שאבד מהישראל קודם הפסח נמצא בחנות, עכשיו הוא של מוצאו ובודאי שלא עברו הבעלים על כל יראה, אם כן מה שייך לקונסו. והוכיח מכאן דרבי שמעון קנס בין שוגג בין מזיד בין באונס ובין ברצון. וכך הוכיח מסוגיא דהגוזל חמץ ועבר עליו הפסח בבבא קמא (צו:): דמבואר התם דאסור בהנאה אף שהבעלים הנגזל ודאי לא עבר על כל יראה ובל ימצא ולא שייך לקונסו. מכל מקום באופן זה קניס רבי שמעון. גם המהר"ם חלאוה לעיל (כט.) (ד"ה ר"ש קנסא וכו') הביא ראייה זו ודחאה, משום דאפשר דכל שעבר עליו שום אדם נאסר לכל.

קעו) רש"י ד"ה ומלאי של ישראל. פת ויין וכו'. כתב המהר"ם חלאוה דדוקא נקט רש"י "פת" ויין, דאם היו בחנות שאר סחורות היינו תולין ברוב הנכנסים לשם, וכדאמרינן לעיל (ו.) דמעוה שנמצאו לפני סוחרי בהמה לעולם מעשר דאזלינן בתר לוקחין. אבל הכא דהמלאי של החנות היה מפת, דהיינו שהחמץ קבוע שם, אמרינן כאן נמצא כאן היה, אבל בסוחרי בהמות, המעות ביד הלוקחין ופעמים שלמוכר אין כלל מעות. ובמשנה ברורה

גובה, היינו דוקא בקרקע משום דאי זבין לוח אתי מלוה וטריף מלקוחות, ואמרינן דאיגלאי מילתא כשגבה המלוה דלמפרע הוה ברשותיה, אבל הכא הא איירינן בחמץ שהוא מטלטלין, ואין המלוה גובה מטלטלין מלקוחות ומה שייך לומר דגובה למפרע. ותירץ דמשכחת לה באופן שהקנה מטלטלין אגב קרקע, דמוכח בבבא בתרא (מד:): דבכהאי גוונא טורף המלוה מהלקוחות את המטלטלין נמי, ושוב שייך לומר דברשותיה קאי מעיקרא.

קסט) רש"י ד"ה ישראל שהלוה וכו', קודם וכו' אינו עובר אם נהנה ממנו. הפני יהושע העיר על דבריו מדוע לא פירש דהמחלוקת כאן לענין לעבור אבל יראה, וביאר דהוא משום דרש"י פירש דהלשון "לאחר הפסח" קאי על מה שעובר עליו, ולא רצה לפרש דלשון הברייתא "לאחר הפסח" היינו שהגיע זמן הפירעון לאחר הפסח, משום דסתמא דלישנא לא משמע הכי, ועוד דלא מסתבר לחלק בזמן הפירעון אם הוא לפני הפסח או לאחר הפסח, בין להווה אמינא דטעמיה דתנא קמא משום דמכאן ולהבא הוא גובה, דלפי זה עד זמן הגבייה ממש אינו ברשות הישראל, וכן למסקנא דמדובר בהרהינו אצלו ותנא קמא לית ליה דרבי יצחק, אם כן הוה ליה להשמיע רבותא דאפילו הגיע הזמן קודם הפסח אינו עובר.

קע) רש"י ד"ה אימא סיפא וכו', ואי וכו' איפכא וכו' הראש יוסף העיר מאי טעמא כתב רש"י רק לפרש מאי טעמא לר' מאיר בעינן למיפך, ולדעת תנא קמא כתב ולמאן דאמר התם וכו', וכתב, משום דאיפכא היינו להיפך ממה שכתבה הברייתא, ואמנם לרבי מאיר דברי שא סבירא ליה עובר, והכא צריך להיות אינו עובר הווי איפכא, אבל לתנא קמא אי אפשר לומר איפכא, דהא לדידהו צריך להיות עובר, וכך אמנם לשון הברייתא.

דף ל"א ע"ב

קעא) תוס' ד"ה שקונה משכון. ור"י אומר וכו' דלא הוי אלא שומר שכו'. כתב הריטב"א דאף על גב שמשכון אין שביעית משמטתו ואין נעשה מטלטלין אצל בניו ומקדשין בו את האשה, מכל מקום כיון שהוא חייב להחזיר ואינו נוטלו אלא כדי שלא יעשה מטלטלין אצל בניו, (עיי' ב"מ קטו.) הלכך אין לחייבו באונסין כיון שאינו שואל, שהרי אין כל הנאה שלו, דאינו משתמש בזה וחייב להחזיר, וגם ללוה איכא הנאה. גם הרמב"ן במלחמות בסוף שבועת הדיינין כתב כן, והוסיף עוד שהוא אינו משתמש בו, ומעותיו של זה בטילות אצלו, ולא מצינו שואל שאסור בשאלתו.

קעב) גמ', ת"ר חנות של ישראל וכו' אסור בהנאה וכו', חנות של נכרי וכו' מותר באכילה וכו'. זו גירסת רש"י ומשום דתולין החמץ בבעל המלאי, והקשה עליו הרמב"ן הא כיון שהחנות של ישראל וודאי בדקה בערב פסח, אם כן מסתבר לתלות בפועלים הנכרים שנפל מהם בפסח עצמו ומאי טעמא אסור, ותירץ, כיון

דף ל"ב ע"א

קפ) גמ', כי תיבעי לך דמעיקרא שויא זוזא וכו'. הקשה רבינו עקיבא איגר למה לא נקטה הגמ' נפקא מינה פשוטה, דהיינו דאם לפי מדה משלם, אם כן צריך לשלם סאה פירות מחולין מתוקנים, ואם לפי דמים משלם צריך לשלם רק פירות כשווי התרומה, שהרי סאה פירות תרומה שווה פחות מסאה פירות חולין מתוקנים. וכתב דמוכח מכאן כדברי המשנה למלך (פ"י מהלכות תרומה) שדקדק דסבירא ליה להר"ש דהיכא דמשלם מן החולין, היינו דמשערין תרומה כאילו היתה חולין [וגם משלם מדברים הראויים להיות קודש] הלכך אין נפקא מינה דמכל מקום צריך לשלם כאילו היתה חולין.

קפא) גמ', אלא אי אמרת לפי דמים משלם חמץ בפסח בר דמים הוא. כתב המהר"ם חלאוה דלא דמי הכא להא דלעיל (כ"ט): דפליגי לענין הקדש בפדיון או בדבר הגורם לממון, דהתם איירי בהקדש דלא עבר עליה בבל יראה ובל ימצא, [כיון דאינו שלו אלא של גבוה והתמעט מ"לך"] הלכך לאחר הפסח חזי ליה, אבל הכא איירי בתרומה דאין לה דמים כלל דחמץ גמור של ישראל הוא.

קפב) גמ', אין הא מני רבי יוסי הגלילי היא וכו'. הקשה הפני יהושע מאי טעמא מוקי לה דלא כהלכתא, ודלא כמשניות דפירקין דלעיל, דהווי דלא כרבי יוסי הגלילי, הא יכול היה להקים בתרומה שלא באה לידי כהן עדיין וכו'. יהושע לקמן (מו): דסבר לא זהו חמץ שמוזהרין עליו, והוה שפיר בר דמים שיוכל להשהותו אחר הפסח, וכתב, דאפשר דניחא ליה לאוקמא מתניתין במילתא דפסיקא דאיירי אפילו בתרומה שבאה לידי כהן, ונשאר בצ"ע אם חייב לשלם בכהאי גוונא גם למאן דאמר לפי מדה משלם, כיון דלאו ממונא חסריה. והצל"ח תירץ, דבגוונא דלא בא ליד כהן לא שייך חיוב ופטור בידי אדם, כיון דהווי ממון שאין לו תובעים, ושייך רק דין לצאת ידי שמים משום גזל השבט, ובלצאת ידי שמים לא שייך פטור דקים ליה בדרכה מיניה, ועדיין יקשה על הסיפא דאוקימנא כר' נחוניא בן הקנה והפטור משום קים ליה בדרכה מיניה.

קפג) רש"י ד"ה כרבי נחוניא וכו', דאי שגג בחמץ והזיד בתרומה מאי חומש איכא ואי וכו'. כתב המהרש"א דכאן לא הקשה רש"י אמאי משלם כלל כמו שהקשה בהזיד בחמץ, דדוקא בהזיד בחמץ שחיובו כרת קשה אמאי משלם כלל משום דקים ליה בדרכה מיניה, אבל הזיד בתרומה כיון שחיובו מיתה ולא כרת, ואיכא למאן דאמר בפרק אלו נערות (כתובות ל), דדוקא בכרת פטר ר' נחוניא ולא במיתה, כדאיתא לעיל (כ"ט). בתוס' ד"ה מאן וכו' לא קשיא ליה.

קפד) בא"ד. דאי הזיד בחמץ והא דפטר ליה משום כרת הוא וכו' לישמעין כולה מתני' בחמץ חולין של חברו וכו'. רבינו דוד באמת הקשה קושיא זו בגמ', למה נקטה חמץ של תרומה ולא

(סי' תמ"ט ס"ק ג') ביאר דבריו, דאף שהפועלים נמי מצויים בחנות, מכל מקום החמץ שבחנות קבוע ותדיר, וטפי יש לתלות בו ממה שנאמר שלא מצא בשעת בדיקה. ועוד עיין בשער הציון (שם ס"ק א') שכתב על פי דברי המהר"ם חלאוה שאם לא היה בחנות חמץ רק סחורות דעלמא בודאי תלינן שהחמץ הזה נפל מהפועלים. [וצריך ביאור דבשער הציון מבואר שהיו תולים בפועלים ובדברי המהר"ם חלאוה משמע שהיו תולים ברוב הנכנסים. א.ל. ואפשר לומר דכיון שבוודאי הפועלים יותר קבועים מהנכנסין הרי כאן התליה בפועלים ולא בנכנסים ומה שכתב המהר"ם חלאוה לאו דוקא.].

קעו) גמ', אמר רב חסדא וצריך שיבטל בלבו. כתב הר"ן (ט): בדפי הרי"ף) דאיכא מאן דפירש שלא דוקא ליבו, אלא צריך להוציא בשפתיו דדברים שבלב אינם דברים. ועיין לעיל דף ד אות סג שהובאו דברי הר"ן (לעיל א. בדפי הרי"ף) שביאר איך מהני ביטול אף דהוי בלב. [ולכאורה יש לחלק שאמנם בכל ביטול מהני אף בלב כיון דאין לו חמץ ידוע, אבל כאן שיש כאן חמץ ידוע אלא שנפל עליו מפולת דווקא כאן צריך דווקא ביטול בפה דדברים שבלב אינם דברים, א.ל.].

קעח) רש"י ד"ה צריך שיבטל בליבו, שמא יפקח הגל במועד וכו'. התוס' הרא"ש פליג וכתב דאפילו לא יפקח את הגל עובר בבל ימצא שהרי הוא טמון ברשותו. ורבינו דוד העלה ב' צדדים. א. דאם אין מבטל עובר בבל יראה ובל ימצא כיון שהוא ידוע, אפילו שהוא טמון ומשום הכי בעי ביטול, ומכל מקום לא הטריחוהו חכמים לחייבו לבדוק דלא הטריחוהו כל כך, ואף דאיתא להדיא במכילתא (בא פרשה י') יצא חמצו של נכרי שהוא ברשות ישראל, וחמץ שנפלה עליו מפולת אף על פי שהוא ברשותו אבל אינו יכול לבערו. חזינן שבאופן זה של מפולת אינו עובר בבל ימצא, מכל מקום יש לחלק, דהתם איירי כשנפל עליו גל אבנים גדול שאי אפשר לפנותו לקיים מצות ביעור, מה שאין כן הכא. וצד ב', דכן עיקר שבאמת מדאורייתא אין צריך ביטול דהוי כמבוער, ומה שהצריכו הכא ביטול הוא היינו מדרבנן מפני שהוא ברשותו דגזרו אטו כל חמץ של ישראל, אלא שלא הטריחוהו לבער מדרבנן מאחר שאינו מצוי בידו. עוד כתב דלכן נכתב דין חמץ שנפלה עליו מפולת אחרי הדין דחמצו של נכרי ביד ישראל, דאתי למימר דבתרומתו אינו חייב לבער אף שהוא ברשותו משום שאינו יכול לבערו, אלא דבנפלה עליו מפולת בעי לבטל כיון דהוי חמץ של ישראל, אבל לבערם שניהם שווים, שלא חייבו חכמים לבער.

קעט) גמ', כספים אין להם שמירה אלא בקרקע. כתב רש"י דאם לא נתנם בקרקע הוי פשיעה, ושומר חנם חייב בפשיעה, אולם הריטב"א כתב, דאיירי בשומר שכר דחייב בשמירה יתירה, הלכך בעי דוקא בקרקע.

קפח (תוס' ד"ה ואין נתינה וכו'. בא"ד, וי"ל וכו') דנתינה קיימא אתשלומין והוי כמו השבת גזילה. הקשה **בקובץ שיעורים** (קמ"ח) הא תשלומי תרומה אינו משום השבת הגזילה אלא מטעם כפרה.

קפט (שם, כתבו דאי אפשר לקרות שם תרומה על איסורי הנאה משום דבעינן נתינה, ואף דלא בעינן פרוטה, דחטה אחת פוטרת הכרי, מכל מקום בעינן נתינת תרומה, וביאר **הקובץ שיעורים** (קמ"ח) הטעם דבגט מיקרי נתינה גם באיסורי הנאה, דבתרומה בעינן הקנאה, ואיסורי הנאה אי אפשר לא להקנות ולא לקנות, אבל בגט לא בעינן הקנאה אלא נתינה. וכן ביאר **האבני מלואים** (קלט, יג) **ובקצות החושן** (ר, ה).

קצ (בא"ד, מיהו קשה לר"י וכו'), הקשה **רבינו עקיבא איגר** מאי טעמא נקטו תוס' קושייתם ארבי יהודה מאי טעמא לא למד משאר נתינות לחומרא. הרי היה להם להקשות בהיפוך מאי טעמא דוקא אשמך המשחה לומד רבי יהודה דהוי בכזית, ולא שאר נתינות כגון נתינה דתרומה טהורה לכהן, שיהיה דוקא בכזית וחטה אחת לא תפטור את הכרי. ונשאר בצ"ע.

קצא (בסוה"ד, ולמאן דאמר התם נתינה בכל שהוא אתי שפיר. הקשה **רבינו עקיבא איגר** דגם לדידיה קשה למה הוצרך ללמוד התם בהיקש "מסיכה" דהוי בכל שהוא, הרי בפשוטו כל נתינה שאינה דרך תשלומין הוי בכל שהוא, ואם משום שלא נלמד מונתן את הקודש, הרי אדרבה עדיף ללמוד משאר נתינות דהוו בכל שהוא ולחומרא, ונשאר בצ"ע.

קצב (תוס' ד"ה ההוא מיבעיא וכו'. ואף על גב דמאת הקודש דרשינן וכו'. הפני יהושע כתב דלולי דברי התוס' אפשר ליישב, דבאמת עיקר הילפותא היא מאת הקודש, אלא שממילא צריך לכתוב גם ונתן כיון דצריך לכתוב מאת הקודש, דכן הוא אורחא דקרא, וכן כתבו תוס' בכמה דוכתי. ואבא שאל דפליג ולית ליה האי דרשא, כוליה קרא מייתר לדרוש דבעינן שוה פרוטה, דהא לא בעינן קרא ללמד שיתן את החומש לכהן, דהא פשיטא כדכתיב וחמישיתו יוסף עליו דהיינו שגם החומש לכהן, וכתב דלפי זה מיושב גם קושיית התוס' **דלעיל בד"ה ואין נתינה וכו'**, דאף שמצינו לשון נתינה בפחות משהו פרוטה, מכל מקום הכא דרשינן מקרא יתירא.

קצג (גמ', דתניא וחטאה בשגגה פרט למזיד. הקשה **המהר"ם חלאוה** הא איתא **ביומא** (לו:) חטאים אלו השגגות, ואם כן גם בלי "בשגגה" ילפינן למעט מזיד, כיון דלשון חטא הוא שוגג דוקא, ותירץ, דלשון חטא בעלמא אינו דוקא שוגג, ורק התם ביומא דאזיל על וידויו של כהן גדול דאמר חטאתי עויתי פשעתי, דמשום דהזכיר גם עוונות שהם זדונות מוכרח דחטאים הם שגגות.

קצד (תוס' ד"ה מעילה וכו'. תימה היא הנותנת וכו'. והמהר"ם חלאוה. תירץ דביאור דברי הגמ' הם שהרי חיוב חטאת נאמר

של חולין של חבירו, ותירץ, דאשמועינן רבותא בתרומה דהוה אמינא שאם הוא מזיד בחמץ ושוגג בתרומה לא יהיה פטור קים ליה בדרכה מיניה על החומש, דחומשא כפרה, קמשמע לן שהוא פטור מן הכל. נועיין לעיל אות קלה בדברי **הקובץ שיעורים** דבפשטות איכא התם מחלוקת רש"י ותוס' אם יש פטור קים ליה בדרכה מיניה על חומש, ויש הבדלים בין סוגי החומש, דמעילה לחומש דשבועת הפיקדון].

קפה (רש"י ד"ה תרומת תותים וכו', משקה הן ולזילוף נמי וכו' משום תקלה. **הצל"ח** (לקמן לג: ד"ה אמר ליה וכו') הקשה לשיטת אב"י התם דלא חייש לתקלה, אם כן אית ליה בה היתר זילוף, ואיך אמר בבבביתא שאין לו בה היתר. ותירץ דהבביתא איירי בחדש שאינו ראוי לזילוף, וצריך לישנו, ובכהאי גוונא אב"י נמי מודה כיון דמתתיישן לזמן מרובה חיישינן לתקלה. **וכדלעיל** (כ:): **בחדש תשפך וכו'**, אולם הביא דמשמעות דברי רש"י **לקמן** (לג:): **ד"ה מדליקין בפת וכו'** שאף לזמן מרובה לא חייש אב"י לתקלה, ונשאר בצ"ע. **והמצפה איתן** כאן תירץ, דהבביתא איירי בתרומת ביכורים דגם איהי נקראת תרומה, ובדן אין היתר הנאה כשנטמאו כדאיתא **ביבמות** (עג). **ורמב"ם** (פ"ב מביכורים הל' י"ט).

קפו (גמ', אף בזו יש לו בה היתר הסקה, שאם רצה הכהן מריצה לפני כלבו. כתבו **רבינו דוד** וכן **בחידושי הר"ן**, דאף דמהגמ' משמע שווה דין תרומה טמאה לתרומת חמץ בפסח אליבא דרב יוסי הגלילי, מכל מקום היינו רק לענין היתר הסקה כיון שדין תרומה טמאה בשריפה, כדאיתא **בתמורה** לג:, אבל לענין שיהיה כהן מריצה לפני כלבו, היינו דוקא בתרומת חמץ בפסח שהותר בהנאה לרבי יוסי הגלילי, אבל בתרומה טמאה בעינן שריפה דוקא, וכן דייק מהא דאיתא **בביצה** (כו:): על החלה שנטמאת שלא יזוזה ממקומה, והוא משום דאין שורפין קדשים ביום טוב ואין ראוי לשריפה, ומוכח שגם ליתן לכלבו אינו רשאי. אמנם **רש"י לקמן** (מו:): **ד"ה כיצד מפרישין וכו'** וכן **בביצה** (כו:): **ד"ה חלה שנטמאה**, פירש, דהא דאסור להאכיל לכלבים היינו נמי משום דאין שורפין קודשים ביום טוב. אמנם **התוס' בביצה שם** **ד"ה ועל החלה וכו'** וכן **התוס' שניץ לקמן** (מו:): **דחו דברי רש"י אלו עיין שם**.

דף ל"ב ע"ב

קפז (גמ', אמר אב"י רבי אליעזר בן יעקב וכו'. כולוהו סבירא להו חמץ בפסח אסור בהנאה. כתבו **רבינו דוד** ו**בחידושי הר"ן**, דלא נקט אב"י כל הני תנאי לומר דקיימו כולוהו בחד שיטה, דאם כן היה צריך להביא את שיטת רבי יהודה שאמר **לעיל** (כח:): דמשעה שאסור באכילה אסור בהנאה, אלא אתי לאשמועינן דרבי יוחנן בן נורי נמי סבירא ליה דאסור בהנאה מדלא מהדר כי היכי דמהדר רבי אלעזר חסמא [כהמשך הגמ']].

חדרף היוזמי

מסכת פסחים דף לב – דף לג

טו אב – טז אב התשע"ג

לומר דאינהו סברי דאמרינן הכא דון מינה ואוקי באתרה בעלמא, דאם אמנם מסתבר לומר הכי, אמאי קאמר לעיל (לב): שדא ביה נרגא.

קצח) גמ', לא אם אמרת בשאר מצוות וכו' שאם נתכוין לחתוך וכו'. הקשה הפני יהושע התינח גבי שבת דהוי גזירת הכתוב דבעינן מלאכת מחשבת, אבל בשאר מצוות הא אמרינן להדיא בכריתות (יט): דהמתעסק בחלבים ועריות חייב שכן נהנה. ותיריך, דהתם שאני דהוא משום שנהנה, דהיינו דבחלבים ועריות טועם טעם איסור ממש, מה שאין כן במעילה, כגון בנתכוין להתחמם בגיזי חולין ונתחמם בגיזי עולה, שלא נהנה מהאיסור של עולה יותר מאם היו גיזי חולין גרידא, ואין כאן אלא שינוי השם בלבד, ומכל מקום כתב דקושיא זו היא טעמו של רב נחמן בר יצחק דלא ניחא ליה בהאי אוקימתא. גם רבינו עקיבא איגר הקשה זאת, וכתב דתירוץ הפני יהושע אינו מובן, דהא גם בעריות אם נתכוין לבא על הפנויה, ובא על אשת איש הא לא נהנה מאיסור אשת איש יותר מאילו היתה פנויה. נולכאורה אפשר ליישב על פי הגמ' בסנהדרין (עה). דמיום שחרב בית המקדש ניטל טעם ביאה וניתן לעוברי עבירה שנאמר מים גנובים ימתקו ולחם סתרים ינעם, וכן הוא בנדרים (צא:), ואם כן שפיר מה שנהנה מהערוה שהיא אסורה לא היה נהנה בהיתר. וחשיב שנהנה באיסור עצמו. א.ל.].

קצט) [שם, והר"ן בחולין (לב. בדפי הרי"ף) כתב, דדוקא בהנאת אכילה (או עריות) אמרינן שכן נהנה ולא בכל מידי דהנאה, כגון הנאת חימום שהוכיח מהגמ' לעיל (כו). דאי לא נתכוין לא הווי הנאה, (וכתב דבריחא למאן דאמר דאינו כאכילה ממש אינו חייב באין מתכוין, ולא שייך ביה האי כללא דמתעסק בחלבים). (א.ג.)] **ר) גמ', ונתחמם בגיזי עולה. שמעל, הקשה המצפה איתן על שיטת התוס' בבכורות (כה: ד"ה שער בכור בע"א) וכן דעת הר"ש (פ"ג דערלה משנה ג') דאף בעולה תמימה לא מיתסרא הגיזה בהנאה אלא מדרבנן, והא הכא אמרינן דמעל בגיזי עולה ומשמע דהוי מדאורייתא.**

רא) גמ', כאן שלא היתה לו שעת הכושר. והיינו הא דתתן לו ולא לאורו. הקשה בתוס' רבינו פרץ מנליה הא, דלמא מיירי כשהיתה לו שעת הכושר אלא עכשיו אין היא ראויה בשעת הפרשה, ותיריך דמסתמא כמו דדרשינן בחולין (קלו.) לו ולא לשקו לאפוקי נוצה של עיזים, דהיינו דבר שלא היתה לו שעת הכושר, כמו כן מסתבר להעמיד את הלימוד לו ולא לאורו בשלא היתה לו שעת הכושר, וכגון דאחמיץ במחובר דממה נפשך אין שעת הכושר דאם הפריש במחובר אין תורמין במחובר, ואם בתר תלישה הרי כבר החמיץ.

רב) גמ', בגזירת עירין פתגמא וכו' וכן מוריין בבי מדרשא וכו'. הקשה רבי אלעזר משה הורוויץ, מה שייך לומר כאן הוראה, הא כל הנידון כאן היינו דוקא לרבי יוסי הגלילי, דסבר שחמיץ מותר

דוקא במקום שיש כרת, דכל שזדונו כרת, שגגתו חטאת, ואפילו הכי במזיד נפטר, כל שכן מעילה דלית בה כרת, ואם כן הוא פחות שייך לענין קרבן, ואף דהכא הנידון אינו קרבן חטאת מכל מקום שם קרבן חד הוא.

קצה) גמ', האי תנא מעיקרא אלימא ליה כרת, ולבסוף אלימא ליה מיתה. בחידושי הר"ן ורבינו דוד כתבו, דודאי ליכא למימר דמיתה עדיפא מכרת, דהא יש בכלל מיתה כרת וכדאמרינן במועד קטן (כח.). דמחמשין ועד שיתין היא מיתת כרת, ומיתה שלא הזכירו בה זמן, משמע שהיא בכל מי שמת קודם זמנו, ועוד הביאו דאחרים אמרו שכרת היינו שמת קודם זמנו וזרעו נכרת, ומיתה היינו שמת קודם זמנו ואין זרעו נכרת, על כל פנים מיתה בכלל כרת, ובודאי אין צד לומר שהיא אלימא מכרת, אלא דנקט האי לישנא דמעיקרא ולבסוף משום דניחא ליה לאקשווי דידיה אדידיה. ובעיקר החילוק בין מיתה לכרת עיין בתוס' (מועד קטן כח. ד"ה ומיתה וכו') שביאר ב' אפשרויות או דמיתה היא בשישים וכרת מחמישים עד שישים או שגם מיתה בידי שמים הוי מחמישים אלא שזה בלי זרעו וכרת הוא עם זרעו ומיתת כל אדם היא בשישים, ועוד עיין תוס' שבת (כה. ד"ה כרת) שכתב שמלבד כרת של שנים היינו שמת קודם לגיל שישים יש גם כרת דיומי כמשמעות הגמרא במועד קטן הנ"ל והיינו שמת פתאום, ועוד כתב לפרש שמיתה בידי שמים אין לה זמן קבוע אלא שמת בשביל עוון זה אפילו אין לו עוון אחר, ולמאן דאמר יש מיתה בלי עוון בשביל עוון זה יקצרו ימיו, נועל פי זה אפשר ליישב קושיית הראשונים הנ"ל דיש חומרא במיתה שאין בכרת, והיינו שמת בלי עוון ולא מצאנו כן בכרת].

דף ל"ג ע"א

קצו) תוס' ד"ה ומינה וכו'. בסוה"ד, וי"ל דאיכא נמי למיפרך דנילף מתרומה שלא יצטרף. כתב המהרש"א דהמשנה במעילה (יח:): שהביאו התוס' להוכיח דמהני צירוף לזמן מרובה במעילה, אתיא כרבנן דלא ילפי מתרומה גם לענין מיתה, מיהו לפי זה הקשה המהרש"א, שהיה לתוס' להקשות כמו לקמן בד"ה אף מעילה וכו' דרבנן לא פליגי רק לענין מיתה, אבל מודו לגזירה שווה דרבי, ואם כן למה לא ילפי מתרומה שלא מהני צירוף. ותיריך דרבנן מפקיעים את הגזרה שזה מחמת הייתור דתמעול מעל, אבל לרבי כמו שה"בו" לא מפקיע את הגזרה שווה לענין מיתה, גם התמעול מעל לא מפקיע את הגזרה שווה לענין צירוף, ואתי לדרשא אחרינא כדאמרינן התם. אולם המהר"ם כתב, דהמשנה של צירוף את המעילה אתיא לצירוף פרוטה, נואם כן לא צריך להעמיד כרבנן ולא קשיא קושית המהרש"א והצל"ח העמיד את המשנה דצירוף את המעילה לענין הנאת מעילה דליכא ביה מיתה, ורבי ורבנן שווים בה.

קצז) תוס' ד"ה אף וכו'. תימה וכו'. בתוס' הרא"ש הוסיף דאין

חדר הלימוד

מסכת פסחים דף לג – דף לד

טז אב – יז אב התשע"ג

יקבל טומאה דדבר שאינו משקה ואינו אוכל אין מקבל טומאה, וכן להיפוך כיון שאינו מצטרף עם חבריו לכביצה, למה הוצרך לומר שאין שם משקה עליו, והרי גם אם היה עליו שם משקה, כיון שאין צירוף לכביצה אין מטמא, ונשאר בצ"ע.

(יז) גמ', הא דתניא הא למה זה דומה לתרומת תותים וענבים וכו'. התוס' הרא"ש הקשה בשם ה"ר אלחנן וכן הקשה המהר"ם חלאוה, מה מקשינן מתרומה, והא איתא לקמן (לד): דלגבי תרומה איכא מעלה להחשיבו כמיבלע בליעי, אף דבעלמא משקין מיפקד פקידי, והמהר"ם חלאוה תירץ, דהקושיא מתותים דתרומה דידהו דרבנן, ובדרבנן לא עבוד מעלה, אבל ענבים דתרומתן דאורייתא אין הכי נמי דעבדינן בהו מעלה. והתוס' הרא"ש תירץ בשם ה"ר מאיר, דדוקא במידי דאיתיה נמי בקודש כגון תבואה וענבים, עביד מעלה בתרומה אבל תותים דאין מהן למזבח לא עבוד מעלה, והתוס' הרא"ש עצמו תירץ, דרב חסדא דהכא פליג על רב יוסף דלקמן שמעמיד הא דר' יוחנן בתרומה, וסבירא ליה דאיירי בענבים שהקדישן לנסכים, אבל בתרומה לא עבוד מעלה, ובחידושי הר"ן לקמן (לד): תירץ דעדיין לא נחתין להכי.

(יח) גמ', הא דתניא הא למה זה דומה וכו' דאי בעי דריך להו פחות פחות מכביצה. הקשה הרש"ש להרמב"ם (פ"א מטומאת אוכלין ה"ד) דסבירא ליה שמי פירות אין מקבלין טומאה כלל, לפרוך מתותים דמצי למדריכנהו אפילו טובא בבת אחת, והקהילות יעקב (סי' כ"ז) תירץ, דניחא להגמ' למיפרך אפילו מענבים, (ועיין באות הקודמת בדעת ה"ר מאיר בתוס' הרא"ש ומהר"ם חלאוה).

(יט) גמ', גזירה דילמא אתי בה לידי תקלה, הקשה המהר"ם חלאוה הא ברייתא מפורשת לעיל (ב:) ובבא קמא (קטו): דנחלקו בית שמאי ובית הלל ביין של תרומה דלבית הלל תיעשה זילוף, ולבית שמאי תשפך, דהיינו דבית הלל לא חיישי לתקלה, ואיך שביק בית הלל ועביד כבית שמאי, ותירץ, דדוקא הכא חייש לתקלה כיון שעושה בה מעשה שדורכין ועביד בהו מלאכה המכשרת לאכילה, ודרך הדורכין לאכול בשעת הדריכה, הלכך בית הלל מודו בכהאי גוונא דחיישינן לתקלה.

דף ל"ד ע"א

(י) תוספות ד"ה בשליקתא. בא"ד, כמו בדריכת ענבים וכו', כתב המהרש"א דהוכחת התוס' מדתני דתרכב, על כרחך דאסור למאס, דאי שרי אמאי תרכב. והוסיף דלפי זה קשה דמשמע דרב הונא דפליג סבר דבחטיטין אסור אף בשלוקות ומאוסות, וקשיא מהמשנה דישרף. ותירץ המהר"ם דלרב הונא תשרף היינו ללא שיהנה הימנה, אבל רבינו דוד כתב, דלא פליגי ומר אמר חדא, ומר אמר חדא, דרב הונא מודה בשליקתא ומאיסתא דאינו בא לידי תקלה, ורק בחיטי דאיכא תקלה אסר.

בהנאה כדכתבו התוס' בד"ה תתן לו וכו'. והרי אנן קיימא לן דחמץ בפסח אסור בהנאה, ולדידן לא שייך בזה הוראה, ותירץ, דמכל מקום איכא נפקא מינה גם לדידן לענין תרומת חמץ "חדש" לפני פסח שראויה דוקא לאורו ושייכא בה הדרשא דתתן לו ולא לאורו. וביאר לפי זה דבגזירת עירין פתגמא היינו שהענין נוגע להלכה למעשה, ומאמר קדישין שאילתא היינו שכל השאלה נשאלה רק לדעת רבי יוסי הגלילי איך סבירא ליה בהא, אבל למאן דיליף מראשית דבעינן שיריה ניכרין, ודאי דתרומת חדש לפני הפסח חשיב שיריה ניכרין, שהרי על כל פנים הוציא השירים מאיסור מיתה דטבל, לאיסור לאו דחדש.

(יג) גמ', כי אתא רב הונא בריה דרב יהושע וכו'. כתב הצ"ח דנראה דלא גרסינן "כי אתא" רק סתם רב הונא בריה דרב יהושע אמר. כיון שרב הונא בריה דרב יהושע עצמו הקשה מאין תורמין מן הטמאה לטהורה, וכן נראה מדברי רש"י.

דף ל"ג ע"ב

(יג) גמ', יצתה זו שאין שיריה ניכרין. הקשה רבינו עקיבא איגר בגליון הש"ס, דאם כן אינו צלוי בתרומה אם היא חמץ, דיכול להפריש תרומת חמץ על ט' סאין שאינם חמץ ולהיפך אינו יכול לתת תרומת מצה על ט' סאין של חמץ, וכן הקשה הצ"ח, והוסיף דאין ליישב דאי תורם מחמץ על המצה הוי מן הרע על היפה, דלא יועיל משום דמכל מקום בדיעבד תרומתו תרומה, ותירץ בשם בנו מוהר"ר שמואל, דרב הונא בריה דרב יהושע סבר כרב חסדא ביבמות (פט). דמן הרע על היפה לא עשה ולא כלום דאפילו ההוא גריוא הדר לטיבליה. עוד כתב דאי איירי בשוגג, אולי שייך כאן האי דינא דמתכוין לתרום יין ונמצא חומץ שאינה תרומה. והשפת אמת כתב שבחנם נתחבטו בזה, דעיקר הקפידא היא על מין התרומה עצמה שתהיה ממין ששיריה ניכרין, ולא תלוי בשיריים גופם. ובגהות הגרי"מ בידרמן שם ציין, דכעין זה איתא בתוס' בכורות (יב): ד"ה כיון וכו', דבמקום שאין יכול להפריש מגופה אף שיכול להפריש ממקום אחר, מכל מקום הוי כמפריש מן החיוב על הפטור.

(יח) גמ', אלמא קא סבר משקין מיפקד פקידי. הקשה המהר"ם חלאוה דמכל מקום תיפוק ליה מצד שומר דקיימא לן (עוקצין פ"א מ"א. חולין קיח. ברכות כ.) דשומר מכניס ומוציא הטומאה, ותירץ, דדוקא בעומדין לאכילה דניחא ליה בהאי שומר חשיבי שומר, אבל הני דקיימי לדריכה לא חשיבי שומר. ובתוס' הרא"ש הקשה עוד דהרי חיבורי אוכלין כאוכלין, ותירץ, שכל זמן שהוא בתוך הזוג אין עליו תורת משקין לקבל טומאה.

(יז) רש"י ד"ה קסבר משקין וכו'. בסוה"ד, דלא היה שם משקה עליו מעולם ואין צירוף חביריו עמו וכו'. הקשה הצ"ח, מדוע הוצרך רש"י לשני גם לטעם שלא היה שם משקה עליו, וגם שאין צירוף והרי אף אם היה צירוף, מכל מקום כיון שאינו משקה איך

קושיא זו, ותירץ דמכל מקום אין כאן היסח הדעת, כיון שמשמרה שלא תיגע בטהרות אחרות ותטמאן, ותירץ זה שפיר שייך כאן.

ריח) תוספות ד"ה למה וכו'. קשה לר"י וכו', התוספות הרא"ש הביא תירוץ רבינו מאיר, דכיון דאין דמה מתקבל בכלי אלא אוחו בראשו ובגוף ומזה בגוף הקרבן, אם נשפך דמה לארץ הוי כאילו אירע פסול בקרבן, וכן פסול בעלים לא שייך אלא בנוזר וטהור ועשה פסח, ובשאר קרבנות אין טומאת בעלים פוסלת.

דף ל"ד ע"ב

ריט) גמ', דאמר אף פיגול בעי עיבור צורה. הקשה תוס' רשב"א דהכא משמע דפיגול הוי פסול הגוף, ולקמן (סא.) אמר רבא מאי שנא שינוי בעלים דלא הוי פסולו בגופו דפסול מחשבה בעלמא הוא, אלמא פסול מחשבה לא חשיב פסול הגוף, ולפי זה פיגול שהוא פסול מחשבה, לא הוי פסול הגוף, ותירץ דצריך לבאר הגמ' לקמן באופן אחר, דהיינו דשינוי קודש הווי פסול על ידי מחשבה, ואפילו הכי הוי פסול הגוף, וכמו כן צריך להיות בשינוי בעלים דאף שהוא פסול מחשבה יחשב פסול הגוף, וכן הוכיח ממשמעות הגמ' בזבחים (ד:).

רכ) גמ', איתביה נטמא בשר או שנפסל או שיצא חוץ לקלעים. בתוס' רי"ד כתב דלא גרסינן או שיצא חוץ לקלעים. כיון שיש בזה הרבה דחוקים כמו שנדחק רש"י ד"ה אי אמרת וכו', וכן בתוס' ד"ה שאם זרק וכו', ולפי זה גם לא צריך לשנות הגירסא כמו שכתב רש"י ד"ה ה"ג אלא אי אמרת וכו', וכתב שכן מצא מקצת ספרים.

רכא) רש"י ד"ה אי אמרת בשלמא. ויוצא אף על גב דלא מהני ליה ציץ הורצה בדיעבד, כתב המהרש"א דאין לומר שהורצה מחמת הציץ בדיעבד דאם כן לרבי יהושע אין חילוק בין פסול טמא לפסול יוצא, דבשניהם הורצה בדיעבד על ידי הציץ ולכתחילה אין הציץ מרצה, והרי קרא כתב אינו נושא אלא עוון טומאה, אלא צריך לומר דביוצא בדיעבד הורצה בלא ציץ, ומהטעם שכתב רש"י דקילא ליה פסול יוצא דמחמת דבר אחר חשבינן ליה.

רכב) גמ', מי החג שנטמאו. הא דשייך טומאה במים אלו אף דאיתא לעיל טז. שבעיד רבי יוסי בן יועזר איש צרידה על משקין בית מטבחיא דכן. כתב היעב"ץ דלשמאל התם שפירש דכן מטמא אחרים אבל טומאת עצמן יש להן, ודאי אתי שפיר דהכא איירי לגבי טומאת עצמן, ולרב דסובר התם דכן ממש והיינו טהורים לגמרי גם לא קשיא דאיתא התם (יז.) שחילק רב דדוקא משקי בית מטבחיא טהורים, אבל משקי בי מדבחיא מטמאים, ומי החג הוו משקי בי מדבחיא כיון שקרבים במזבח ולכן מטמאים.

רכג) גמ', אין זריעה להקדש. בזבחים (כא.) התוס' בד"ה כיוור.

ריא) רש"י ד"ה ללוש וכו', כלומר אף על פי שרבי אוכל חולין בטהרה היה. הפני יהושע דייק מהכא דלרש"י לרבי עצמו ולבני ביתו היו מחמין, ודלא כהתוס' ד"ה מחמין דלכהנים ושל בית רבי עשו כן, ולא קשיא ליה מהנאת כילוי, דאינה אלא מדרבנן דקראי אסמכתא בעלמא, ומיירי שנטמאת בטומאה דרבנן, דהיקלו בה רבנן גם לגבי ישראל, אמנם הצ"ח כתב דלא פליגי, משום דודאי גם להתוס' העיסה דחולין היתה (מדלא נקט עיסה של תרומה), ואין הכי נמי דרבי עצמו אוכל מהעיסה היה, אך ההבערה בחיטי תרומה הותרה משום דלצורך כהנים הוא.

ריב) תוספות ד"ה מחמין, דנר לאחד נר למאה. הקשה הקובץ שיעורים (אות קנ"ח) דמכל מקום הנאת כילוי אסורה לישראל, ומה בכך דהוי נר למאה, אטו אם ידליק נכרי שמן ערלה יהא מותר לישראל ליהנות, ותירץ, דגדר הנאת כילוי הוא דלא נאסרה ההנאה אלא כשהיא לצורך ישראל, אך לצורך כהן שפיר מצי ישראל ליהנות הימנה משום דנר לאחד נר למאה. וכן מבואר ברבינו דוד דכיון דההנאה צריכה בשביל הכהן ואין הכלוי בשביל ישראל, שרי ליה ליהנות הימנה.

ריג) בא"ד אבל הנאה של כילוי. מהתוס' מבואר דהנאת כילוי אסורה לישראל מדאורייתא, אמנם הר"ש (תרומות פי"א מ"י) כתב דהנאת כילוי אינה אסורה אלא מדרבנן, ולצרכי רבים מותר, ובגבל של בית רבי לצורך רבים היה, והריטב"א בעבודה זרה (טו.) כתב כן בשם ר"ת, וטעמא דאסרו הנאה של כילוי משום דהויא דומיא דאכילה, וכן כתב הפני יהושע בדעת רש"י בסוגיין.

ריד) בא"ד כגון להאכיל לבהמתו או להדליק. התוספות הרא"ש כתב דרבינו משה תירץ דכל הנאות מותרות לישראל, חוץ מלהאכיל לבהמתו דכתיב וכהן כי יקנה נפש קנין כספו, ונפש משמע נמי נפש בהמה, ואם כן דוקא נפש של כהן אוכל אך קנין נפש בהמה של ישראל אינו אוכל.

רטו) תוספות ד"ה טהרו מלטמא, תימה לר"י וכו', התוספות יו"ט (תרומות פ"ט מ"ז) כתב, דקושתים דוקא לרבה דסבר דאסורין לזורים ומותרין לכהנים. אך לרב ששת דאסורין באכילה נמי לכהנים לא קשיא מידי, דודאי לא יזרעה. וכן מבואר בתוספות רי"ד בסוגיין וכן כתב ביפה עיניים הכא, אמנם התוספות שאנץ כתב דגם למסקנא דאסורין לכהנים, בעינן לתירוצא דתוס', כיון דלא אסור להן אלא בדבר שאין זרעו כלה, אך בדבר שזרעו כלה ודאי דשרי לכהנים, וכן ביאר החזון איש (פסחים סי' קכ"ד) בדברי תוס' דידן.

רטז) בא"ד. הקשה רבינו ניסים גאון. בתוספות רבינו פרץ תירץ, דמה דהוו כחולין היינו לענין דאין מונין בו שלישי לתרומה, וכן הביא המהרש"א משמיה דהר"ש.

ריז) תוס' ד"ה פסול הגוף הוי, תימה דלעיל וכו'. החשק שלמה, היפה עיניים והמצפה איתן, תירצו על פי מה דאיתא בירושלמי דמכילתין (פ"א ה"ח) וכן בתרומות (פ"ח ה"ד), דמקשה כעין

דאיירי בין באורו ובין בדוחן, ומסיימת בברייתא שניה דאיירי רק באורו. וכתב הצ"ח דמוכח מכאן דרק אורו חשיב מין דגן לר"י בן נורי לחייבו על חמץ ולצאת בו ידי מצה, אבל דוחן לא, ובברייתא הראשונה שנזכר גם דוחן מבואר דעל כל פנים גם בדוחן יש איסור מפני שקרוב להחמיץ, ואף שמסקנת הגמ' שקרוב להחמיץ היינו דקדים למחמיץ, מכל מקום צריך לומר דכל חד כפי עניינו אורו בחימוץ גמור ודוחן בחימוץ שאינו גמור. ובחידושי המהר"ם שיק כתב דבתלמידי רבינו יונה בברכות (לדף ל"ז, א') מפורש כהצ"ח דר"י בן נורי מחשיב רק אורו כמין דגן ולא דוחן.

(רל) גמ', וכן היה ר' יוחנן בן נורי אומר קרמית חייבת בחלה. בתוספתא דמסכתין (ב', י') תניא בהדיא ר' יוחנן בן נורי אמר אף הקרמית אדם יוצא בה ידי חובתו בפסח.

(רלא) רש"י ד"ה חייבת בחלה, אורז נמי לחם הוא. הר"ב רנשבורג והרש"ש הגיהו קרמית במקום אורז, דהא בקרמית מיירי. והיעב"ץ מבאר הגירסא שלפנינו דהוקשה לרש"י כיון דילפינן לחם מלחם עוני דפסח, איך מחייבין קרמית הא אין דרכו להיות לחם, ותירץ כיון דלר' יוחנן בן נורי גם אורז מקרי שפיר לחם, ולחם עוני כשעשה ממנו פת, הוא הדין נמי בקרמית שעשה ממנה פת, שדינם שוה. (ועיין באות הקודמת).

(רלב) גמ', דברים שאדם יוצא בהן ידי חובתו במצה חייבין על חימוצו וכו'. הקשה המהרש"א הרי טבל דחייבין על חמוצו כרת ותנן דאין יוצאין בו ידי מצה. ותירץ דמתני' כר' שמעון דסבירא ליה דאין חייבין על חמוצו של טבל כרת דאין איסור חל על איסור כמבואר בגמ' (סוף ע"ב).

(רלג) גמ', איתביה רב הונא וכו' המחזה וגמעו וכו'. הקשה המלא הרועים דמאי קשיא הא בהמחהו הוי מין שיוצאין בו ידי מצה אלא שלא אכלו כראוי, ולא דמי למצה עשירה דהיא מין שאין יוצאין בו ידי מצה, ותירץ, דבמצה עשירה נמי מין שיוצאין בו, דאינה פסולה אלא מפני תערובת דבר אחר, ולכן דמיא להמחהו, עוד הקשה וכן המצפה איתן דבחולין (ק"כ). מבואר דעל המחזה לא היה ראוי לחייב כרת, אלא דנתרבה במיוחד, ואם כן מאי קשיא על כללא דרב פפא. והמצפה איתן תירץ, על פי תוס' שם ד"ה חלב שכתבו דאת הפסוק שממנו נלמד חיובא בהמחהו אפשר לדרוש לדרשא אחרינא, עיי"ש, וכתבו המפרשים על פי זה דאין כח בדרשא זו לאפוקי מכללא דאית לן בכל התורה, וממילא הוא הדין הכא דאם היה כלל כדברי רב פפא לא היינו דורשים לרבות חיוב בהמחהו. (ועיין בתוס' רבינו פרץ).

דף ל"ה ע"ב

(רלד) גמ', כיון דאי בעי מפקר לנכסי וכו'. ברש"י ד"ה דמאי וכו' כתב בסוה"ד, אי נמי הוו ליה מצוה הבאה בעבירה, ולפי דבריו אלו לכאורה אין התירוץ מובן דהא כל זמן שלא הפקיר הוי

דנו איך מהני שיקוע לכיור כדי שלא יפסלו מימיו בלינה, וכתבו דהווי משום זריעה, ומהני משום דשיקעו קודם שיפסלו, דלאחר שנפסלו אין זריעה להקדש כבסוגיין.

(רכד) גמ', אי בעית אימא הכא נמי פחות מכביצה. כתב הרש"ש דכאן אפילו כביצה נמי מהני כיון דאיירי בדיעבד כדאמר דרכן. ומה דנקט פחות מכביצה שיגרת לישנא דרבי יוחנן נקט.

(רכה) רש"י ד"ה שתהא חיותן בכלי. וכו' ולא ימלאם בכלי אחר וכו'. הקשה תוס' רבינו פרץ הא תנן בפרה (פ"ז מ"א) מילא חביות ונמלך לעשות מהן קידוש אחר כשר, עוד הקשה דלרש"י לא איירי כלל במעלה דטומאה, ולא הוי דומיא דלעיל דאיירי במעלה דטומאה, ולכן פירש באופן אחר דמ"נותן עליו מים חיים אל כלי" ילפינן, דצריך ליקח אותם לשם מי חטאת, ומדקרי ליה "ונתן" היינו דהחשיבה התורה אותם לתלושין לענין קבלת טומאה דזהו לשון ונתן, והא מחוברין ניהו ולמה החשבנום כתלושים לקבלת טומאה, אלא על כרחיך דהוא מעלה שעשאוהו כתלושים לענין קבלת טומאה, אם כן הכא נמי הוי מעלה לענין טומאה.

דף ל"ה ע"א

(רכו) גמ', תנא כוסמין מין חיטין וכו'. הר"ן (ט', ב') מדפי הרי"ף ד"ה גמ' כתב דבפשוטו היה נראה כוונת הברייתא דכוסמין וחיטין מצטרפין לעבור על חמץ, ולצאת ידי חובת מצה, וכן שעורים עם שכולת שועל ושיפון, אבל לא חיטים עם שעורים. אבל אי אפשר לומר כן מדתניא במנחות (ע"ה): ליקט מכולן כזית ואכלו חייב משום חמץ, ואם מצה הוא יוצא בה ידי חובתו בפסח. והתם על כרחיך קאי על ה' מיני דגן שליטת מכולן, ולא על מיני מנחות שליטת מכולן דהרי כל המנחות באות מצה. ולכן הוכרח רש"י לפרש דקאי לענין תרומה במה חשיב ממין על מינו.

(רכז) תוס' ד"ה כוסמין, ור"י אומר דבמנחות וכו'. הר"ן (י', א') מדפי הרי"ף בריש העמוד) מוסיף ראייה דבריש מסכת כלאיים מוכח דחיטין וכוסמין כלאיים זה בזה, ושעורין וחיטין אינם כלאיים זה בזה, ובמסכת תרומה תנן דכל שהן כלאיים זה בזה אין תורמין מזה על זה.

(רכח) גמ', יצאו אלו שאין באין לידי חימוץ אלא לידי סרחון. המהר"ם חלאוה הביא בשם חכמי הצרפתים שאמרו דהגמ' ממעטת דוקא אורז ודוחן שבאין לידי סרחון, ומשמע דמינים אחרים שנתפחים בבישול אסורים בפסח "דקצת חמץ יש בהן", ומשום הכי אסרו לבשל תבשיל שנקרא בלשונם אורז. ומהר"ם חלאוה נחלק עליהם דהמין הנקרא בלשונם אורז הוא האורז שבגמ', ואדרבא כוונת הגמ' דאפילו אורז ודוחן שהם קרובין למין דגן, אינם באים לידי חימוץ, וכל שכן כל שאר המינים.

(רכט) גמ', דלא כר' יוחנן בן נורי דאמר אורז מין דגן הוא וכו'. הגמ' פותחת בדברי ר"י בן נורי באורז בלבד, ומביאה ברייתא

דוד (בסוף העמוד) שכתב בדבדמאי יוצאין לכתחילה, דרבנן הקלו בדמאי [ולא בשאר איסורי דרבנן].

רלט) תוס' בא"ד, ואכילת מצה נמי נקרא אכילת עניות. הקשה הצ"ח אם כן אמאי בעינן למיגו דאי בעי מפקר נכסיה, הא בלאו הכי שרי ליה כיון דגבי מצה כולם עניים, ותירץ, דלטעמא דאין יוצאין במצה של איסור משום שאין איסורה משום בל תאכל חמץ, הא מצה של דמאי אם תהיה חמץ, תו לא תהא אכילתה אכילת עניות ותהיה אסורה משום דמאי, ולא משום בל תאכל חמץ, אבל משום דאי בעי מפקר נכסיה והוי עני ליתא איסור דמאי ואסורה משום בל תאכל חמץ, ונפיק בה שפיר אף להאי טעמא, משום דהווי לחם של עניים.

רמ) רש"י ד"ה טבול מדרבנן, ואפילו הכי מצוה הבאה בעבירה היא וכו', הקשה המהרש"א מאי שנא דלעיל בד"ה דמאי כתב רש"י, שני טעמים שאינו יוצא במצה של איסור. א. שאין אסורו משום בל תאכל חמץ בלבד, ב. מטעם מצוה הבאה בעבירה, ואמאי סתם הכא כהטעם השני. ותירץ, דבאיסור דרבנן ליתא לטעמא דמי שאסורו משום בל תאכל חמץ וכו', דהא מדאורייתא אסורו רק משום בל תאכל חמץ, הלכך הכא דמיירי בטבל דרבנן נקט רש"י לטעמא דמצוה הבאה בעבירה, מה שאין כן לעיל דאיירינן בדמאי, דסוף סוף יש בו צד איסור דאורייתא שמא אינו מעושר, ומשום הכי שייך גם הטעם של מי שאסורו משום בל תאכל חמץ וכו'. [אמנם דבריו צרכים עיון, דאמנם יסוד דין מעשר מדאורייתא אבל תקנת דמאי מדרבנן ומאי שנא מטבל דרבנן. (י.ס.)]

רמא) גמ', תנו רבנן יכול יוצא אדם יד"ח בטבל וכו' תלמוד לומר לא תאכל עליו חמץ. הקשו התוס' בסוכה (ל'). ד"ה משום מאי טעמא בעי קרא, תיפוק ליה מדין מצוה הבאה בעבירה, דנדרש התם מקרא דוהבאתם גזול ואת הפיסח, והניחו בתימה. ובתוס' רבינו פרץ בסוגיין תירץ דדין מצוה הבאה בעבירה היינו דוקא במצוות הבאות לריצוי כגון קרבן, לולב [דמהללין ומשבחין בו] וכדומה, אבל באכילת מצה דאין שייך ריצוי אין דין מצוה הבאה בעבירה. והרמב"ן תירץ עוד, דדין מצוה הבאה בעבירה נאמר דוקא בעבירה דגזילה, ודחה שני תירוצים אלו משום דבירושלמי בשבת (פי"ג, ה"ג) מפורש דדין מצוה הבאה בעבירה נהוג גם בשאר מצוות [שאין בהם ריצוי], ובעבירות אחרות [חוץ מגזילה]. וכתב דיש לתרץ, שבטבל אין מצוה הבאה בעבירה, כיון דבידו לתקן. אך כתב דהעיקר נראה ליה דדין מצוה הבאה בעבירה הוא דין דרבנן, דנדרש מקרא דדברי קבלה, ומדאורייתא יצא, הלכך מחזרת הגמ' אחר פסוק לפסול מצת טבל מדאורייתא. וכן שיטת תוס' בסוכה (ט'). ד"ה ההוא. והשאגת אריה (צ"ו) תירץ, דדין מצוה הבאה בעבירה שייך רק כשהעבירה חמורה וליכא למימר אין עשה דוחה לא תעשה, אבל בלאו גרידא, אדרבא העשה דוחה את העבירה, והלכך אף דבכל הני דמתני' איכא חומרא

עבירה ואיך יצא בו. והיה מקום לומר דרש"י בפירוש זה למד דביאור תירוץ הגמ' כמו שכתבו התוס' בד"ה יוצאין בדמאי, דיותר לכתחילה לאכול מצת דמאי דהיא אכילת עניות, אך עיין באות רלח בשם הרש"ש דברש"י מפורש לא כך. וכתב החזון יחזקאל בחידושו, דרש"י בד"ה השתא וכו', שכתב, דחומרא דרבנן בעלמא הוא, ובשאר מקומות שהגמ' אומרת דאי בעי מפקר נכסיה לא כתב כן, נתכוין ליישב קושיא זו, ומשום, דהסברא דאי בעי מפקר נכסיה וכו' אינו הסיבה שיוצא במצת דמאי אלא הוכחה דחומרא דרבנן בעלמא הוא, וממילא אינו נחשב כמצוה הבאה בעבירה.

רלה) תוס' ד"ה ומי פירות, ובסמוך נמי אמרינן וכו' ואם לש תשרף מיד. והרא"ש (סימן י"ב) כתב, דמהתם מוכח דעיסה שנילושה במי פירות הוי חמץ נוקשה ולקי עליה, והקשה הקרבן נתנאל (אות פ') דאין ראייה מהלשון תשרף דהוי חמץ נוקשה ממש דאית ביה מלקות, דהא תנן לקמן (מ"ח:): שיאור ישרף והאוכלו פטור, וציין לרש"י לקמן (ל"ו:): ד"ה אין לשין, שפירש דהנילוש במי פירות הוי חמץ נוקשה כלומר רע. ומשמע מדבריו דאינו נוקשה גמור דלוקין עליה.

רלו) תוס' בא"ד, וכן פירש ר"ת וכו'. שיטת רבינו תם דבלא עירוב מים שרי לכתחילה, ועל ידי עירוב מים הוי חמץ נוקשה, ודעת הראב"ד בהשגות (חמץ ומצה פ"ה, ה"ב) דבלא עירוב מים הוי נוקשה ועל ידי עירוב מים הוי חמץ גמור. ודעת הרמב"ם (שם) דבלא עירוב מים שרי לכתחילה, ועל ידי עירוב מים הוי חמץ גמור. והמגיד משנה וברבינו מנוח כתבו שכן דעת הגאונים והרי"ף (י"ב, א' מדפי הרי"ף) ושכן נהגו. אמנם הרי"ן כתב דדעת הרי"ף כרבינו תם. והרא"ש (סימן י"ג) כתב דדעת הרי"ף דאפילו בתערובת מים אינו חמץ כלל. והקשה הקרבן נתנאל (אות ב') דסתר למה שכתב בפ"ג סימן א', דדעת הרי"ף דעל ידי עירוב מים הוי חמץ גמור, עיין שם.

רלז) תוס' בא"ד, וכן מוכח בסוף כל המנחות וכו'. דהיינו דמשם מוכח דעל ידי גיבול מים הוי חמץ דאורייתא. והקשה הקרבן נתנאל (סימן י"ב אות ר') דהניחא לשיטת רבינו תם דסבירא ליה דחמץ נוקשה בפסח אסור מדאורייתא, [הובא ברא"ש בפירקין (סימן ב')]. והא דכתבו תוס' לעיל (ו'): ד"ה משש בשם רבינו תם דהוא מדרבנן, היינו דוקא משעה שישית עד הפסח ולא בפסח עצמו. אבל לרש"י לעיל (כ"א:): ד"ה חטיט, דמשמע מדבריו דחמץ נוקשה אף בפסח אסור מדרבנן, לכאורה מה הראיה ממנחות דנילוש במי פירות ומים אסור מדאורייתא, ותירץ, דצריך לומר דרש"י מי פירות בלא מים הוי כעין נוקשה, [כפשטות דבריו לקמן (ל"ו:): ד"ה אין לשין] ועם מים הוי חמץ מדאורייתא. [וכשיטת הראב"ד הובא באות הקודמת].

רלח) תוס' ד"ה יוצאין, מסופק ר"י וכו'. הרש"ש ציין דברש"י ד"ה טבול מדרבנן מפורש, דדוקא בדיעבד יוצאין בדמאי, ועיין ברבינו

רמוד) **גמ'**, שם. עיין באות הקודמת דהא דלרבנן חל חמץ על טבל היינו משום שהוא כולל שאר חמץ שבעולם. ולכאורה הא ניחא אם התחמץ קודם פסח דבשעה שחל איסור חמץ עליו חל גם על שאר חמץ, אבל בנתחמץ בתוך הפסח ששאר החמץ כבר נאסר מדוע הוא איסור כולל. וכתב הרש"ש דמוכח מכאן דכהאי גוונא מיקרי כולל כיון דבאותה שעה מוטל איסור חמץ על שאר עיסות ודלא כמו שכתב בשו"ת רבינו עקיבא איגר (קמא סימן סה) דבנתחמץ בפסח לא הוא כולל.

רמזה) **גמ'**, ר' שמעון היא דאמר אין איסור חל על איסור. וקשה דהרי אם היה מחמץ קודם שנגמרה מלאכתו והגמר מלאכה היה אחר חצות היה נאסר, דהרי חל איסור חמץ קודם, ואם כן בכהאי גוונא אמאי פסול למצה, ואף דרבי שמעון גופיה סבר דאין איסור מדאורייתא של חמץ קודם חצות כדלעיל (כה:). מכל מקום מדלא אמרינן הכא מתניתין היינו דוקא לשיטה זו, משמע דלא תלוי בזה. וצריך לומר דהא דבעינן שיוכל לבוא לכלל איסור חמץ היינו בשעה שעושהו עיסה, ולא סגי מה שהיה יכול לבא לאיסור חמץ קודם לכן, והעיסה לעולם לאחר גמר מלאכה היא.

דף ל"ו ע"א

רמו) **גמ'**, אלא מחוורתא כדרב ששת. כתב המאירי (בד"ה ממה שכתבנו), דהא דאמרו מחוורתא כדרב ששת לישב הסוגיא בלבד ולא לענין פסק, דהלכה כרבינא דכל שאיסור אחר מעורב בו אין יוצאין בו ידי חובת מצה. נומיישב בזה הא דפסקו הפוסקים דאין יוצאין במצת טבל אף דקיימא לן דאיסור חמץ חל על טבל. (עיין לעיל אות רמב). ועיין ברש"י לעיל (ל"ה). ד"ה והכהנים, ושם, עמוד ב' בד"ה דמאי דפירש המשנה והגמ' אליבא דרבינא, והצל"ח שם נדחק אמאי נקט דלא כמסקנא דהכא, אמנם אליבא דהמאירי ודאי ניחא.

רמו) **גמ'**, לחם עוני פרט לעיסה שנילושה ביין ושמן ודבש. דעת הרמב"ם (חמץ ומצה ו', ה') דדוקא בהני ובחלב שנוצר לקמן, אבל עיסה שנילושה במי פירות אינה מצה עשירה ואדם יוצא בה ידי חובתו, ודלא כתוס' לעיל (ל"ה): ד"ה ומי פירות, שנקטו דאפילו על ידי מי ביצים מיקרי מצה עשירה וכל שכן מי פירות. (כן כתב מהר"ם חלאוה, ועיין קרבן נתנאל (סימן י"ג אות ד')). ועיין במגיד משנה (שם) שכתב, דיש מי שסובר דדוקא בעיסה שנילושה במי פירות עם מים ושמרה מחימוץ היקל הרמב"ם, אבל אם לשה במי פירות גרידא אין יוצא בה, דהא אין באה לידי חימוץ [כמו שכתב הרמב"ם שם פרק ה, ה"ב] וכל שאינו בא לידי חימוץ אין יוצאין בו ידי מצה. עוד הקשה שם על הרמב"ם מהירושלמי (בפירקין ה"ז) שכתב, דעיסה שנילושה במשקין אין יוצאין בה ידי מצה, ומשמע דאין חילוק בין מיני המשקין, ותירץ דהירושלמי נקט כפי הרגילות דרגילין לערב בעיסה דוקא יין שמן ודבש, ואין בכלל דבריו שאר מי פירות.

בלאו, כגון טבל שהוא במיתה, או דיש עשה עם הלאו ואינו נדחה, מכל מקום בברייתא הזכירה גם טבל טבול למעשר שני, וטבל זה הוא בלאו גרידא, ולא שייך ביה טעמא דמצוה הבאה בעבירה, ומשום הכי הוצרך התנא לומר להטעם דכל שישנו בבל תאכל חמץ וכו'. (ועיי"ש בסימן צ"ז מה שהקשה על זה). אמנם רבינו דוד שהקשה, אמאי לא נימא הכא עשה דוחה לא תעשה, ותירץ דאין עשה דוחה לא תעשה אלא במקום שאין לתפוס עליו כלל במה שעושה המצוה בעבירה, כגון מילה בצרעת, דאי אפשר לו לקיים המצוה אלא בעבירה. אבל אוכל מצת טבל הרי אפשר לו לעשות המצוה בלא עבירה, ולכן אף אם יהיה טבל מדרבנן מכל מקום אסור מדאורייתא לקיים המצוה בעבירה.

רמב) **גמ'**, הא מני ר' שמעון היא וכו'. הקשה הרמב"ן כיון דקיימא לן דאיסור חל על איסור בכולל או מוסיף, והרי חמץ על טבל הווי כולל וגם מוסיף [דאסור בהנאה], ואם כן מוזהר עליה בבל תאכל חמץ ומאי טעמא לא יצא. ותמה על הרי"ף (י', ב' מדפי הרי"ף) שהעתיק המשנה כצורתה, (והמהר"ם חלאוה כתב דיש מי שלא גרס להאי בבא ברי"ף מפני קושיית הרמב"ן) והרמב"ם (חמץ ומצה ו', ז'), שפסקו דאין יוצאין במצת טבל. ותירץ, על פי מה שכתב (עיין באות הקודמת) דאיכא טעמא אחרינא במצת טבל, משום מצוה הבאה בעבירה, והא דלא נזכר האי טעמא כאן, משום דהווי איסור דרבנן, ומדרבנן אינו יוצא. ורבינו דוד כתב דהא דפסק הרי"ף כמתני' היינו משום דבמתני' לא תנן דבדיעבד אין יוצאין במצת איסור, אלא שלכתחילה אסור לצאת ידי חובה במצה זו. וזה ודאי נכון לדינא גם בלא הטעם המבואר בגמ', וגם בלא הדין דמצוה הבאה בעבירה. אלא ודאי דמדאורייתא אסור לקיים מצוה אפילו בעבירה דרבנן. ולענין דיעבד על זה דנה הגמ' והעלתה דלר' שמעון מדאורייתא לא נפיק ולרבנן דידיה נפיק מדאורייתא. [ורבינו דוד עצמו מסכים עם רבו הרמב"ן דגם לרבנן מדרבנן לא נפיק בדיעבד מדין מצוה הבאה בעבירה].

רמו) **גמ'**, דאמר אין איסור חל על איסור. עיין באות הקודמת דהרמב"ן נקט דחמץ על טבל הווי כולל [דנאסר בכל חמץ שבעולם] וגם מוסיף [איסור הנאה]. ולדבריו ודאי דר' שמעון לית ליה איסור חל על איסור לא במוסיף ולא בכולל. אמנם תוס' בקידושין (ע"ז: ד"ה פרט כתבו, באי נמי דר' שמעון מודה באיסור מוסיף בזמן שהוא חמור על הקל, והקשה הצ"ח, דלכאורה חמץ חמיר מטבל דהרי אסור בהנאה, ואם כן איך נוקטת הגמ' כאן דלר' שמעון אין איסור חמץ חל על טבל, ותירץ, דתוס' אזלי לשיטתם בחולין (ק"א). ד"ה איסור דנקטו, דתוספת איסור הנאה לא מיקרי מוסיף, אלא חשיב איסור חמור בעלמא בלא מוסיף, ובה לא מודה ר' שמעון. ועיין בלחם משנה (חמץ ומצה ו', ז') דנקט בפשיטות דחמץ על טבל אינו לא מוסיף ולא כולל ודבריו צרכים ביאור.

אפשר לומר שיבטל כל זמן שלא נתחמץ בשלמא אי ביטול מועיל משום הפקר, אבל אם הווי דין מיוחד מדין השבתה הווי דוקא בחמץ]. **והמצפה איתן** תירץ דמדרבנן אסרו לשרוף חמץ ביום טוב אף למאן דאית ליה "מתוך", וכמו שכתבו **תוס' בכתובות (ז.) ד"ה מתוך**.

רנב) רש"י ד"ה יום ראשון, לילה הראשון וכו'. רבינו מנוח (חמץ ומצה ו', ה') מצדד דקאמר דוקא יום ראשון, דכל היום הראשון אסור במצה עשירה, והוא משום דבזמן הזה בעינן לחם עוני בליל שני כראשון, אסרוהו במצה עשירה כל היום הראשון עד שיעבור ליל שני. **והמהר"ם חלאוה** כתב דאין אסור במצה עשירה אלא בשני הלילות ובמצת חובה בלבד, אבל שאר פתו בין ביום הראשון ובין בשאר הימים שרי.

רנג) בגמ' ואם לש כל הפת אסורה. צריך ביאור מאי אתי למימר בהאי לישנא **דכלל** הפת. **ופירש החמודי דניאל** (יור"ד סי' צ"ו), דכיון דאמרינן בסמוך דכעין תורא שרי, **ופירש רש"י** שהוא דבר מועט שאין בו חשש תקלה, ואם כן סלקא דעתך דבאפה מרובה ישליך הכל חוץ מדבר מועט, דבכהאי גוונא ליכא הרגל עברה, קמ"ל **דכלל הפת** אסורה. [ואפשר מטעם קנס או שלא רצו לחלק באיסור (א.ג.)].

רנד) רש"י ד"ה כעין תורא, מעט כעין של שור. **והרי"ף בחולין (ל"ח, א' מדפי הרי"ף)** כתב, "ומסקנא דאי שני בהו ועבדינהו כעין תורא שרי". **ופירש הטור** (יור"ד צ"ז) דבריו, דאין נפקא מינה בין מעט להרבה, אלא שיעשה שינוי בצורת הפת, כגון שיעשה בה צורות כעין השור וכדומה, דעל ידי זה יזכור שיש בה חלב. וכן הוא **ברמב"ם** (מאכלות אסורות ט', כ"ב). **והרשב"א** כתב (תורת הבית הקצר ב"ג, ש"ד) דבעינן תרווייהו צורות, ושתהא הפת קטנה. **וביאר הדרכי משה** (יור"ד צ"ז, ב') דעל פירושי רש"י והרי"ף קשה, אמאי נקט דוקא כעין השור ולא דבר קטן אחר או צורה אחרת, אבל להרשב"א דבעינן תרווייהו ניחא, דבוה נרמו גם שיהיה קטן וגם שיעשה בו צורות לסימן. **ובשלחן ערוך** (יור"ד צ"ז, א') פסק, דסגי בחד מינייהו או קטן או שיעשה צורה לסימן.

רנה) גמ', לישה נהי דבזריזין ליתא, במקום זריזין איתא. הקשו **התוס' במנחות (נ"ה.) ד"ה כל,** הא לחם הפנים בכלל כל המנחות שלישתן בפורשין, ובהדיא תנן **במנחות (צ"ה:)** דלישתו ועריכתו בחוץ. ותירצו, דהא מסקינן בסוגיין דציבור שאני. ומוסיק **הצ"ח** דהוא הדין מנחת העומר שדינה כלחם הפנים, שייך בה האי קושיא והאי פירוקא. אלא שהקשה דאם כן כששאלה הגמ' מהא דמנחת העומר לותתין אותה, טפי הוה ליה להקשות ממשנה מפורשת (דמנחות צ"ה:): דלישתה חוץ לעזרה, ולתריך צבור שאני, ותו לא יקשה מלתיתה. ותירץ, דלא אלימא ליה להקשות מהמשנה דאיכא למימר דאין הכי נמי דמנחת העומר אין לישתה בפורשין, והא דתנן (מנחות נ"ה.) דכל המנחות נילושות בפורשין, לאו כללא כייל. אבל מלתיתה ודאי קשה איך לותתין שלא

(רמח) גמ', **וחכמים אומרים יאכל. וברש"י ד"ה ד"ה וחכמים אומרים,** דקסברי וכו' והכא לא גרסינן מיד דמשנאפה לא נתחמץ. אבל **הרי"ף (י, א' מדפי הרי"ף) והרא"ש (סימן י"ג) גרסי מיד.**

רמט) גמ', כדאמר להו ר' יהושע [בן לוי] לבניה יומא קמא לא תלושו לי בחלבא וכו'. כתב **הרי"ף (י, א' מדפי הרי"ף)** דמהא דר' יהושע בן לוי עבד כר' עקיבא מוכח, דקיימא לן כוותיה להתיר מיום השני ללוש ולקטף ביין ושמן לכתחילה. והקשה **הבעל המאור** (שם ד"ה ומאי דכתבו) א. שמא מעשה דר' יהושע בן לוי היה בחלב בלי מים, דגם מי פירות אין מחמיצין בלי מים, [עיין לעיל ל"ה: תוס' ד"ה ומי פירות], ובגמ' לא הביאו דבריו אלא לענין מצה עשירה ולא לענין חימוץ. ב. חלב אינו מחמיץ כלל אפילו עם מים, ומסקנת הגמ' דמעשה דר' יהושע בן לוי היה בחלב. הכך הסיק להחמיר שלא ללוש עיסה במי פירות עם מים, ובחלב שרי אפילו עם מים. **והראב"ד** בהשגותיו על בעל המאור כתב ליישב, דאי מיירי בחלב בלי מים מה בא ר' יהושע בן לוי להשמיע לבניו, הרי הדין דמצה עשירה פסולה בלילה הראשון ידוע, ועל כרחך דמיירי עם מים, וחידש להם לענין חימוץ. **ולרמב"ן במלחמות** לא נראו דבריו, דחלב אפילו עם מים אינו מחמיץ, ומה שהזכירו יין שמן ודבש, היינו משום דדיברו בהוה אבל הוא הדין לשאר משקין, והוכיח כן **מהירושלמי** (בפירקין ה"ז) **ומהתוספתא (ג, ה')** דהוזכר משקין סתמא. וכתב ליישב דעת הרי"ף, דאי מיירי בלא מים אינה יכולה להחמיץ, ועל כן אין פסולה משום מצה עשירה, אלא מדין כל שאינו בא לידי חימוץ אין יוצאין בו ידי חובת מצה (כדלעיל ל"ה:), ואם כן על כרחך מיירי בתערובת מים. **נורבינו דוד** דחה דבריו דאפשר דמיירי בלא מים, אלא דסברה הגמ' דדין לחם עוני נוהג כל שבעה ולכן מצה עשירה אסורה כל שבעה, ועל זה הוכיחה הגמרא מדר' יהושע בן לוי דבשאר הימים אין אסור במצה עשירה].

רנ) [רש"י ד"ה שעונין עליו דברים.] שגומרים עליו את ההלל וכו'. מה שנקט "גומרים" צריך ביאור, דהרי את החלק השני של ההלל אומרים לאחר ברכת המזון, וכבר גמרו אכילת המצה ולא הוי "עליו", ובאמת הר"ח **לקמן** (קטו): ביאר שעונין עליו היינו ההגדה, וכן **בתוס' (קיד.) ד"ה הביאו לפניו,** אמנם **בתוס' ברכות (יד.) ד"ה איתא,** כתבו דיש שלא היו מפסיקין לסעודה והיו גומרים כל ההלל קודם, ולשיטה זו אתי שפיר (א.ל.).

רנא) רש"י ד"ה אין לשון, ובמועד קאמר ולא ביו"ט דהבערה שלא לצורך היא. הקשה **הרש"ש** ועוד אחרונים הא רבן גמליאל גופיה אית ליה מתוך שהותרה הבערה לצורך הותרה נמי שלא לצורך **בביצה (כ"ב:)** גבי מוגמר, ואם כן אמאי אסור לבער חמץ ביום טוב. ותירץ **הרש"ש** דכונת רש"י, דמסתמא עדיין לא נתחמצה העיסה ויכול לבטלה, ולכן עדיף לבטלה מלשרפה ביום טוב, אלא דהקשה דאם עדיין לא נתחמצה אמאי הוי הבערה שלא לצורך, הא יכול ליהנות בשריפתה, [לכאורה צריך עיון איך

היתה להקשות דמהיקש מצה למרור נוציא אפילו מינים אלו כיון דיש במינן מין שחייב בביכורים דהיינו חיטין ושעורין, ועל זה תירצו דעל כרחנו ליכא למימר הכי דהא לחם בעינן ולא אורז ודוחן, ועל כרחך דאין למעט אלא חיטין ושעורין עצמן ותקיים המצוה בג' המינים, וכן פירש הצ"ח. [נמצא דלהפני יהושע והצ"ח ג' מינים אלו פטורים מביכורים, וכן כתב רבינו עקיבא איגר בגליון הרמב"ם הלכות ביכורים (ב', ב'). ולהמהרש"א חייבין, וכדבריו מפורש בר"ש משאנן ורבינו דוד].

רסא) תוס' ד"ה מאן שמעת וכו', אף על גב וכו' אי אפשר דלא דרשי המקרא לשום דרשה. הקשה המהרש"א הא בעמוד א' מבואר, דר' עקיבא נמי דריש המקרא, [ללחם שעונין עליו דברים הרבה]. ותירץ, דכיון דלא שמעינן להו להדיא דדרשי הכי, והרי הם צריכים לדרוש המקרא על כל פנים, אם כן אפשר דדרשי ליה כר' יוסי הגלילי למעט מעשר שני.

רסב) תוס' ד"ה ור' יוסי הגלילי וכו', וא"ת מעשר שני תיפוק ליה מבכל מושבותיכם. הקשו מהרש"א ומהר"ם הא תוס' לעיל ד"ה דאמר כתבו, דמושבותיכם אי אפשר למעט אלא בזמן בית עולמים, ואם כן נימא דלהכי דרש ר' יוסי הגלילי מ"עוני" למעט זמן נוב וגבעון נמי. ותירצו דליכא למימר הכי כיון דר' יוסי הגלילי נקט במילתיה יכול יצא אדם במעשר שני "בירושלים", דהיינו בזמן בית עולמים.

רסג) תוס' ד"ה מה וכו', והשתא וכו' דאי לאו קרא הו"א דלא נילף ממעשר הקל דתרומה קרינהו רחמנא. הקשה המלאה הרועים הא ר' שמעון אמר במכות שם, שלא יכתב כלל ותרומת ידך ונילף ביכורים בקל וחומר ממעשר, ואיך דחו התוס' קל וחומר זה מהא דתרומה קרינהו רחמנא, הא אי הוה אמרינן האי קל וחומר לא הוה כתיב תרומה בביכורים. ותירץ, דבלאו הכי קשה אר' שמעון במכות, דהיכי נשתוק קרא מלכתוב תרומת ידך הא ר' שמעון גופיה יליף בסוגיין דביכורים מותרים לאונן מדקרינהו רחמנא תרומה, על כרחך בעינן למימר דכונתו שם דלא לכתוב רחמנא תרומה על ביכורים גבי מעשר, אלא במקום אחר, ועל זה שפיר הקשו תוס' כיון דעל כל פנים קרינהו רחמנא תרומה, איכא פירכא להקל וחומר דמה לביכורים שכן נקראו תרומה.

רסד) גמ', יכול לא יצא אדם ידי חובתו אלא בפת הדראה. רש"י פירש, פת קיבר. וברי"ף (י', ב' מדפי הרי"ף) כתב פת סובין. והקשו עליו רבינו דוד, והר"ן (שם ד"ה ת"ר), דבמתני' דחלה (ב', ו') איתא, דפת סובין פטורה מן החלה, ובודאי אין יוצאין ידי חובת מצה בפת שפטורה מחלה, ותירץ הרא"ש (סימן י"ד) דכונת הרי"ף לפת שנאפתה מקמח שלא ניטל ממנו הסובין [ולא שכל הפת מסובין], דפת כזו חייבת בחלה כדאיתא שם במשנה. ורבינו דוד והר"ן כתבו, דהרמב"ן פירש דדרנא הווי תולעת (ועיין שבת ע"ה. יריעה שנפל בה דרנא) ודראה היא תבואה שאכלה ממנה תולעת, וכשאפה פת מתבואה זו היא הנקראת פת הדראה.

במקום זריזין.

רנו) גמ', ומאי שנא ממנחת העומר וכו'. הקשה הצ"ח הא בלאו הכי קשה על שמואל דאמר חיטין של מנחות אין לותתין אותן, מהברייתא דמנחת העומר לותתין אותה. ותירץ, דקושיא זו הייה יכול לתרץ דשאני מנחת העומר דבעי כל מעשיה מהקצירה ואילך לשמה, וזה מהני שתישמר מחימוץ בלתיחה, מה שאין כן שאר מנחות דאין מעשיהן לשמן אלא משמביא הסולת לכהן ואילך. אבל השתא דאמרינן דגבי מצה לא מהני שימור ללישה בפוריין, ומשמע ליה דגם ביום טוב ראשון הדין כן, אף דבעינן מעשיה לשמה - על כל פנים משעת לישה ואילך, אם כן תו קשה איך הותר ללות את מנחת העומר.

רנז) גמ', יצאו ביכורים שאין נאכלין בכל מושבותיכם. כתב המנחת חינוך (רפ"א, י"ג) דמהני לישאל על ביכורים כמו על תרומה והקדש. והקשה אם כן הרי ביכורים נאכלים בכל מושבות על ידי שאלה. [ואף דמיירי בכהן האוכל ביכורים, ומשהגיע לידי כהן לא מהני שאלה, מכל מקום נפקא מינה לכהן שיאכל ביכורים של עצמו דבכהאי גוונא תועיל שאלה]. ועיי"ש שהאריך ולבסוף צידד דלא סגי בהואיל ויכול לישאל כדי להחשיבו נאכל בכל מושבות.

רנח) תוס' ד"ה מה מרור, שזית האילן מר ולא הפרי. המלאה הרועים ציין לשבת (נ':) וברש"י שם ד"ה לפצוע ותוס' ד"ה מהו שכתבו, דגם פרי הזית מר הוא, עיי"ש.

דף ל"ו ע"ב

רנט) רש"י ד"ה אף מעשר שני, בירושלים וכו' כדאמרינן במסכת מכות מחיצה לקלוט דרבנן. ובתוס' ד"ה דאמר כתבו, דהסוגיא כמאן דאמר מחיצה לקלוט דאורייתא. וכבר העיר הצ"ח דודאי ניחא טפי לפרש כמאן דאמר דאורייתא, דלמאן דאמר דרבנן הרי נאכל מן התורה בכל מושבות. וכתבו הרש"ש והמלאה הרועים דכונת רש"י, כמו שכתבו התוס' לקמן (ל"ח). ד"ה אבל באי נמי, דדבר שאין לו פדיון מדרבנן לא חשיב נאכל בכל מושבות. וביאר הרש"ש דהיינו משום שפטול למצה מדרבנן. (ועיין צ"ח).

רט) תוס' ד"ה אוציא. המהרש"א הגייה ואם תאמר וכו' וכדאיתא על הגליון. ומפרש, דכל התוס' הוו קושיא- דאיך סלקא דעתין למעט דבר שיש במינו ביכורים, הא בכלל כל ה' מיני דגן, ואם כן תו לא משכחת לה "לחם" שיהא כשר למצה, אחר שכבר נתמעט אורז ודוחן לעיל. והניחו בקושיא. וכביאורו מפורש בתוס' הר"ש משאנן. ורבינו דוד תירץ, דודאי לא סלקא דעתין דיעשו מצה ממין הפטור מביכורים, אלא קושיא בעלמא היא לומר דעל כרחך אי אפשר להקיש מצה למרור דהא ודאי מצה באה מחמשת המינים. אמנם מהרש"ל גרס בתוס' כלפנינו (ובמהרש"ל שלנו חסר). וביאר הפני יהושע על פי גירסתו, דבאמת אין מביאין ביכורים מג' המינים [כוסמין, שיבולת שועל ושיפון]. וכונת תוס'

הדרגת היוזמי

מסכת פסחים דף לו – דף לז

יט אב – כ אב התשע"ג

(א') דאיך אפשר שנחלקו רבנן ור"ש בן אלעזר בפלוגתא דבית שמאי ובית הלל. והרמב"ן במלחמות הוסיף להקשות, דאם כן איך אמרו בית שמאי בסתמא דפת מרובה אסור ולא פירשו דבכדי צרכו שרי אפילו מרובה. ואיך התירו בית הלל סתמא ולא אמרו דדוקא בתנור אחד. והר"ן (על הרי"ף שם ד"ה תניא) הוסיף להקשות דהיו צריכים בית הלל לפרש דדוקא כשהתנור מלא שרי. ולכן פירש הרמב"ן דבית שמאי ובית הלל פליגי בכדי צרכו, ואפילו הכי אסרי בית שמאי לאפות פת מרובה על ידי אדם אחד בבת אחת, מפני שטרחתו מרובה, ובית הלל מתירין. ובירושלמי **ביצה** (ב', ו' והובא בבעל המאור) איתא, דבית שמאי אסרי אפילו בכדי צרכו, גזירה שמא יבא לעשות יותר מכדי צרכו, ועתה שאסרוהו לאפות מרובה יזכור ולא יעשה יותר מצרכו, ובית הלל לא חששו לזה.

רסח) **גמ'**, יוצאין וכו' ובסריקין המצויירין בפסח. כתב המרדכי **בשבת** (פרק ז', ש"ט) דהמהר"ם מרוטנבורג פסק דאסור לאכול בשבת עוגה שכתובין עליה אותיות דהוי מוחק, [שלא על מנת לכתוב, ואסור מדרבנן]. וכתב המגן אברהם (ש"מ, ו') דלכאורה הוא הדין בעוגה שמצויירין עליה צורות. ועיי"ש בדגול מרבבה שהסכים דודאי אין חילוק בין ציור לכתב, והקשה על מהר"ם דאסור, מסוגיין דמבואר דמותר לאכול סריקין שיש עליהן ציור ביום טוב של פסח. וכתב דמוכח דלא אסור מהר"ם אלא כשהאותיות מדבר אחר, אבל כשהאותיות כתובות בידים או בדפוס מגוף העוגה עצמה אין איסור. [ועיי"ש שהאריך לצדד דגם באותיות מדבר אחר אין שום איסור דהרי הוא אינו מתכוין ומקלקל וכלאחר יד דאינו אסור אפילו בפסיק רישא. והמהר"ם מיירי כשיש סגולה במחיקת האותיות דהוי ליה מתכוין, יעוי"ש]. והחזון איש (ס"א, א') כתב לדחות את כל ההיתרים שנאמרו בדין זה, אלא שלבסוף הקשה מסוגיין דמוכח על כל פנים דיש איזה צד היתר, ולכן מסיק דצורת הלחם לא חייל עליה שם צורה אלא זהו תמונת הפת, וממילא אין איסור במחיקתה, יעוי"ש.

רסט) **גמ'**, אמר לי בני לא של כל אדם אמרו וכו' איכא דאמרי וכו'. הרי"ף (י: מדפי הרי"ף) פסק כהאיכא דאמרי. וכפשוטו כוונתו דבשל נחתומין מותר לדינא דכיון דבקיאי לא שהו בהו. וכן הבין הרא"ש (טו) בדבריו. וכן דעת הגהות אשר"י שם. [והרא"ש גופיה כתב דלכאורה הלכה כחכמים דלא חילקו בין נחתומין לשאר אדם]. אמנם הר"ן (על הרי"ף) כתב, דודאי לדינא גם להרי"ף כל הסריקין אסורין, ור' אליעזר ב"ר צדוק נמי לא פליג בהא, אלא שאמר לו דבשל נחתומין אין טעם לאסור כיון שהם בקיאים ולא גזרו על הנחתומין אלא אטו שאר בני אדם.

רע) **גמ'**, והמדומע פטורים מן החלה. עיין רש"י דהטעם במדומע דכתיב תרימו תרומה, ולא שכבר היה תרומה. והקשה רבינו דוד איך נפטרים החולין מפני תערובת תרומה, ואיך מקילינן ליתן לחולין דין תרומה לפטורה מן החלה, הרי מדאורייתא התרומה

והרש"ש בשבת (ק"ז, ב') כתב, דנראה לפרש הדראה לשון דראון, שענינו מתועב.

רסה) **תוס' ד"ה פרט**, ואומר רבינו תם דהתם נמי מיירי בבלילתו רכה וכו'. כתב הבעל המאור (י"א, א' מדפי הרי"ף ד"ה ובמעשה) שרבינו אפרים תירץ, דבסוגיין מיירי בחלוט בין שמן ודבש ופסולו משום מצה עשירה, והתם מיירי במים בלבד. [ולפנינו איתא כן להדיא ברי"ף (י', ב' מדפי הרי"ף) וכבר כתב שם בהגהות הב"ח (ב') דהיא הגהה שנוספה בדבריו]. ובהשגות הראב"ד על בעל המאור הקשה, דאם כן מאי איריא חלוט אפילו אפוי כדרכו בתנור נמי פסולה, דעשירה היא, והבעל המאור עצמו פירש כפירוש קמא בתוס', דהכא מיירי דלא הדר אפייה, וכתב דלפי זה חלוט נתמעט מ"לחם" ואשישה מ"עוני".

דף ל"ז ע"א

רסו) **גמ'**, ואמאי קרו ליה פת עבה, משום דנפישא בלישה. ואי בעית אימא וכו'. כתב הרמב"ן במלחמות (י"א, א' מדפי הרי"ף) דנפקא מינה בין שתי הלשונות בגמ', על פי מה שאמר רב לקמן (מ"ח). דאסור ללוש למצה עיסה יתירה משיעור חלה, דקשה לשומרה מחימוץ, אבל אם לשו כמה אנשים עיסות קטנות מותר לאפותן ביחד, כמבואר בסוגיין, דלבית הלל מותר לאפות אפילו ביום טוב של פסח פת מרובה, ואם כן ללישנא קמא דפירשו דעבה היינו דנפישא בלישה, על כרחך פליגי על רב, דלדידיה לא משכחת לה. אבל ללישנא בתרא דתנא קרי למרובה עבה אפשר דסברי להא דרב ומרובה דהכא היינו בשעת אפיה ולא בשעת לישה. אמנם התפארת שמואל (על הרא"ש סימן ט"ו אות ז') כתב, דאם כן קשה על הרי"ף, דהא בסוגיין הביא דינא דרב דלא ילוש למצה יותר משיעור חלה, ובביצה (י"א, ב' מדפי הרי"ף) העתיק הרי"ף לישנא קמא דהכא. והקרבן נתנאל (שם ט') כתב, דאפשר ליישב הלישנא קמא עם רב, דהם מיירי לענין טירחא ביום טוב ולא לענין חימוץ, ואף דתנא קאי ביום טוב של פסח, אפשר לאוקמי בעיסה שאינה באה לידי חימוץ כגון שלש ביין שמן ודבש [בלא מים]. וכעין זה כתב הרבינו דוד דאפשר לאוקמי בעיסת אורז ודוחן. והצל"ח כתב, דאפשר דתנא דברייתא דיבר רק מצד איסור טירחא ביום טוב, וינקוט בלישניה ובית הלל מתירין אף דבאמת אסור מצד אחר, דכיון דאיירי בפסח אסור מצד חימוץ.

רסז) **תוס' ד"ה ובית הלל וכו'**, טעמא דב"ה כדאמרין מערמת אשה וכו'. בביצה שם איתא פלוגתא דרבנן ור' שמעון בן אלעזר, דלרבנן אסור לאפות ביו"ט פת יותר מכדי צרכו אפילו בתנור אחד, ולר"ש בן אלעזר שרי כיון דכשהתנור מלא, הפת נאפית יפה. וזו כוונת תוס', דבית הלל ובית שמאי פליגי ביותר מכדי צרכו ובפלוגתא דרבנן ור"ש בן אלעזר. וכן פירש גם בעל המאור (י', ב' מדפי הרי"ף ד"ה תניא). והקשה עליו הראב"ד בהשגותיו

דחשיבא כפרוסה.

רעג) גמ', ואמרי לה זה וזה לחיוב. כתב בנימוקי הגרי"ב, ד"ואמרי לה" אינו מלשון הברייתא אלא הוספת הגמ' בתוך דברי הברייתא, נוכחו "אתאן לתנא קמא" לעיל ל"ו.]. וכתב דבזה ניחא דברי התוס' בד"ה אמר לך שכתבו, דדברי הגמ' בדעת ר' יוחנן היינו כלישנא דזה וזה לפטור, ולכן אין ראייה מברייתא זו דנחלקו תנאים במחלוקתם, ואילו היה כתוב בברייתא גופא אמרי לה זה וזה לחיוב, הרי הדברים כבר בפלוגתא דתנאי, וכן כתב החזון איש (קכ"ד לדף ל"ז).

רעד) גמ', אלא לאו מעשה אילפס איכא בנייהו. הקשה הפני יהושע על תוס' ד"ה אמר לך, היכי מייתי ראייה מתנא קמא לר' יוחנן, הא איכא לאוקמי דפליגי בהרתיח ולבסוף הדביק דמודה ביה ריש לקיש, ונימא דרבי יהודה סבר דאפילו בכהאי גוונא לא חשיב כתנור. ותירץ, דסברא היא דבהרתיח ולבסוף הדביק לא יחלוק רבי יהודה, דהיינו תנור ממש. והצל"ח תירץ, דאי תנא קמא מיירי דוקא בהרתיח תחילה, אם כן יכול היה ר' יהודה לנקוט בלשונו "מעשה אילפס פטורים" ואנן נדע דהיינו אפילו הרתיח תחילה דמיירי ביה תנא קמא, ומדאמר בלשון שלילה "אין לחם אלא האפוי בתנור" מוכח דשמע ליה לתנא קמא דמחייב אפילו בהדביק תחילה, ולכן לא יכול היה לומר מעשה אילפס פטורים, דאם כן הוה אמינא דדוקא בהדביק תחילה פטורין, אבל בהרתיח תחילה מודה, ולכן אמר בלשון שלילה לומר דאפילו בהרתיח תחילה פטורין. ונדבריו להיפך מסברת הפני יהושע דבהרתיח תחילה לא פליג ר' יהודה, ועיין לקמן אות רעו. דברי"ף מפורש בדעת רבי יהודה כהצל"ח דפליגי נמי בהרתיח תחילה, וצ"ע.

רעה) תוס' ד"ה ותנא קמא וכו', תימה לר"י נימא דמר סבר עילאה גבר ומר סבר תתאה גבר. כתב הפני יהושע דאי היינו טעמייהו דבית שמאי ובית הלל, מאי טעמיה דמאן דסבר זה וזה לחיוב, דהא ודאי ליכא מאן דאמר דלא עילאה גבר ולא תתאה גבר, ודוחק לומר דפליגי הנך תנאי בתרי ותלת טעמי, ואם כן יש לומר, דמשום הכי הכריחה הגמ' דאין תלוי כאן אם תתאה או עילאה גבר, אלא אי אפיה מבטל הבישול, וממילא לא שנא חליטה ולא שנא מעיסה.

רעו) תוס' ד"ה דכולי עלמא וכו', פסק ר"ח כריש לקיש וכו' ולר"י נראה דכר' יוחנן קיימא לן. והרי"ף (י"א, ב' מדפי הרי"ף) הביא דעה שלישית דפסקו כרבי יהודה, דאפילו חזר ואפאו בתנור לא מיקרי לחם, וכתב, דלדידהו אפילו הרתיח ולבסוף הדביק לא מהני. ומבאר הרי"ף (שם) דטעמייהו כיון דרבא מפרש לטעמיה דר' יהודה מקרא, ודאי הלכה כמותו. והרי"ף דחה דעה זו מדאמרין ביבמות (מ', א') דחלטיה והדר אפייה בתנור אדם יוצא בה ידי חובתו בפסח, ודלא כר' יהודה. (ועיין לקמן אות רפא).

רעז) תוס' בא"ד, ואומר ר"י דעל ידי משקה מודה ר' יוחנן.

בטילה חד בתרי והוי ככולו חולין. וכתב דאמנם בירושלמי (חלה א', ג') איתא הוה אמינא דדוקא ברובו תרומה, אבל המסקנא דאפילו סאה אחת של תרומה שנתערבה בצ"ט סאין של חולין פטורה מחלה, דאפשר שיעלה בידו התרומה. עוד הקשה רבינו דוד, אמאי לא יפריש על החולין ממקום אחר, וכתב דלא היה בידו תשובה לזה עד שהגיע לפרק יוצא דופן נדה (מ"ז). דאיתא דפליגי תנאי בדין מדומע לענין חלה, ומבואר התם דטעמא דמאן דפטר, משום דחלה בזמן הזה דרבנן, ויש כח ביד חכמים להחשיב את החולין כתרומה אף לקולא לפוטרה מן החלה, נוכיחן שרצו חכמים להחמיר במדומע שיהיה לו דין תרומה העמידו דבריהם גם במקום קולא לעניו חלה].

רעא) גמ', עשאן באילפס חייבין, בחמה פטורין. ומבואר דלכולי עלמא עיסה הנאפית בחמה פסולה למצה. ועיין בדרך אמונה (בכורים ו', י"ב באור ההלכה ד"ה ליבשה) שהעיר דבתרגום יונתן (שמות י"ב, ל"ט) איתא דהבצק שהוציאו בני ישראל ממצרים נאפה בחמה, ולקמן (קט"ז, ב') מבואר דמצה שאנו אוכלים בפסח, הוא על שום שנגאלו אבותינו ממצרים שנאמר ויאפו את הבצק אשר הוציאו ממצרים וגו'. ולכאורה המצות של יוצאי מצרים לא היו ראויין לצאת בהן ידי חובת מצה כיון שנאפו בחמה. וכתב דכיון דלשו בלילה עבה על דעת לאפות בתנור, הוי לחם לענין חלה לכולי עלמא, אף שלבסוף נאפה בחמה, כדין תחילתו עיסה וסופו סופגנין. (עיין בעמוד ב' תוס' ד"ה דכ"ע ושם באות רעח). אלא ששיטת רבינו ירוחם דמכל מקום אין מברכין המוציא בכהאי גוונא. וכן החמיר בשלחן ערוך (קס"ח, י"ג). ולכאורה מצה דומה טפי להמוציא דתלוי בשעת אכילה, ולא בחלה דתלוי בגלגול העיסה, והדרא קושיא לדוכתא, ותירץ, דאפשר דסבירא ליה להתרגום יונתן, כמאן דאמר בבבא בתרא (פ"ד). דהשמש מאדמת בבוקר משום דחלפא אפיתחא דגיהנם, ומבואר בשבת (ל"ט). דחום דגיהנם הוי חמי האור ולא חמי חמה, ואם כן עיסות שלהן שנאפו בבוקר [שיצאו ממצרים בהנך החמה] הוי אפיה בתנור וכשירות. ומה שלהלכה אין נפקא מינה בין נאפתה בבוקר או בזמן אחר הוא משום דאנן מסקינן בבבא בתרא דאדמימות השמש מעצמה ולא מגיהנם, הלכך הוי חמי חמה גם בבקר. [ועיין ברמב"ן (שמות פרק יב ל"ט) דחוץ מהמצות שנאפו אחר יציאתם אפו מצות גם קודם לכן, כדי שלא יהיה להם חמץ ויעברו על בל יראה, ואם גם התרגום יונתן יסבור כך לא קשיא כלל. דאמנם אנו אומרים טעם האכילה על שלא הספיק וכו' אבל עצם מה שאנו אומרים ויאפו את המצות היינו מצות שאפו ממש].

דף ל"ז ע"ב

רעב) גמ', והכא כמאן דפריסא דמיא. רש"י במנחות (ע"ח:): ד"ה והא פירש, דכיון שנפרכת כשמטלטלין אותה הוה אמינא

בגלגול ובשעת הגלגול היתה פטורה מהיכן יולד לה חיוב אחרון.
 (רפ) תוס' בא"ד, אבל בלילתו עבה כולי עלמא מודו דחייב בחלה.
 הקשה המהרש"א אם כן לעיל דפריך מהא דיוצאין במצה הינא,
 ובמצה העשויה באילפס, אמאי לא משני דהתם בבלילתו עבה,
 ותירץ, דליכא לאוקמי בבלילתו עבה דאם כן אין יוצאין בה
 חובת מצה דאינה לחם עוני, וכמו שכתבו התוס' לעיל (ל"ו:) ד"ה
 פרט.

(רפא) תוס' ד"ה לחם וכו', , ואומר ר"ת דהכי פירושו לר' יהודה
 וכו'. המהרי"ט אלגאזי (הלכות חלה כ"ו, ב' ד"ה והנה) כתב
 דהרי"ף בסוגיין לא סבר כתירוץ רבינו תם, משום שהוכיח דאין
 הלכה כרבי יהודה מדאמרינן ביבמות דהיכא דחלטיה והדר
 אפייה הוי לחם גמור (עיין לעיל אות רעו), ואי סבר כתירוץ ר"ת,
 הרי אפשר לאוקמי להיכא דביבמות כגון שהיתה בלילתו עבה
 דמודה בה ר' יהודה, אלא על כרחך דסבר כהרמב"ן והר"ש,
 דהכל מיירי בבלילה עבה, וקושית התוס' מעיקרא ליתא. אמנם
 שוב דחה ראייתו על פי מה שכתבו תוס' לעיל (ל"ו:) ד"ה פרט,
 דבבלילתו עבה דחלטיה ואפייה אין יוצאין ידי חובת מצה, דאין
 זה לחם עוני, אם כן אפשר דהרי"ף סבר כר"ת, ואפילו הכי הוכיח
 שפיר מיבמות כיון דנוכר התם להדיא דנפיק בה ידי חובת מצה,
 ועל כרחך דבלילתה רכה, ומכל מקום הוי לחם ודלא כר' יהודה.

הקשה הפני יהושע (בד"ה אמר לך), אם כן היכי מוכח בגמ' כריש
 לקיש מהא דחכמים אומרים אחד זה ואחד זה עשאן באילפס
 פטור, הא התם מיירי כשחלטן במוגלשין דהיינו מים רותחין, ועל
 ידי משקה הלא מודה ר' יוחנן. וכתב דצריך לומר דכשחולט
 במוגלשין הם נבלעים בעיסה לאלתר, ועיקר עשייה שלהם
 באילפס היא בלא משקה.

(רעח) תוס' בא"ד, ואומר ר"ת דדוקא בבלילתו רכה פליגי וכו'.
 הנה הרמב"ן בהלכות חלה (כ"ו, א') והר"ש בחלה (א', ה') סברי,
 דבבלילתו עבה נמי פליגי, דהא דתנן תחילתה עיסה וסופה
 סופגנין חייבת בחלה, היינו שגלגלה על דעת לאפותה כעיסה
 גמורה ונמלך לעשותה סופגנין, אבל היכא שנתכוין בשעת גלגול
 לעשותה סופגנין כגון לטגנה בשמן וכדומה, אין הגלגול מחייבה
 בחלה.

(רעט) תוס' בא"ד, שם. המהר"ם חלאוה (בעמוד א' ד"ה ת"ר)
 הקשה על רבינו תם א. הא פלוגתא דר' יוחנן וריש לקיש קאי גם
 על איסקריטין וחלת המסרת והני ודאי בלילתן עבה. ב. אי פליגי
 בבלילה רכה איך מחייב ר' יוחנן בחלה, הא חלה בגלגול תליא
 מילתא, וכבר נפטרה אז כיון שהיתה בלילתה רכה. [ונראה
 דכוונתו להקשות איך פירש דתחילתה סופגנין וסופה עיסה
 חייבת, היינו שעשה מתחילה בלילה רכה, כיון דחלה תלוי

הצטרף גם אתה ללומדי ה"דף היומי" בעיון!!!

זמני השיעור בדף היומי ע"י רבני הכולל בכל יום בין השעות 10:30 - 9:30
 בבית הכנסת 'שע"י קהילת אשכנז' רחוב חתם סופר 2 קרית ספר מודיעין עילית ת"ו

יש אנשים שרוצים לעשות יד ושם לזכר עולם על נשמת אבותיהם ועושים להם מצבה
 של אבן וכו'...

יתנדב עבורו איזה ספר הצריך לרבים ללמוד בו, ויכתוב עליו את שמו, ובכל עת
 שילמדו בו יהיה לנחת רוח לנשמת הנפטר... (הח"ח באהבת חסד ח"ב פט"ו)

כתובת המערכת: רח' שאגת אריה 17/25 קרית ספר מודיעין עילית. טל/פקס: 08-9741714 ©

למנויים, לתרומות, להנצחות ולכל ענין 052-7113060 Dafyomi@okmail.co.il

<http://www.shtaygen.co.il/?CategoryID=1124>